Regional årlig uppföljning av miljömålen i Skåne 2024

SKOGSSTYRELSEN

Länsstyrelsen Skåne

Titel:	Regional årlig uppföljning, Skåne 2024
Författare:	Skogsstyrelsen (Levande skogar), Länsstyrelsen Skåne (övrig text)
Diarienummer:	501-20309-2024
Omslagsbild:	Illustrationer av Tobias Flygar

REGIONAL ÅRLIG UPPFÖLJNING AV MILJÖMÅLEN I SKÅNE 2024 1
1. SAMMANFATTNING FÖR SKÅNE 4
2. GENERATIONSMÅLET I SKÅNE 7
3. BEGRÄNSAD KLIMATPÅVERKAN I SKÅNE 13
4. FRISK LUFT I SKÅNE 20
5. BARA NATURLIG FÖRSURNING I SKÅNE 27
6. GIFTFRI MILJÖ I SKÅNE 34
7. SKYDDANDE OZONSKIKT I SKÅNE 39
8. SÄKER STRÅLMILJÖ I SKÅNE 43
9. INGEN ÖVERGÖDNING I SKÅNE 48
10. LEVANDE SJÖAR OCH VATTENDRAG I SKÅNE 54
11. GRUNDVATTEN AV GOD KVALITET I SKÅNE 62
12. HAV I BALANS SAMT LEVANDE KUST OCH SKÄRGÅRD I SKÅNE 67
13. MYLLRANDE VÅTMARKER I SKÅNE 74
14. LEVANDE SKOGAR I SKÅNE 80
15. ETT RIKT ODLINGSLANDSKAP I SKÅNE 85
16. GOD BEBYGGD MILJÖ I SKÅNE 91
17. ETT RIKT VÄXT- OCH DJURLIV I SKÅNE 96

1. Sammanfattning för Skåne

1.1. Inledning Skåne

Miljöarbete tar tid. Oerhört många och stora åtgärder behöver genomföras för att nå miljökvalitetsmålen, vilket utöver politiska styrmedel kräver resurser i form av personal och pengar. I det långa loppet innebär samtidigt genomförandet stora vinster, inte bara räknat i mänskligt välmående och längre liv, utan också i minskade samhällskostnader. Tyvärr är såväl styrmedlen som resurstilldelningen för detta arbete fortfarande, 25 år efter att miljömålen infördes, för små för att det arbete som görs ens ska räcka för att vända trenden. Istället går utvecklingen för en tredjedel av målen åt fel håll, medan andra står och stampar. Även om tillräckliga åtgärder skulle genomföras tar det tid innan negativa effekter i miljön klingar av, vilket i sig är ett argument för att göra så mycket som möjligt så snart som möjligt.

1.2. Miljötillståndet i Skåne

Inget av de miljömål som bedöms regionalt kommer att nås i Skåne med nuvarande resurser, styrmedel och åtgärder. För en tredjedel av målen går utvecklingen i miljön åt fel håll.

De klimatpåverkande utsläppen minskar återigen efter den tillfälliga uppgången efter pandemin, men minskningstakten är ändå för låg. Klimatförändringarna leder till sänkta grundvattennivåer och snabbare igenväxning av våtmarker. Invasiva främmande arter hotar den biologiska mångfalden, och expansiva värmegynnade inhemska arter tränger undan grödor och orsakar problem i värdefulla betesmarker.

Hälsoeffekterna av luftföroreningar leder till samhällskostnader och förtida dödsfall, men ju tidigare åtgärder genomförs desto mer pengar och fler liv går att spara – ett resonemang som förstås går att tillämpa på många fler miljöområden.

Den ekologiska produktionen minskar, försäljningen av växtskyddsmedel ökar, och bekämpningsmedel och deras nedbrytningsprodukter hittas i för höga halter i grundvattnet. Arbetet med att inrätta vattenskyddsområden behöver påskyndas ännu mer. Andelen hårdgjorda ytor ökar i Skåne och strandområden exploateras, vilket ger problem med översvämning.

Viktiga fiskbestånd i havet runt Skåne minskar kraftigt, och obalansen mellan organismgrupper förvärrar effekterna av övergödningen.

Miljöövervakningen är viktig för att följa utvecklingen i miljön samt för att kunna sätta in åtgärder i tid och på så vis minska samhällets långsiktiga

kostnader. Detta försvåras tyvärr av att de redan begränsade medlen minskat kraftigt de senaste åren.

1.3. Åtgärdsarbetet i Skåne

Resursbrist leder till för små och för få åtgärder. Påbörjade åtgärder får ibland avslutas i förtid, vilket ger sämre valuta för pengarna, och när åtgärder får göra uppehåll förloras uppnådda resultat.

Helhetsgrepp och storskalighet leder till goda effekter av insatser. Länsstyrelsen Skåne arbetar inom ett antal olika LIFE-projekt som ska förbättra förutättningarna för natur och vatten. Under 2024 har vi fått besked om stöd till ytterligare två LIFE-projekt:

- Improve Aquatic LIFE (påbörjat hösten 2024), som ska stärka hotade fisk- och musselbestånd, återställa vattendragens hydrologi, åtgärda vandringshinder och återskapa stenrev i kustvatten.
- Life's a beech (startar 2025), som ska binda samman och förbättra ekologiska kvaliteter på ädellövskog i södra Sverige och minska effekterna av klimatförändringarna.

Länsstyrelsen Skåne arbetar med att revidera Klimat- och energistrategin från 2018, och en ny strategi beräknas vara klar under 2025. Arbetet med att ta fram ett nytt åtgärdsprogram för miljömålen ligger i startgroparna.

1.4. Tabell över Skåne läns bedömningar av respektive miljökvalitetsmål

Miljömål	**Målbedömning (ja, nära, nej)**	**Miljötillstånd (trendpil)**
Begränsad klimatpåverkan	*Ingen regional bedömning*	*Ingen regional bedömning*
Frisk luft		
Bara naturlig försurning		
Giftfri miljö		
Skyddande ozonskikt	*Ingen regional bedömning*	*Ingen regional bedömning*
Säker strålmiljö	*Ingen regional bedömning*	*Ingen regional bedömning*
Ingen övergödning		
Levande sjöar och vattendrag		
Grundvatten av god kvalitet		
Hav i balans samt levande kust och skärgård		
Myllrande våtmarker		
Levande skogar		
Ett rikt odlingslandskap		
Storslagen fjällmiljö	*Ej relevant för Skåne*	*Ej relevant för Skåne*
God bebyggd miljö		
Ett rikt växt- och djurliv		

2. Generationsmålet i Skåne

2.1. Sammanfattning för generationsmålet i Skåne

På grund av bristande finansiering är det svårt att bevara och främja den biologiska mångfalden i utpekat värdefull natur, och utvecklingen går just nu åt fel håll i skyddade områden. En mycket liten andel av Skånes vatten når god ekologisk status.

En kraftig utbyggnad av de skånska elnäten är nödvändig för att klara det ökande behovet av el. Sol- och vindenergi behöver byggas ut, och äldre vindkraftverk behöver ersättas med nyare. Annars riskerar länet både företagskonkurser och negativa ekonomiska och sociala konsekvenser för många hushåll.

De ekonomiska medel som används för genomförande av olika projekt ger arbete och inkomst till många regionala aktörer. Vi ser också positiva sociala effekter hos lokalbefolkningen, exempelvis bland lantbrukare och skolbarn.

Länsstyrelsen Skåne bevakar de målövergripande aspekterna bland annat i arbetet med samhällsplanering, miljö- och naturprövning men bedömer att måluppfyllelsen är låg.

2.2. Åtgärdsarbetet för generationsmålet i Skåne

Länsstyrelsen Skåne och Hållbar Utveckling Skåne arrangerar en webbinarieserie om de globala målen riktad mot näringslivet: *Ett mål i taget*. Under 2024 har webbinarier genomförts om de sju första målen. Finansiering: Region Skåne, Sparbanken Syd och miljömålsmedel.[1]

2.2.1. Ekosystemen har återhämtat sig, eller är på väg att återhämta sig, och deras förmåga att långsiktigt generera ekosystemtjänster är säkrad

Länsstyrelsen Skåne arbetar med att kartlägga tillståndet i våra vatten samt identifiera påverkanskällor. Länsstyrelsen Skåne arbetar också för att hantera olika tvärsektoriella frågor kopplade till miljöfarlig verksamhet, jordbruksverksamhet, förorenade områden, landsbygdsutveckling, vattenskydd, fiske, våtmarker, miljöprövning, infrastruktur,

[1] Ett mål i taget: Ystadmodellens webbinarieserie, Hållbar Utveckling Skåne

dagvattenhantering, samhällsplanering, med mera, för att förbättra vattenkvalitet och vattenhushållning.

Länsstyrelsen Skåne har under det senaste året fokuserat på vägledning och dialog med kommunerna för att snabba på åtgärdsarbetet inom vattenområdet, bland annat genom dialogmöten med länets kommuner. Ett av mötena handlade om vägledning gällande miljötillsyn och miljökvalitetsnormer för vatten och riktade sig till Skånes samtliga kommuner. Fyra av mötena – uppdelade på avrinningsområden för att premiera samverkan mellan kommuner – rörde samtliga områden där kommunerna har ansvar för åtgärder för att förbättra vattenmiljön. Arbetet kommer att leda till bättre vattenkvalitet och ökad insikt om vikten av att hushålla med vatten i landskapet.

I Nybroån i sydöstra Skåne har en ny och modernare kamera installerats för att dokumentera fiskvandringen både uppåt och nedåt i ån med bättre precession. Fisk i ån, framförallt havsöring, har märkts så att den kan följas även påföljande år, när den kommer tillbaka för lekvandring. Projektet sker i nära samarbete mellan SLU, Lunds universitet, Ystadortens fiskevårds- och sportfiskeförening, Länsstyrelsen Skåne och Havs- och vattenmyndigheten. Resultaten från projektet ska ge bättre kunskaper kring fiskars rörelsemönster och livsstrategier både i ån och i havet, vilket sedan kan användas för att på ett ekosystembaserat sätt förvalta våra fiskbestånd.

2.2.2. Den biologiska mångfalden och natur- och kulturmiljön bevaras, främjas och nyttjas hållbart

Länsstyrelsen Skåne har beslutat om flera skyddade områden i form av naturreservat och biotopskyddsområden, och naturvårdsavtal har ingåtts för både nya och utvidgade områden[2]. Under perioden september 2023 – oktober 2024 har 1775 hektar natur skyddats, både land- och vattenområden. Skyddade naturområden bidrar till samhällsomställningen genom att ge möjlighet för bibehållna livsmiljöer för en mångfald av arter, genom att förutsättningarna för friluftsliv blir bättre, samt genom förbättrad kolinlagring i naturen. Under perioden betalades 66 miljoner kronor av statliga medel i intrångsersättning för marker i Skåne inför kommande beslut om naturskydd (särskilda markägaravtal).

Länsstyrelsen Skåne arbetar under år 2023-2025 med att slå ihop tre naturreservat (Västra Kullaberg, Östra Kullaberg samt Strandhagen i Arild med tillhörande 300 meter omgivande havssträcka) för att bilda ett. Under 2024 har dialogmöten och samverkan med allmänheten i Höganäs kommun

[2] Skyddad natur, Naturvårdsverket

genomförts. Förväntad effekt är att enhetliga föreskrifter gör platsen mer tillgänglig och lätt att förstå.

Naturumen på Söderåsens nationalpark och Kullabergs naturreservat har arbetat med att skapa en förvaltning som är långsiktigt hållbar för både natur- och kulturmiljön, lokalsamhället, företagare och besökarna, med hållbara turistflöden. Arbetet är bland annat kopplat till *Europarc Sustainable Tourism in Protected Areas* och till projektet *Hållbarare och säkrare leder på Kullahalvön*, som finansieras genom EU:s landsbygdsprogram. Arbetet har både inneburit dialogprocesser med lokalsamhället och fysiska åtgärder i form av bland annat klimatanpassade leder, självstängande grindar, tillgängliggörande för MTB-cykling och digital infrastruktur. Förväntade effekter är nöjdare turister, mindre påverkan på natur- och kulturmiljö, samt färre konflikter mellan olika målgrupper.[3] [4]

Länsstyrelsen Skåne har färdigställt planeringsunderlag för kulturmiljövärden kopplade till havet. Underlagen ska primärt fungera för havsplaneringens syften, men kan även användas för att hantera kulturmiljövärden ur ett bredare perspektiv.[5]

Länsstyrelsen Skåne har under året märkt ut fast kulturegendom som omfattas av 1954 års Haagkonvention om skydd för kulturegendom i väpnade konflikter med så kallad BlueShield-märkning[6]. Cirka 60 miljöer i länet har valts för utmärkning.

Länsstyrelsen Skåne ansvarar för ett antal projekt inom områdena *Ekologisk produktion*, *Ett rikt odlingslandskap*, *Greppa näringen*, *Djurvälfärd*, *Konkurrenskraft*, *Livsmedel och besöksnäring*. Syftet är att främja en smart, konkurrenskraftig, motståndskraftig och diversifierad jordbrukssektor som säkerställer livsmedelstryggheten på lång sikt, stödja och stärka miljöskydd, biologisk mångfald och klimatåtgärder och bidra till uppnåendet av Europeiska unionens miljö- och klimatrelaterade mål, bland annat inom Parisavtalet, samt förbättra den socioekonomiska strukturen i landsbygdsområden.[7] Projekten löper över flera år under projektperioden 2023-2027 och finansieras genom EU-medel (via CAP) som fördelats till Jordbruksverket (via SP (strategisk plan)) och vidare till Länsstyrelserna.

---

[3] Studien “The peregrine falcon in Kullaberg Nature Reserve: Assessment of the tourism and recreation activities impact in the nesting areas”

[4] Studien “Zonification of outdoor recreation activities in Kullaberg Nature Reserve”

[5] Planeringsunderlag för marina kulturmiljövärden i den nationella havsplaneringen - Nationell sammanställning av regleringsbrevsuppdrag RB2021:3B4 | Länsstyrelsen Västra Götaland

[6] Skydda kulturegendom, Länsstyrelsen Skåne

[7] Stödmyndigheternas arbete med stöd till samarbete, kompetensutveckling och innovation (jordbruksverket.se) Hämtat: 241004

Åtgärder inom projekten genomförs av upphandlade externa aktörer av olika slag. Utöver de miljömässiga effekterna bidrar aktiviteterna inom projekten till möjligheter för lantbrukare, som ofta är ensamföretagare, att träffas i sociala sammanhang och skapa nätverk med andra i liknande situation. Det bidrar till en ökad psykologisk trygghet och stabilitet, vilket kan motverka den psykiska ohälsan som annars generellt ökat hos lantbrukare.

Länsstyrelsen Skåne arbetar aktivt med livsmedelsstrategin och kopplar samman frågor kring livsmedelsförsörjning med beredskapsfrågor och biologisk mångfald.

2.2.3. Människors hälsa utsätts för minimal negativ miljöpåverkan samtidigt som miljöns positiva inverkan på människors hälsa främjas

Länsstyrelsen Skåne har under året, inom ramen för *Hälsorelaterad miljöövervakning*, tillsammans med Region Skåne och Arbets- och miljömedicin i Lund, påbörjat arbetet med att ta fram en regional rapport baserad på den senaste förtätade miljöhälsoenkäten i Skåne.

De olika satsningar på våtmarker som olika aktörer genomför runtom i Skåne bidrar till en renare vattenmiljö och i viss mån till ett ökat upptag av koldioxid. De bidrar även till att vattnets uppehållstid i landskapet fördröjs vilket medför att den fysiska miljön för människor som bor utmed vattendrag blir säkrare.

Naturum Kullaberg driver, i samarbete med Höganäs kommun, *Höganäs mobila naturskola*, med medel från Stiftelsen Gripen och Höganäs kommuns innovationsfond. Under vårterminen 2024 deltog 1752 förskole- och skolelever i naturskolan, vars verksamhet tar plats i närnaturen som är mer tillgänglig i vardagen. Naturskolan tar också emot deltagare från SFI-undervisning, äldrevården och LSS-boenden. Utevistelse, naturkontakt och friluftsliv är viktiga för fysisk och psykisk hälsa, miljömedvetenhet och identitet.

Naturum Kullaberg genomför projektet *Greenhealth*, som är ett av EU:s Interregprojekt. Syftet är att bevara Kullabergs biologiska mångfald och samtidigt bidra till att stärka människors hälsa. Som en förlängning av projektet har naturumet haft ett utökat samarbete med Höganäs kommun med fokus på tillgänglighet.

2.2.4. Kretsloppen är resurseffektiva och så långt som möjligt fria från farliga ämnen

Länsstyrelsen Skåne sitter med i miljömålsrådets programområde *Cirkularitet i klimatomställningens materialflöden*[8] och är representerad i *Delegationen för cirkulär ekonomi*s referensgrupp[9].

2.2.5. En god hushållning sker med naturresurserna

Länsstyrelsen Skåne är restriktiv vid tillståndsgivning för naturgrustäkter och tillstyrker endast sådana projekt där det inte finns ersättningsmaterial och som inte riskerar att påverka nuvarande eller framtida dricksvattenförsörjning. I samråd lyfter vi vikten av att bolagen undersöker alternativa material och metoder för att minska behovet av naturgrus och bevara våra naturresurser.

I Skåne ökar produktionen av fisk odlad i recirkulerande system. Det är i hög grad cirkulärt, inte minst gällande näringsämnen, och minskar trycket på vildfisk.

Genom samverkan inom ramen för *Regional Kustsamverkan Skåne Halland*, där Länsstyrelsen Skåne, Länsstyrelsen Hallands län, SIG och SGU ingår, har utredningar och konferenser genomförts under 2024 där grundvattennivåer och -kvaliteter har undersökts kopplat till ett förändrat klimat och havsnivåhöjningens påverkan på grundvattennivåer längs med den skånska kusten.

2.2.6. Andelen fossilfri energi ökar och energianvändningen är effektiv med minimal påverkan på miljön

Länsstyrelsen Skåne tar numera kontakt med biogasverksamheter redan när de får beslut om beviljat klimatklivsbidrag, för att informera om samråd och prövningsprocessen, i syfte att korta handläggningstiderna. Flera stora biogasanläggningar har under året beviljats tillstånd enligt miljöbalken. Vi har även utformat en vägledning i form av en FAQ om biogas för att underlätta och göra processen mer förutsägbar för de bolag som avser att söka tillstånd. Produktionsstöd och Klimatklivet är viktiga befintliga styrmedel för biogasutvecklingen i Skåne.

Region Skåne har tagit initiativ till *Effektkommissionen* för att samla aktörer som kan bidra till elektrifieringen av Skåne, och *Färdplan för Skånes*

[8] Cirkularitet i klimatomställningens materialflöden, RUS
[9] Delegationen för cirkulär ekonomi

elförsörjning 2030 har lanserats[10]. Den övergripande målbilden är att Skånes självförsörjningsgrad av eleffekt ska öka från dagens 15 procent till minst 50 procent fram till 2030. Länsstyrelsen Skåne leder en av fokusgrupperna, som arbetar med snabbare och effektivare tillståndsprocesser. Länsstyrelsen har också samverkat med Svenska Kraftnät och E.ON för att underlätta i koncessionsärenden där Länsstyrelsen är remissinstans.

Länsstyrelsen Skåne har tagit fram en vägledning för aktörer som vill bygga anläggningar för att producera solel på jordbruksmark i Skåne. Målet är att vägledningen ska ge möjlighet för mer fossilfri elproduktion i Skåne, utan negativ påverkan på livsmedelsproduktionen.[11]

Länsstyrelsen Skåne deltar aktivt i regionala och nationella projekt för att underlätta utbyggnaden av vätgas som en hållbar energikälla och för att bidra till att öka kunskapen om tillståndsprocessen.

2.2.7. Konsumtionsmönstren av varor och tjänster orsakar så små miljö- och hälsoproblem som möjligt

Konsumtionsgruppen, med representanter för Länsstyrelsen Skåne, Region Skåne, kommuner, akademin och civilsamhället, har tagit fram åtgärder till den reviderade Klimat- och energistrategin inom området *Klimatsmart konsumtion*.

Länsstyrelsen Skåne har tillsammans med Marint Kunskapscenter i Malmö, fyra skånska kommuner samt Städa Sverige lanserat *Skånsk Städkarta*[12], ett interaktivt verktyg för att minska nedskräpningen. Finansiering: miljömålsmedel och Region Skånes miljövårdsfond.

Länsstyrelsen Skåne har, inom RUS (Regional Utveckling och Samverkan i Miljömålssystemet), arrangerat tio frukostwebbinarier om hållbar konsumtion och cirkulär ekonomi.[13]

[10] Färdplan för Skånes energiförsörjning 2030, Region Skåne
[11] Ny vägledning om solceller på jordbruksmark
[12] Skånsk städkarta
[13] Digitala frukostmöten om hållbar konsumtion och cirkulär ekonomi, RUS

3. Begränsad klimatpåverkan i Skåne

3.1. Sammanfattning för Begränsad klimatpåverkan i Skåne

Transporter, jordbruk och industri dominerar växthusgasutsläppen i Skåne. Utsläppen minskade med 45 procent 1990–2022, främst tack vare halverade utsläpp från industrin och utfasning av fossil uppvärmning. 2021–2022 minskade utsläppen med 6,8 procent. Utsläppen från arbetsmaskiner, transporter och industri har minskat med runt 11 procent vardera. Minskningstakten är för låg för att nå klimatmålen. Både skärpta nationella styrmedel och åtgärder på regional och lokal nivå behövs.

3.2. Utveckling i miljön och målbedömning för Begränsad klimatpåverkan i Skåne

Miljömålet Begränsad klimatpåverkan bedöms endast på nationell nivå.

3.3. Åtgärdsarbete för Begränsad klimatpåverkan i Skåne

3.3.1. Åtgärder på regional nivå – myndigheter

- Länsstyrelsen Skåne, Region Skåne och Energikontoret Syd samverkar i klimatarbetet. Under 2024 har vi, i dialog med länets aktörer, påbörjat arbetet med att ta fram en ny regional Klimat- och energistrategi.
- Region Skåne, Länsstyrelsen Skåne, kommuner, privata energibolag och näringslivsrepresentanter medverkar i *Skånes effektkommission*, som är en regional samverkansplattform för att gemensamt skapa rätt förutsättningar för den elektrifiering som krävs för klimatet, hållbar tillväxt och elektrifiering i Skåne. Inom effektkommissionen har forumet NET (*Nätutbyggnad Effektivt Tillsammans*), som är en avsiktsförklaring mellan Region Skåne, Länsstyrelsen Skåne, Affärsverket Svenska kraftnät och E.ON Energidistribution AB, initierats. Syftet med NET är att säkerställa utbyggnaden av elnätet i Skåne för att möta framtida behov genom effektivare planering, tillståndshantering och genomförande av nätutbyggnaden i Skåne. Länsstyrelsen Skåne fokuserar särskilt på effektiverare myndighetsprocesser.
- Under 2023 inkom 154 Klimatklivetansökningar om totalt 1,26 miljarder kronor till Länsstyrelsen Skåne, och 45 investeringar i

Skåne beviljades stöd, varav 29 var laddinfrastruktur. De beviljade ansökningarna förväntas totalt minska utsläppen med 36 478 ton per år under deras tekniska livslängd. Länsstyrelsen arbetar proaktivt för att få igång miljötillståndsprocessen snabbt för de åtgärder som kräver miljötillstånd.

- *Regionala Elektrifieringspiloter*: I Skåne har 14 laddstationer för tung trafik beviljats och tre laddstationer väntar på beslut.
- Under 2024 har Trafikverket påbörjat lokaliseringsutredningsarbetet för fyrspårsutbyggnad på sträckan Lund-Hässleholm[14] och dubbelspår mellan Helsingborg och Maria station i norra Helsingborg[15]. Sträckorna är idag flaskhalsar och kapacitetsökningen bidrar vid genomförande till fler hållbara transporter.
- Havs- och vattenmyndigheten har tagit fram förslag till *ändrade havsplaner* för Sverige. Syftet är att skapa utrymme för mer energiutvinning i havet. Havsplanerna kan få betydelse för mängden förnybar energiproduktion som etableras i Skånes närområde.[16]
- Länsstyrelsen verkar för tydligare vägledning i energifrågorna i kommande regionplan. Arbetet sker i samverkan med Region Skåne. Ett mål är att synliggöra hur regionplanen kan användas av andra aktörer inom energiområdet.
- Länsstyrelsen Skåne bedrev under 2022 och 2023 *riktad tillsyn av verksamhetsutövares energihushållning*, och under 2024 utvärderar vi arbetet. Syftet är energieffektivisering samt minskad användning av fossila bränslen genom att ta fram energihushållningsplaner där även energikartläggning ingår.
- Satsningar på återvätning av dikade våtmarker har stor betydelse för att minska läckage av växthusgaser. Se miljömålet *Myllrande våtmarker*.
- Länsstyrelsen Skåne deltar i två vätgasprojekt, ett med Miljösamverkan Sverige och ett tillsammans med myndigheter i Nederländerna och Tyskland, för att ta fram vägledning till handläggare respektive verksamhetsutövare.

3.3.2. Åtgärder på kommunal nivå och inom regioner

- Länsstyrelsen Skånes kartläggning våren 2024 visar att endast 16 av 33 skånska kommuner har en aktuell energiplan, och det är bara ett fåtal kommuner som lever upp till lagen om kommunal energiplanering. Länsstyrelsen utvecklar just nu en plan för hur den regionala stöttningen kan bli bättre, så att tillämpningen av lagen

[14] Fyrspåret Malmö–Lund, Trafikverket
[15] Västkustbanan, Ängelholm-Maria, dubbelspårsutbyggnad, Trafikverket
[16] Havsplanerna ändras för att möta ökat elbehov, Havs- och vattenmyndigheten

blir ett effektivt verktyg för regional och kommunal energiomställning.

- Energikontoret Syd driver projektet *Plan4CET*[17], som syftar till att stötta kommuner och främja samverkan på lokal och regional nivå i energi- och klimatplanering. Finansiering: Region Skåne och EU via *Life Clean Energy Transition*.
- Under 2024 har Energikontoret Syd och Länsstyrelsen Skåne tillsammans med ett antal skånska kommuner samverkat för att öka erfarenhetsutbytet om laddinfrastruktur under nätverksnamnet *Laddsamverkan Syd*.

3.3.3. Åtgärder inom näringslivet

- *Energismarta Företag i Skåne (E!)*[18] består av två nätverk där 25 skånska företag utbyter erfarenheter av att minska sina energikostnader. E! drivs av Länsstyrelsen Skåne och Energikontoret Syd. Målet är att till år 2025 reducera energianvändningen med 15 procent och drastiskt reducera användningen av fossila bränslen. Finansiering: Region Skåne/Länsstyrelsen Skåne/Energikontoret Syd.
- Nätverket *Biogas Syd*[19] drivs av Energikontoret Syd i samverkan med bland annat Länsstyrelsen Skåne. Målet är bland annat att stötta och initiera biogasinitiativ. Finansiering: Region Skåne, Länsstyrelsen Skåne, fem kommuner och drygt 10 företag.
- Länsstyrelsen Skåne, Livsmedelsakademin och nyckelaktörer inom skånsk livsmedelsindustri genomför projektet *Fossilfri mat*[20]. Genom dialog och workshop har vi sökt framgångsfaktorer för en fossilfri livsmedelsvärdekedja, och under hösten 2024 lanseras nya fossilfria produkter. Finansiering: Region Skåne och Länsstyrelsen Skåne.
- Region Skåne äger projektet *Solbruk*[21]. Målet är att kunna kombinera livsmedelsproduktion och solkraft på ett kostnadseffektivt sätt genom bland annat fältförsök. Under 2024 har vägledning gällande regelverk tagits fram och arbete pågår för att projektera och designa pilotanläggningen tillsammans med markägaren/lantbrukaren. SLU, Länsstyrelsen Skåne, Energikontoret Syd, RISE och Mälardalens universitet deltar och

[17] Plan4CET, Strategiskt stöd för kommunala energiplaner, Energikontor Syd
[18] Energismarta Företag i Skåne, Spara energi och pengar genom Energismarta Företag i Skåne! Energikontor Syd
[19] Biogas Syd, Energikontor Syd
[20] Fossilfri mat, Länsstyrelsen Skåne
[21] Solbruk, Region Skåne

målgruppen är solentreprenörer och lantbrukare i Skåne samt teknikleverantörer. Finansiering: Region Skåne och ERUF.
- Länsstyrelsen har under 2024 bidragit till lantbrukets minskade klimatpåverkan genom kompetensutveckling till lantbrukare. Kunskap om hur man balanserar och optimerar sin produktion leder till ökad resursanvändning och minskad klimatpåverkan.

3.4. Tillstånd och målbedömning för Begränsad klimatpåverkan i Skåne

De skånska växthusgasutsläppen år 2022 var 4,7 miljoner ton koldioxidekvivalenter, vilket motsvarar 3,3 ton per invånare. Växthusgasutsläppen i Skåne minskade med 45 procent under åren 1990–2022. Minskningstakten har återigen tagit fart efter en tillfällig uppgång kopplat till återhämtningen efter pandemin, se Figur 1 för utveckling och Figur 2 för olika sektorers andel av utsläppen. Mellan 2021 och 2022 minskade utsläppen med 6,8 procent: ökad biodrivmedelsinblandning och elektrifiering minskade utsläppen från vägtrafik och arbetsmaskiner, medan minskad användning av fossila bränslen bidrog till industrins minskade utsläpp. Minskningstakten är för låg för att Skåne ska nå sitt regionala mål om 80 procent lägre växthusgasutsläpp 2030 jämfört med 1990.

År 2022 stod transporter för 35 procent av Skånes utsläpp. Transportutsläppen har minskat med 34 procent sedan 2010, men det är långt kvar till Skånes mål för transportsektorn om 70 procents minskning till 2030. Utsläppen minskade med 11 procent mellan 2021 och 2022 främst tack vara ökad drivmedelsiblandning och elektrifiering men förväntas öka igen för 2024 då reduktionsplikten för drivmedel sänkts kraftigt. Den nya nivån på reduktionsplikt innebär att biodrivmedelinblandningen minskar och att utsläppen från transporter och arbetsmaskiner ökar med i storleksordningen 24 procent[22] och de totala utsläppen i Skåne med 10 procent. Fördelning av transportsektorns utsläpp presenteras i Figur 3.

År 2023 var andelen resor med kollektivtrafik 25 procent, vilket är en ökning med 5 procentenheter sedan 2018. Andelen resor med gång och cykel var 24 procent och har minskat med 2 procentenheter sedan 2018[23]. Med nuvarande takt kommer målet, att 28 procent av resorna sker med

[22] I regeringens promemoria anges att den beräknade utsläppsökningen på nationell nivå är 4 miljoner ton vilket är cirka 24 procent ökning från dagens klimatutsläpp (13,6+2,9 miljoner ton) från inrikes transporter och arbetsmaskiner. Promemoria: Sänkning av reduktionsplikten för bensin och diesel, regeringen.se

[23] Resevaneundersökning 2023, Resvaneundersökning i Skåne, Region Skåne

kollektivtrafik, att nås till 2030, men inte målet på 30 procent för gång och cykel.

Jordbrukets utsläpp var 2022, precis som 2021, knappt 1,1 miljoner ton koldioxidekvivalenter, en minskning med 17 procent sedan 1990, främst tack vare ändrad djurhållning. Minskad efterfrågan på ekologiska produkter ger övergång till konventionell produktion med ökad klimatpåverkan[24].

Skånes totala energianvändning 2022 var 34,8 TWh[25] (8 procent lägre än 2005[26]) varav 49 procent var förnybar[27]. Skånes mål om 20 procent lägre energianvändning och 80 procent förnybar energi år 2030 är långt ifrån att uppnås. Runt 74 procent av elanvändningen i Skåne är import.

Vindkraften står för ungefär hälften av elproduktionen i länet (1,5 TWh 2022). Just nu planeras det för havsbaserad vindkraft kring Skånes kust på motsvararande cirka 15 TWh/år. Tre projekt behöver kommunalt tillstyrkan, två projekt behöver beslut från regeringen och ett har redan fått tillstånd. Regeringens aviserade stöd till kärnkraft skapar ekonomiska osäkerheter för om projekten blir av. På land pågår tre vindkraftprövningar motsvarande 0,27 TWh/år.

Solkraften för ungefär 11 procent (0,34 TWh 2022). Flest solcellsanläggningar finns på tak, men intresset för markbaserade ökar. Totalt har 330 anmälningar[28] för markbaserade solcellsanläggningar inkommit sedan 2012, de flesta 2021–2023. Under det senaste året har anmälningar beviljats som motsvarande en elproduktion på 0,08 TWh per år. Det har även lämnats in 10 ansökningar om tillstånd till miljöfarlig verksamhet för markbaserade solcellsanläggningar som motsvarar 0,5 TWh/år som nu väntar på beslut. Länsstyrelsen Skåne arbetar med att se

[24] Efterfrågan på ekologiska produkter har minskat och många ekologiska gårdar har gått över till konventionell produktion i stället. Vid konventionell drift ökar användning av handelsgödsel och växtskyddsmedel och mer ensidiga växtföljder. Detta medför en ökad klimatpåverkan.

[25] Länsstyrelsen Skånes bearbetningar av SCB:s statistik där gasanvändning för hushåll och transporter adderats ger att energianvändningen var 34,8 TWh år 2022 för Skåne. Slutanvändning (MWh), efter län och kommun, förbrukarkategori samt bränsletyp. År 2009 – 2022, SCB

[26] Länsstyrelsen Skånes rättning av SCB:s statistik för Skånes energianvändning ger att energianvändningen var 37,9 TWh år 2005.

[27] Andel förnybart beror på vilken elmix man räknar på. Här har vi räknat på nordisk suppliermix som består av 44 procent förnybart.

[28] Sammanlagda arealen för dessa 330 anläggningar är 5250 hektar och det motsvarar en elproduktion på cirka 3,9 TWh per år. Hittills har 136 beviljats, 44 förbjudit, avslagit eller upphävt och 70 ärenden har avvisats eller avskrivits alternativt återkallats på sökandes begäran.

över avvägningen för solcellsetableringar på jordbruksmark, och även Jordbruksverket har fått i uppdrag av Regeringen att se över frågan.

Skåne hade 2023 Sveriges största biogasproduktion (0,43 TWh[29]) och är det län som har bäst potential för biogasproduktion från restprodukter. Totalt har det i Klimatklivet beviljats 984 miljoner i stöd till ny biogasproduktion i Skåne, vilket motsvarar 0,63 TWh ny biogas. Under 2024 har fram till oktober beviljats stöd till 0,14 TWh biogas. Under året har prövning påbörjats för två biogasanläggningar (10 GWh och 200 GWh) och två samråd genomförts (10 GWh och 130 GWh)[30]. Tillstånd har beviljats för två samrötningsanläggningar (båda på 130 GWh/år).

Tre förbränningsanläggningar har påbörjat arbetet med koldioxidinfångning. Om alla driftsätts kan upp till 1 000 000 ton koldioxid avskiljas per år.

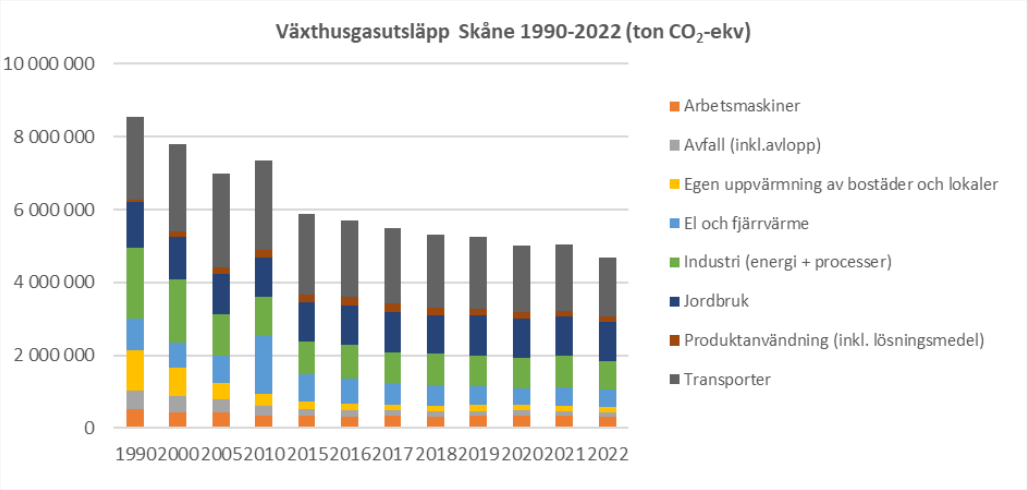

Figur 1: Växthusgasutsläppen i Skåne minskade med 45 procent åren 1990–2022, främst tack vare halverade utsläpp från industrin och utfasningen av fossil uppvärmning. Utsläppen minskade snabbt under det tidiga 2010-talet, men minskningstakten har därefter stannat av något för att ta förnyad fart 2021–2022 då utsläppen minskade med 6,8 %. Främsta orsaken är ökad biodrivmedelsinblandning och elektrifiering för arbetsmaskiner och vägtransporter samt minskad naturgasanvändning i industrin.

[29] Produktion av biogas och rötrester, Energimyndigheten

[30] Samtliga dessa anläggningar har beviljats Klimatklivet.

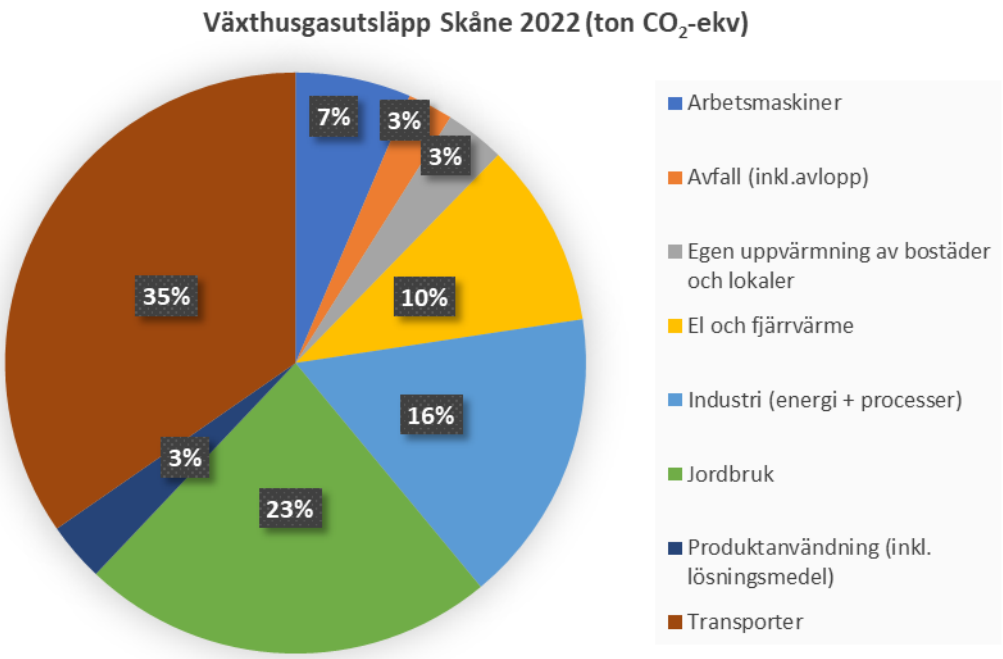

Figur 2: Länets växthusgasutsläpp domineras av transporter som står för 35 procent av utsläppen, jordbruk som står för 23 procent och industri som står för 16 procent.

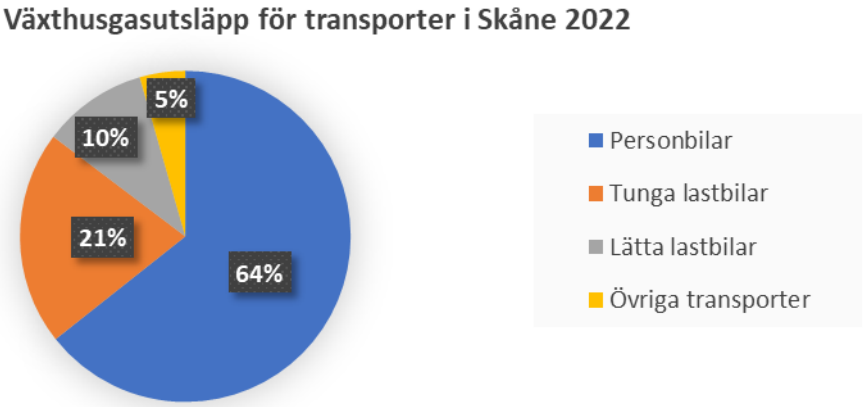

Figur 3: Personbilar utgör den största utsläppsposten (64 procent), följt av tung lastbilstrafik (21 procent), lätta lastbilstrafik (10 procent). Övriga transporter inkluderar bland annat inrikes civil sjöfart, inrikesflyg, mopeder och motorcyklar.

4. Frisk luft i Skåne

4.1. Sammanfattning för Frisk luft i Skåne

Flera av miljömålets preciseringar uppfylls och satsningar på klimatområdet bidrar till detta. Ett undantag är marknära ozon, vilket kräver riktade åtgärder för att förhindra dess uppkomst. Även om luftkvaliteten i Skåne är god nog för att uppfylla ett flertal av våra målsättningar så överskrider vi fortfarande WHO:s rekommendationer gällande halter av PM2,5 och kvävedioxid. Det finns därför fortsatta hälsorelaterade samhällsbesparingar att göra i vårt arbete för en friskare luft.

4.2. Utveckling i miljön och målbedömning för Frisk luft i Skåne

- Trenden för utvecklingen i miljön är NEUTRAL
- Nås miljökvalitetsmålet till 2030? NEJ

4.3. Åtgärdsarbete för Frisk luft i Skåne

Många förbättringar av luftkvaliteten idag sker tack vare åtgärder kopplade till klimatområdet. Synergin mellan dessa miljöområden är tydlig då förbränning av fossila bränslen inte bara leder till utsläpp av växthusgaser utan även till ett flertal luftföroreningar.

Förändringar i resande och transporter har stor inverkan på miljömålet Frisk luft då förbränning av fossila bränslen ger upphov till flera luftföroreningar, varför det är den största kategorin av åtgärder som genomförs i dagsläget i Skåne.

4.3.1. Åtgärder på regional nivå – myndigheter

- Trafikverket genomför ett antal åtgärder på järnvägsnätet i Skåne. Däribland förlängning av mötesspår i Attarp,[31] ett nytt spår för persontåg på Malmö C,[32] samt signalåtgärder och hastighetshöjning på Skånebanan Åstorp-Hässleholm.[33] Dessa åtgärder höjer kapaciteten på jänvägsnätet, vilket bidrar till att fler kan resa hållbart.

[31] Skånebanan, Attarp, förlängning av mötesspår - trafikverket.se
[32] Malmö C, nytt spår - trafikverket.se
[33] Skånebanan, Åstorp–Hässleholm, signalåtgärder och hastighetshöjning - trafikverket.se

- Trafikverket bygger ett antal nya gång- och cykelvägar i Skåne. Däribland en längs med väg 1029 från Sjöbo till Marielundsvägen[34] och en längs med väg 113, mellan Stabbarp och Bosarp.[35] Dessa byggs för att öka säkerheten för gående och cyklister, vilket ger personer möjlighet att cykla och gå istället för att resa med bil.

4.3.2. Åtgärder på kommunal nivå och inom regioner

- *Från parkeringshus till mobilitetsnoder: affärsmodeller, beteendeförändringar och fysisk omdaning*: Malmö stad och Parkering Malmö genomför med hjälp av finansiering från Energimyndigheten ett projekt som ska skapa förutsättningar för att öka andelen energieffektiva transportslag såsom gång, cykel, kollektivtrafik och mikromobilitet, samt öka attraktiviteten av delningstjänster för bil och cykel. Projektet har pågått sedan 2021 och avslutas i slutet av 2024.[36]
- Tekniska nämnden i Malmö stad beslutade den 12 juni 2024 att införa hastighetsbegränsning om 30 kilometer per timme (km/h) inom ett område i centrala Malmö och ska utreda behov av att sänka hastigheten till 30 km/h i andra delar av staden. Nämnden fattade också beslut att utreda möjligheten att införa en miljözon 3 i staden under vissa tider på dygnet.
- Malmö stad har i samarbete med Pedalink placerat ut fyra lådcyklar till uthyrning i Malmö. Detta är en del av Malmö stads arbete med att erbjuda flera transportalternativ och om testet med cyklarna faller väl ut kan en större satsning komma.[37]
- Skånetrafiken har lanserat ett pilotprojekt, *SkåneFlex*, i tre orter i Skåne. Med SkåneFlex testas en ny form av kollektivtrafik, där mindre bussar körs på beställning och utan tidtabell eller bestämd körväg.[38]
- Ystad kommun antog 2019 en trafikstrategi. Den tar sikte på 2030 och beskriver vilket förhållningssätt som ska gälla för trafikrelaterade frågor och trafiksystemet i Ystads kommun. Ett av de uttalade målen är att de klimat- och hälsopåverkande utsläppen från trafik i kommunen ska minska. Varje år tas ett trafikbokslut fram, vilket bland annat redovisar åtgärder som genomförts för att nå målen. Exempel på åtgärder från 2023 års trafikbokslut är

[34] Väg 1029, Sjöbo–Marielundsvägen, gång- och cykelväg - trafikverket.se
[35] Väg 113, Stabbarp–Bosarp, gång- och cykelväg - trafikverket.se
[36] Projektinformation om "Från parkeringshus till mobilitetsnoder: affärsmodeller, beteendeförändringar och fysisk omdaning", Energimyndigheten
[37] Kan hyrlådcyklar vara intressanta för Malmö? - malmo.se
[38] Lyckade invigningar av SkåneFlex, Skånetrafiken

nybyggnationer av gång- och cykelvägar samt att göra befintliga passager för gående och cyklister säkrare.[39]

4.3.3. Åtgärder inom näringslivet

- Energikontoret Skåne, Lunds Universitet, Lunds kommun och Helsingborgs Stad genomför projektet *HÅLLBARA FÖRETAGSRESOR 2.0* som är finansierat av Energimyndigheten. Projektet, som pågår tilll slutet av 2024, stöttar och coachar ett antal företag i Helsingborgs stad och Lunds kommun med att ställa om till att resa mer hållbart och öka andelen digitala möten.[40]

4.4. Tillstånd och målbedömning för Frisk luft i Skåne

Länsstyrelsen bedömer inte att målet kommer nås till 2030 med befintliga styrmedel och åtgärder. Majoriteten av målets preciseringar nås, men de största utmaningarna för Skånes möjligheter att nå miljömålet Frisk luft ligger fortsatt i marknära ozon och ozonindex, vars preciseringar fortfarande överskrids utan tecken på bättring. Det oförändrade läget återspeglas i den neutrala trendpilen.

Halterna av kvävedioxid i luft används ibland som ett generellt mått på luftkvalitet, men denna förenkling gäller inte för marknära ozon. Ozon reagerar med kväveoxider och omvandlas då till syrgas, vilket förklarar varför halter av marknära ozon är högre på de platser där kväveoxider är lägre. Utan riktade åtgärder mot källorna till marknära ozon kommer preciseringarna för marknära ozon och ozonindex inte att kunna nås till 2030.

Utmärkande för södra Sverige är den relativt höga andelen av luftföroreningar vars ursprung kan spåras utanför Sverige. Detta understryker behovet av internationellt samarbete för en renare luft där exempelvis EU:s kommande uppdatering av luftkvalitetsdirektivet kan ha en stor påverkan på förekomsten av de föroreningar som Sverige saknar rådighet över.

Sedan preciseringarna av miljömålet Frisk luft beslutades så har kunskapen om luftföroreningarnas samhällskostnader ökat, vilket återspeglas i WHO:s globala riktlinjer från 2021.[41] Det är därför intressant att förhålla sig till dessa redan nu, inte minst eftersom riktlinjerna kommer ligga till grund för

[39] Trafikstrategi för Ystads kommun - ystad.se

[40] Hållbara Företagsresor 2.0, Kommunförbundet Skåne

[41] WHO, 2021, Global air quality guidelines: particulate matter (PM2.5 and PM10), ozone, nitrogen dioxide, sulfur dioxide and carbon monoxide – WHO

en kommande uppdatering av EU:s luftkvalitetsdirektiv. Ett tidigt strävande efter uppfyllandet av riktlinjerna ger oss mer tid att att genomföra nödvändiga åtgärder och ju tidigare vi är i vårt genomförande desto större samhällskostnader och fler förtida dödsfall går att undvika.

4.4.1. Partiklar (PM2,5)

Årsmedelvärdet för lufthalter av PM2,5 låg under miljömålspreciseringen på 10 mikrogram per kubikmeter (µg/m³) för samtliga mätstationer under 2023, se Figur 1, men halterna överstiger WHO:s riktvärde på 5 µg/m³.

För PM2,5 finns även en precisering att dygnsmedelvärdet inte får överskrida 25 µg/m³ mer än tre dygn per år. Under 2023 förekom sådana överskridanden vid mer än tre dygn för en av Skånes urbana mätplatser, Helsingborg Drottninggatan, se Figur 2.

4.4.2. Partiklar (PM10)

Det uppmätta årsmedelvärdet för lufthalterna av PM10 under 2023 låg under miljömålets precisering och WHO:s riktlinjer på samtliga av länets mätplatser, med undantag för Trelleborg Hamngatan, se Figur 3.

4.4.3. Marknära ozon

Mätdata från 2023 visar att miljömålspreciseringarna för Marknära ozon, uttryckta som 70 µg/m³ som ett åttatimmarsmedelvärde samt 80 µg/m³ som ett timmedelvärde, överskreds vid samtliga av länets mätstationer.[42] Exponering för marknära ozon är således ett utbrett problem i hela länet. Störst förekomst observerades vid de stationer där mätning av urbana och regionala bakgrundshalter utförs. Förklaringen till detta är förmodligen att dessa platser även har låga halter av kvävedioxid, vilket i sin tur fördröjer nedbrytningen av ozon.

4.4.4. Ozonindex

Preciseringen för ozon och växtlighet (AOT40 under april-september 10 000 µg/m³ timmar) överskreds vid samtliga mätplatser i Skåne län under 2023.[43]

4.4.5. Kvävedioxid

Samtliga Skånes mätplatser visade att årsmedelvärdet för lufthalterna av kvävedioxid för 2023 låg under miljömålets precisering om 20 µg/m³, se

[42] SMHI, Datavärd luft, Årsvis Statistik

[43] IVL, Ozonmätnätet i södra Sverige 2023, Marknära ozon i bakgrundsmiljö i södra Sverige - Rapportnummer C 828

Figur 4. På flera håll överskrids dock WHO:s riktvärde satt vid 10 µg/m³. De högsta halterna hittas i stadsnära miljö.

För kvävedioxid finns även en precisering för lufthalterna uttryckt som 98-percentilt timmedelvärde på 60 µg/m³. Även här uppfyllde samtliga mätplatser målvärdet under 2023.

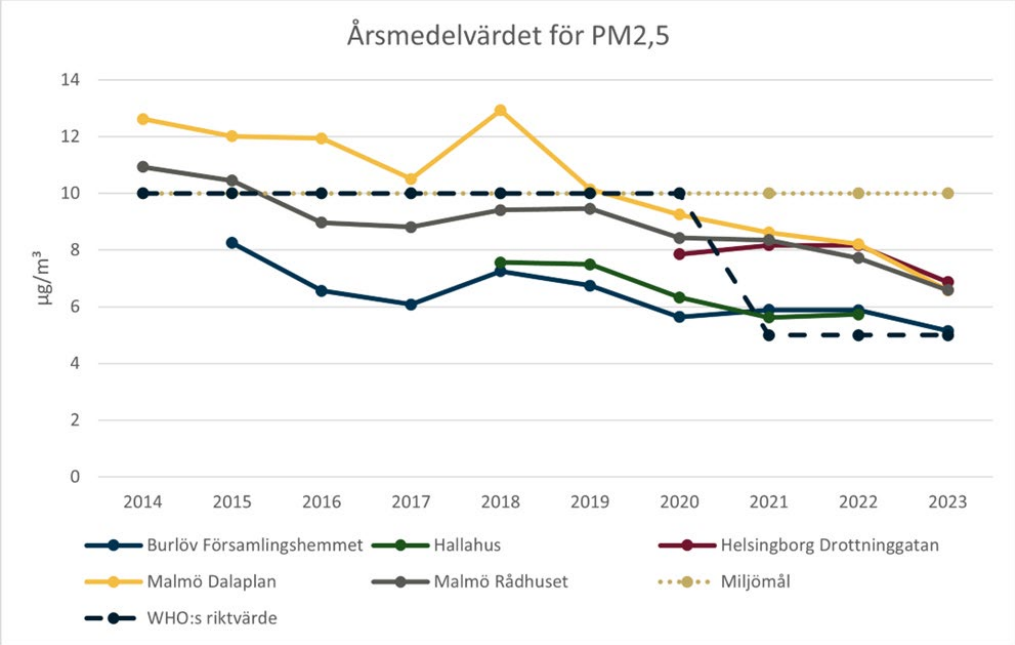

Figur 1: Årsmedelvärdet för partikelhalter (PM2,5) i luft under under tio år inom samverkansområdet Skåne. Källa: SMHI, http://www.smhi.se/datavardluft

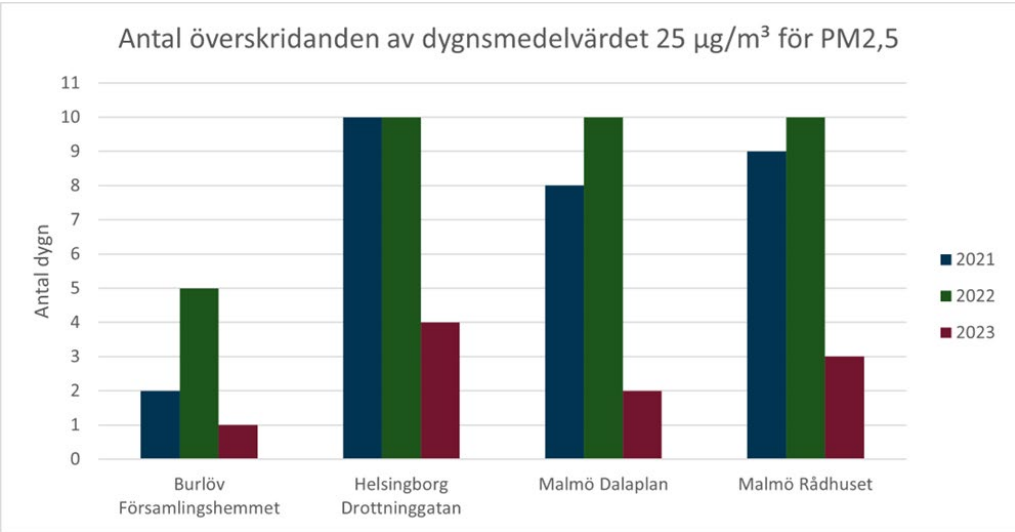

Figur 2: Antal överskridanden av dygnsmedelvärdet för partiklar (PM2,5) under tre år inom samverkansområdet Skåne. Källa: SMHI, http://www.smhi.se/datavardluft

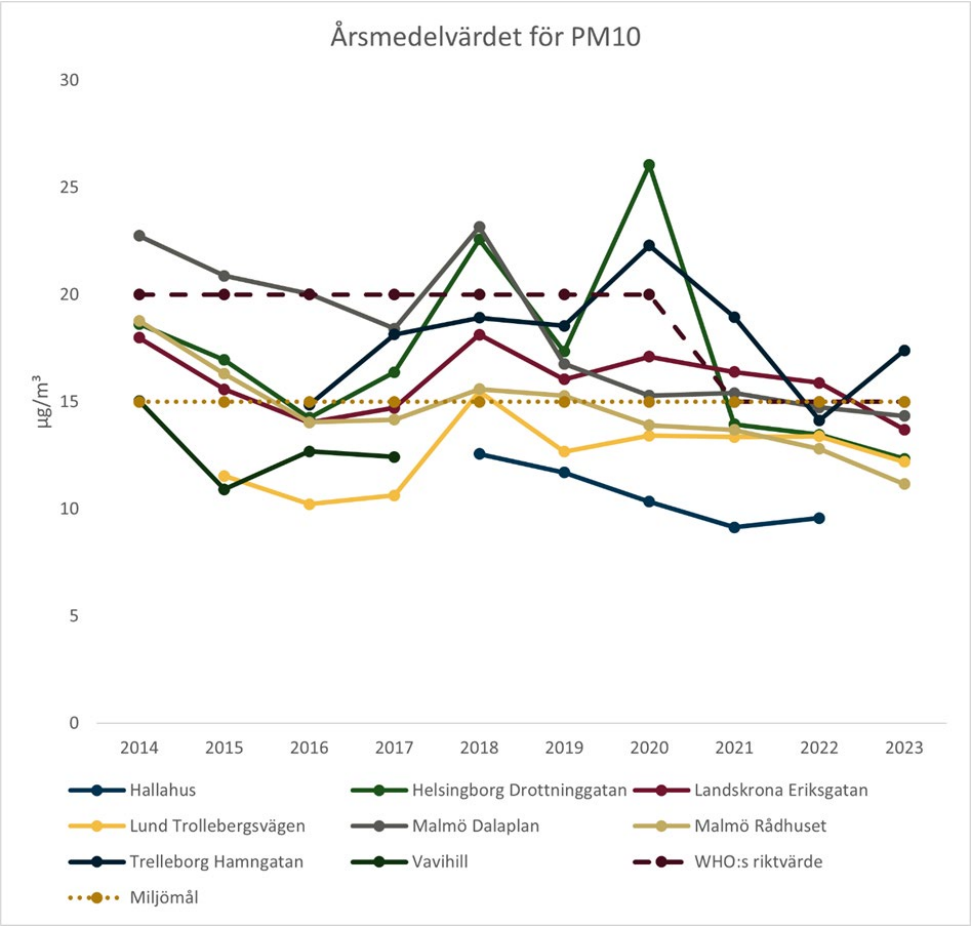

Figur 3: Årsmedelvärdet för partiklar (PM10) under tio år inom samverkansområdet Skåne Källa: SMHI, http://www.smhi.se/datavardluft

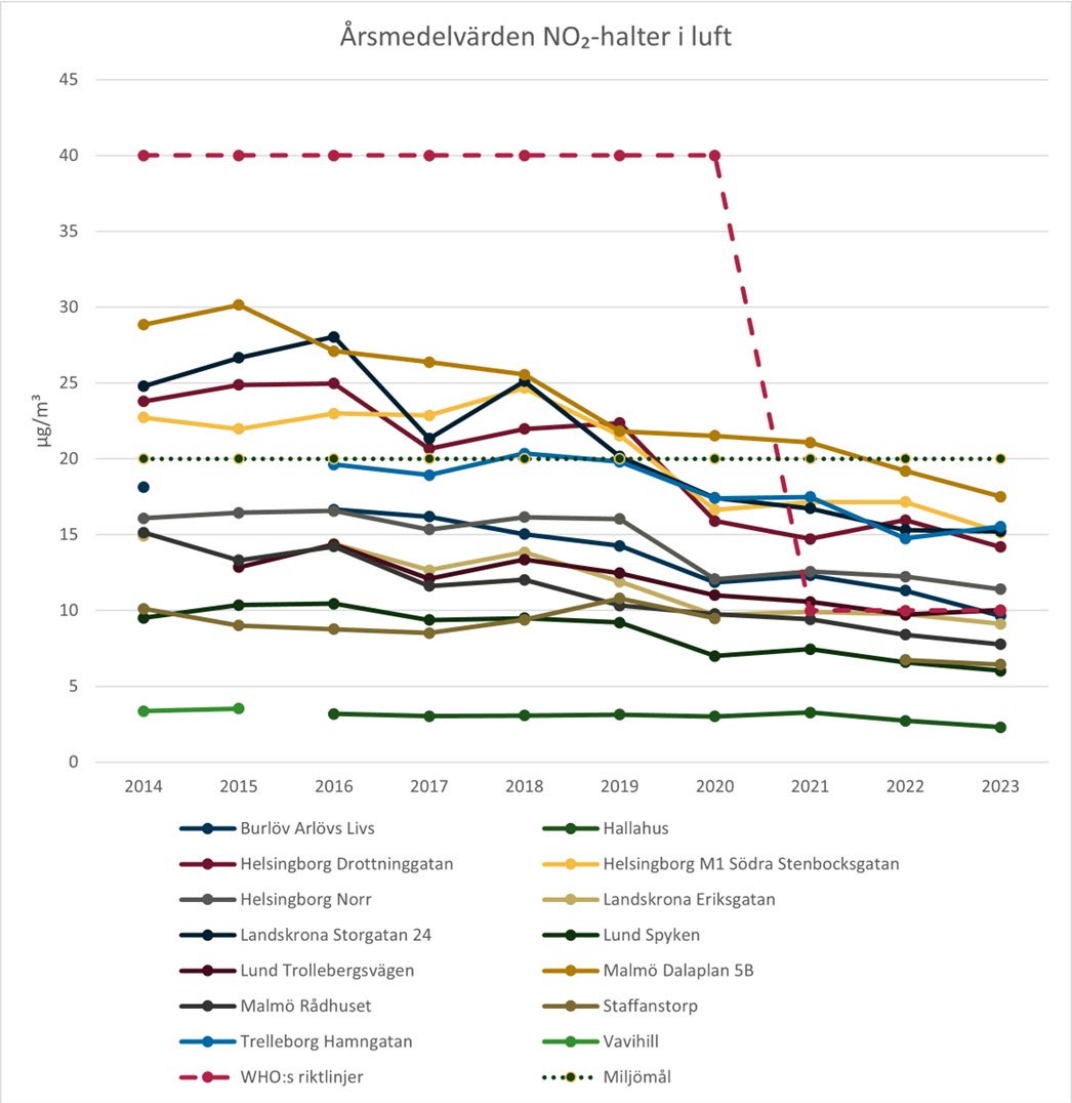

Figur 4: Årsmedelvärdet för kvävedioxid (NO2) under tio år inom samverkansområdet Skåne. Källa: SMHI, http://www.smhi.se/datavardluft

5. Bara naturlig försurning i Skåne

5.1. Sammanfattning för Bara naturlig försurning i Skåne

Ungefär 35 procent av sjöarna i norra Skåne är försurade, men sakta minskar det försurande nedfallet. Det åtgärdsarbete som Länsstyrelsen Skåne bedriver, kalkning, kommer i ytterligare 20–30 år vara den viktigaste åtgärden för att skapa en livskraftig biologi i sjöar och vattendrag. Minskningen av försurande nedfall gör att skogsbrukets försurande roll kommer få en större betydelse i framtiden och åtgärder såsom askåterföring på skogsmark måste öka avsevärt.

5.2. Utveckling i miljön och målbedömning för Bara naturlig försurning i Skåne

- Trenden för utvecklingen i miljön är POSITIV
- Nås miljökvalitetsmålet till 2030? NEJ

5.3. Åtgärdsarbete för Bara naturlig försurning i Skåne

Många av de åtgärder som redovisas under miljömålet *Begränsad klimatpåverkan* bidrar även till att uppnå målet för Bara naturlig försurning. Här listas enbart de åtgärder som genomförts i Skåne som primärt är kopplade till målet *Bara naturlig försurning*.

5.3.1. Åtgärder på regional nivå – myndigheter

- I Skåne sker kalkning av vattendrag med 16 automatiska kalkdoserare i Bromölla, Hässleholms, Osby, Ängelholms och Östra Göinge kommuner. Måluppfyllelsen var 2021 90 procent. Dock har en minskad tilldelning lett till att en del målområden kommer behöva sluta kalkas och sex doserare i Bromölla och Ängelholms kommun kommer inte att fyllas på när kalken tar slut under hösten 2024. Läs mer under ”Tillstånd och bedömning”.
- Länsstyrelsen har restaurerat Århultsbäcken i ett försurat område inom Rönne ås avrinningsområde för att skapa en bättre möjlighet för fisk att passera. Århultsbäcken mynnar i Västersjön. Åtgärden finansierades genom våtmarkssatsningen 2024.

5.3.2. Åtgärder på kommunal nivå och inom regioner

- Kalkning av sjöar och vattendrag har sedan lång tid tillbaka varit den mest riktade åtgärdsformen mot försurning. Efter nedläggningen av de 6 doserarna i Bromölla och Ängelholm återstår Hässleholm, Osby och Östra Göinge kommuner som huvudmän för kalkningsverksamheten.
  År 2023 kalkades 3 526 ton kalk ut i skånska sjöar och vattendrag av kommunerna (2022 kalkades 1 772 ton och 2021 kalkades 1 851 ton). För år 2023 registrerade nederbördsstationen i Osby 1 021 mm nederbörd (2022; 720 mm, 2021; 709 mm). Se figur 1 Eftersom kalkdoserarna är flödesreglerade, blir mängderna starkt korrelerade med nederbörden.

5.3.3. Åtgärder inom näringslivet

- Som kompensation för uttag av biomassa ur skogen sker askåterföring. Genom askåterföring återförs såväl baskatjoner, som motverkar försurning, som näring. Under 2022 återfördes 8700 ton aska på 2900 hektar skogsmark och 2023 återfördes 6300 ton aska på 2100 hektar skogsmark. Mängderna varierar, men uppgår alltså i snitt till 3 ton aska per hektar skogsmark. Omfattningen av askåterföringen styrs av marknaden.

5.4. Tillstånd och målbedömning för Bara naturlig försurning i Skåne

Länsstyrelsen Skåne bedömer att miljökvalitetsmålet inte kommer kunna nås till 2030 med befintliga och beslutade styrmedel och åtgärder. Efterhand som nedfallet av svavel och sjöfartens försurande utsläpp minskar, kommer skogsbrukets påverkan på markförsurningen att relativt sett öka i betydelse i framtiden. Därför kommer en viktig framtida insats att vara att öka askåterföringen i de skogsmarker som är försurade. Det som hindrar denna utveckling idag är att det saknas ekonomiska incitament för att öka askåterföring i de områden där det behövs.

Det är i norra Skåne som skogsmarken är mycket starkt försurningspåverkad, och många sjöar där visar fortsatt på betydande försurningspåverkan. Den naturliga återhämtningen i marken är mycket långsam och även om den negativa försurningstrenden i avrinnande skogsmarksvatten kan ha brutits i några skogsmarksområden läcker stora skogsmarkytor fortfarande kväve. Trots det pekar de genomförda insatserna och den påbörjade förändringen på att utvecklingen går åt rätt håll, om än långsamt.

5.4.1. Svavelnedfallet minskar och pH ökar i skånska sjöar och vattendrag

Lufthalterna av svaveldioxid, SO_2, har sedan 2001 minskat på ett statistiskt säkerställt vis vid två mätplatser i Skåne, med mellan 53 och 63 procent[44]. Svavelhalter och syrakoncentrationer minskar också i okalkade referensvatten.[45]

De rapporterade utsläppen av SO_2 inom EU-28 har under perioden 1996–2017 minskat med 89 procent och i Sverige under motsvarande period med 71 procent. För perioden 2001–2017 är motsvarande siffror 83 respektive 62 procent.

Jämfört med Europa har lufthalterna av SO_2 i Skåne län minskat i betydligt lägre takt, vilket kan bero på en större påverkan av utsläpp från fartygstrafiken runt de skånska kusterna.

Skånsk skogsmark beräknas tåla ett nedfall på 2,5 kg svavel/hektar och år. För 2022/2023 var medelvärdet 1,0 kg/hektar.[46] Sett över tid har minskningen varit signifikant.[47] [48] Se figur 2

5.4.2. Skånsk skogsmark läcker kväve och aluminium

Skånsk skogsmark beräknas tåla ett nedfall på 5 kg kväve/hektar och år. För 2022/2023 var medelvärdet 6,9 kg/hektar. Överskottet ackumuleras i skogsmarken och riskerar i framtiden urlakas och bidra till ökad försurning. Se figur 3

Även om kvävenedfallet i sydvästra Sverige har minskat med cirka 30 procent under 2000-talet, syns det inte i de båda skånska ytor där kvävenedfall mäts.

Inom ramen för Skånes luftvårdsförbund[49] följs nedfall av svavel och kväve i skogsmark och på öppna ytor. Variationen mellan samtliga mätplatser i

[44] Pihl Karlsson, G., Hellsten, S., Akselsson, C., Karlsson P., Försurning och övergödning i Skåne län (2019).
[45] SLU, Sveriges lantbruksuniversitet, Institutionen för vatten och miljö.
[46] Försurning och övergödning i södra Sverige. Resultat från Krondroppsnätet till och med 2022/23.
[47] Pihl Karlsson, G., Hellsten, S., Gustafsson, H., Karlsson, P. & Akselsson, C. (2017). Utvärdering av Krondroppsnätet ur ett regionalt perspektiv.
[48] Pihl Karlsson, G., Hellsten, S., Akselsson, C., Karlsson P., Försurning och övergödning i Skåne län (2019)
[49] Skånes luftvårdsförbund

länet ligger på mellan 6 och 20 kg kväve per hektar och år och ingen förändring över tid kan urskiljas[50] [51].

Idag läcker kväve och oorganiskt aluminium från flertalet av skogsmarksytorna, vilket påverkar vattenlevande djur. Medelhalten av löst aluminium i vattnet ligger i flera områden på eller långt över den föreslagna kritiska gränsen. Även i kalkade vatten återhämtar sig biologin långsamt.

5.4.3. Reglera skogsavverkning i försurningskänsliga områden

Då försurningspåverkan från skogsbruket är stor i norra Skåne skulle övergång till gallringsavverkning och ett ökat inslag av lövträd vara bättre ur ett försurningsperspektiv.

Inom försurningskänsliga områden bör enbart uttag av stamved ske och uttag av grenar och toppar (GROT) starkt begränsas, och askåterföring bör göras i rätt områden såsom de försurningskänsliga områdena i norra Skåne, men Skogsstyrelsen saknar möjligheter att ställa sådana krav. Verktyg skulle behöva tas fram för att reglera GROT-uttag och askåterföring.

GROT-uttaget styrs av marknaden och då framför allt av priset på alternativa bränslen. Mellan 2014 och 2019 (efter 2019 finns ingen statistik) har uttaget av GROT sjunkit drastiskt, bland annat som ett resultat av sämre förtjänst vid försäljning. GROT används även för att minska körskador i skogen.

Askåterföringen har ökat i Skåne från nivåer på runt 400 hektar åren 2014–2016 till 2490 hektar 2020, men föll till 1826 hektar under 2021 och har nu åter ökat något under 2022 och 2023 (2900 respektive 2100 hektar).

Kväveöverskott i skogsmark leder till ytterligare markförsurning när reducerat kväve oxideras, och läckaget kan öka vid avverkning. På så vis motverkar uttag av biobränslen målet Bara naturlig försurning.

5.4.4. Fortsätt kalka försurade vatten

Sjöar och vattendrag kommer att vara försurningspåverkade även efter 2030 och kalkning kommer förbli en viktig åtgärd för att kunna nå miljömålet Bara naturlig försurning. Återhämtning kan delvis ske naturligt genom vittring av berggrunden, men det går långsamt. Kalkningen har

[50] Pihl Karlsson, G., Hellsten, S., Gustafsson, H., Karlsson, P. & Akselsson, C. (2017). Utvärdering av Krondroppsnätet ur ett regionalt perspektiv.
[51] Pihl Karlsson, G., Hellsten, S., Akselsson, C., Karlsson P., Försurning och övergödning i Skåne län (2019).

generellt en positiv effekt på vattnets pH, men biologiskt ser vi inte alltid den förväntade positiva effekten, och där återhämtning sker går den vanligen långsamt.

Efter kalibreringen av länets 16 automatiska kalkdoserare fungerar dessa nu bra, och mängden kalk doseras optimalt och stämmer bra med kalkningsbehovet. Måluppfyllelsen i de skånska vattendragen var 2021 uppe i 90 procent, vilket visar att kalibreringen tar tid eftersom de naturliga systemen behöver tid att reagera.

En minskad tilldelning av ekonomiska medel har lett till att vi kommer att behöva sluta kalka en del målområden. 6 kalkdoserare, som står i Bromölla och Ängelholms kommuner, kommer inte längre att fyllas på, utan avslutas hösten 2024 när kalken tar slut i dem. Dessa doserare kommer inte tas i bruk igen om det inte sker en radikal omsvängning i medelstilldelningen, däremot kommer de att stå kvar under överskådlig tid då vi saknar pengar för nedmontering.

Vad neddragningarna kommer ha för effekter på Skånes försurningspåverkade vatten återstår att se. De berörda doserarna står i områden där effekten av kalkningen inte är tydlig och måluppfyllelsen inte nås. I en del av dessa områden ser man dessutom ingen negativ påverkan av försurningen på fiskbeståndet trots att målvärdet för pH inte nås. Om ekosystemet klarar en stoppad kalkning utan utslagning så finns det inte någon anledning att fortsätta kalka.

5.4.5. Biologisk återställning

Effekten av kalkningen möjliggör goda livsbetingelser på flera håll och därför är det viktigt att skapa förutsättningar för biologin att sprida sig till dessa områden genom att till exempel underlätta fiskvandring.

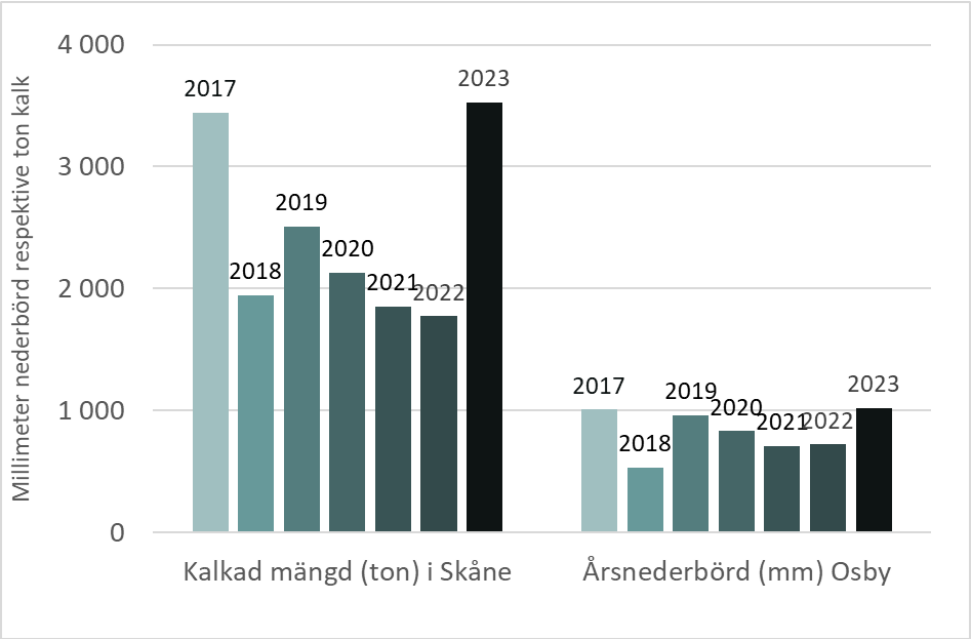

Figur 1: Den totala mängden kalk spridd vid Skånes 16 flödesreglerade kalkdoserare under åren 2017-2023 samt årsmedelnederbörden mätt i Osby. Att kalkdoserarna är flödesreglerade innebär att det sprids mera kalk vid högre flöden och mindre vid lägre flöden. Källa: Länsstyrelsen Skåne.

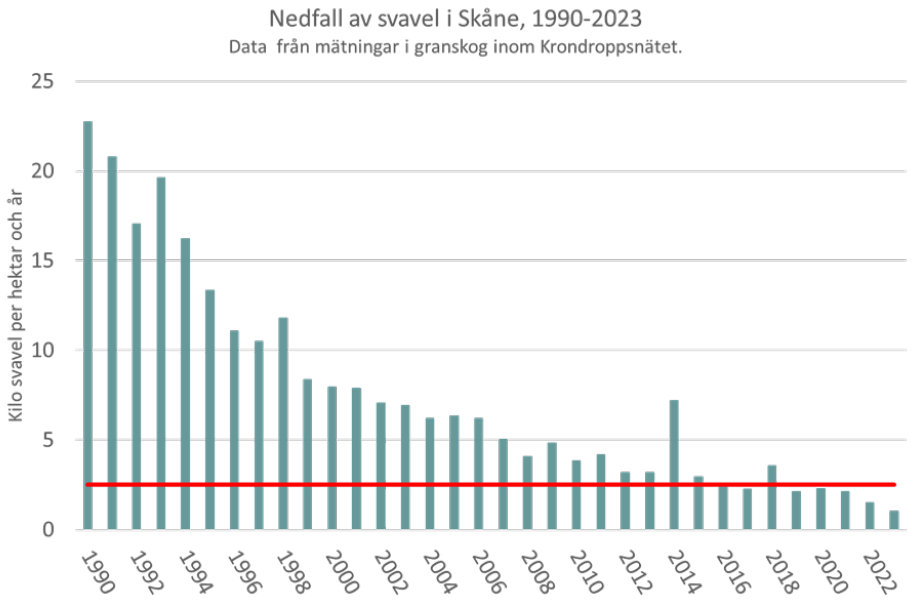

Figur 2. Nedfall av svavel i Skåne, 1990-2023. Skånsk skogsmark beräknas tåla ett nedfall på cirka 2,5 kg svavel/hektar och år. Sett över tid har minskningen varit signifikant. I Skåne har nedfallet av svavel minskat från cirka 23 kilogram per hektar till 2-4 kilogram på 30 år. Effekten från vulkanutbrottet på Island 2014 syns tydligt i diagrammet. Källa: IVL Svenska Miljöinstitutet AB. Data från mätningar i granskog inom Krondroppsnätet.

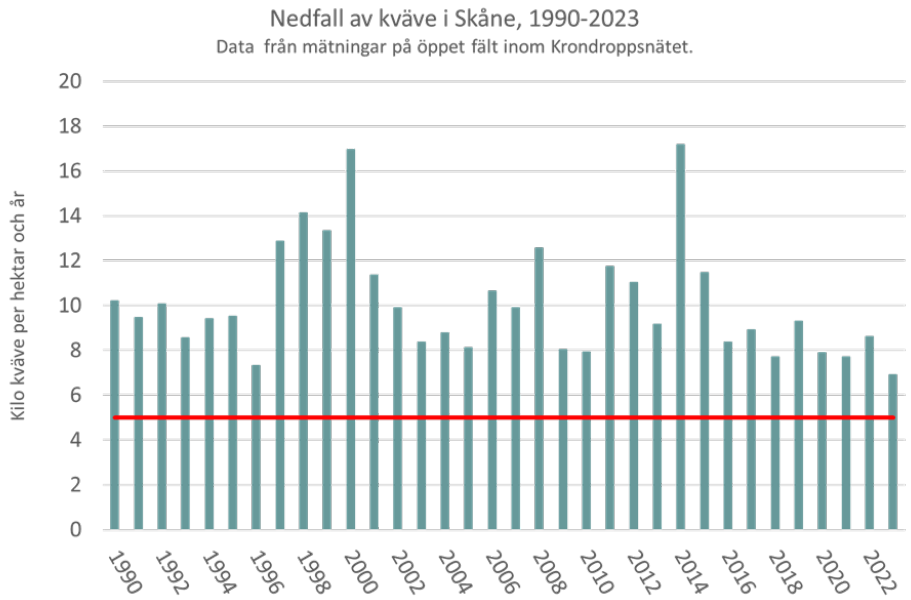

Figur 3. Nedfall av kväve i Skåne, 1990-2023. Nedfallet av kväve över Skåne ligger fortfarande över den kritiska belastningsgränsen för skogsmark i Sverige på 5 kilogram kväve per hektar och år. Mycket av kvävenedfallets variation mellan år beror på variationen av nederbördsmängderna. Källa: IVL Svenska Miljöinstitutet AB. Data från mätningar på öppet fält inom Krondroppsnätet.

6. Giftfri miljö i Skåne

6.1. Sammanfattning för Giftfri miljö i Skåne

Skåne är ett län med intensivt jordbruk, stor andel livsmedelsindustri och kemisk industri och bitvis hög befolkningstäthet. Detta gör att tillsyn över jordbruk och industri samt strategiska insatser gentemot allmänhetens beteendemönster är viktiga åtgärder för att uppnå en Giftfri miljö. Infriandet av en Giftfri miljö kräver dock internationella och nationella överenskommelser, innovationer, och ett ambitiöst miljöarbete från alla aktörer i hela produktions- och konsumtionskedjan.

6.2. Utveckling i miljön och målbedömning för Giftfri miljö i Skåne

- Trenden för utvecklingen i miljön är OKLAR
- Nås miljökvalitetsmålet till 2030? NEJ

6.3. Åtgärdsarbete för Giftfri miljö i Skåne

Kemikaliefrågan ligger i fokus i Skåne och ett flertal projekt och punktinsatser genomförs för att reducera risker från kemikalier.

6.3.1. Åtgärder på regional nivå – myndigheter

- Länsstyrelsen Skånes miljötillsyn har under 2023 haft ett fortsatt fokus på recipientkontroll och utsläpp till vatten, vilket på sikt förväntas ge bättre inblick i hur dessa kontroller fungerar i länet. Som en följdeffekt kan vi få en bättre bild av statusen i länets vattenrecipienter.
- Vid prövning av tillstånd enligt miljöbalken arbetar Länsstyrelsen Skåne för att farliga kemiska ämnen inte ska tillåtas förekomma inom ramen för nya tillstånd, om de inte är absolut nödvändiga. Länsstyrelsen Skåne arbetar också aktivt för att vid tillståndsprövningen föreskriva villkor om att fasa ut farliga ämnen.
- Genom behörighetsutbildningarna för användning av växtskyddsmedel har Länsstyrelsen Skåne nått 970 personer under 2023-2024. Effekten av det är att lantbrukare i länet hålls uppdaterade om hur de ska agera för att användningen av växtskyddsmedel i länet inte ska förorena vattendragen mer än nödvändigt.
- Länsstyrelsen Skåne har under 2023-2024 genomfört uppföljande provtagningar och analyser av förekomsten av växtskyddsmedel i åtta skånska vattendrag. Resultatet visar att växtskyddsmedel

förekommer i alla dessa vattendrag. Halterna varierar dock mycket över tid och mellan de olika platserna.

- Länsstyrelsen Skåne har inom ramen för den regionala miljöövervakningen av grundvatten provtagit 32 vattentäkter i 19 olika grundvattenförekomster med avseende på PFAS, bekämpningsmedel, metaller och basparametrar för att höja kunskapen om föroreningar i dessa förekomster. Resultaten rapporteras till nationell datavärd för grundvatten[52].
- Länsstyrelsen Skåne har tillsammans med Landskrona stad särskilt drivit på arbetet med sanering av det före detta gasverksområdet i staden. Naturvårdsverket har under året fattat beslut om tilldelning av finanseringsbidrag, och åtgärdsarbetet har också påbörjats under året. Effekten av saneringen förväntas bli ett lägre föroreningstryck i samhället.
- Länsstyrelsen Skåne har tillsammans med Trelleborgs kommun särskilt drivit på arbetet med sanering av Phylatterion-området, en plats som är förorenad av kreosotolja från industriell tillverkning av produkter från bland annat stenkolstjära. Produktion pågick under åren 1889-1934. Naturvårdsverket har under året fattat beslut om tilldelning av finanseringsbidrag, och åtgärdsarbetet har också påbörjats under året. Effekten av saneringen förväntas bli ett lägre föroreningstryck i samhället.

6.3.2. Åtgärder på kommunal nivå och inom regioner

- Flera skånska kommuner har deltagit i nationella tillsynsprojekt, särskilt gällande kemikalier i varor, vilket förväntas få effekten att varor som finns på den svenska marknaden blir säkrare.
- Söderåsens Miljöförbund (som representerar Klippans kommun, Perstorps kommun, Svalövs kommun och Örkelljunga kommun) har fokuserat sin tillsyn på kemikaliehantering och kemikalieregistrering bland hälsoskyddsverksamheter. Detta innefattar företag vars verksamhet innebär att privatpersoner blir exponerade för kemikalier, till exempel frisörsalonger, massagesalonger och liknande. Effekten blir att företagen i fråga får bättre koll på vad de har för kemikalier och vad dessa kemikalier har för egenskaper, och förhoppningen är att de i förlängningen väljer mildare kemikalier.
- Helsingborgs stad har genomfört riktad tillsyn på konstgräsplaner i kommunen, för att undersöka om skötsel och liknande sker i enlighet med den kommunala policyn för konstgräs. Policyn har

[52] Sveriges geologiska undersökning (SGU) är nationell datavärd för grundvattendata. Läs mer om datavärdskap för grundvatten på SGUs webbplats.

som syfte att säkerställa att negativ miljöpåverkan från konstgräsplaner minimeras, och kommuner förväntar sig att tillsynen ska leda till att policyns syfte infrias.

6.3.3. Åtgärder inom näringslivet

- Reningsverk inom länet arbetar aktivt med att optimera användningen av reningskemikalier och vid behov byta typ av kemikalier för att minska mängden kemikalier som används.

6.4. Tillstånd och målbedömning för Giftfri miljö i Skåne

Miljökvalitetsmålet kommer inte kunna nås med befintliga och beslutade styrmedel och åtgärder, men det finns för närvarande många åtgärder på plats som kommer att leda till en förbättring. Giftfri miljö är ett mål vars infriande kräver internationella överenskommelser och lång återhämtningstid. Befintliga underlag behöver sammanställas och kompletteras såväl nationellt som regionalt för att utvecklingen i miljön ska kunna bedömas. I dagsläget uppfyller ingen av Skånes vattenförekomster god kemisk status enligt miljökvalitetsnormerna, vilket främst beror på kvicksilver och polybromerade difenyletrar[53]. Båda dessa föroreningar utgör globala problem. Utöver detta finns det ett flertal vattenförekomster i Skåne som inte bedöms uppnå god status avseende miljögifter på grund av lokala utsläppskällor.

I Skåne minskar för närvarande antalet lantbrukare som söker stöd för ekologisk produktion, och försäljningen av växtskyddsmedel ökar. Dessutom ökar andelen höstsådda grödor, vilket leder till besprutning mot ogräs under hösten, vilket ger större risk för utlakning av växtskyddsmedel. I analyser av grundvatten som genomförts sedan 2021 noteras också växtskyddsmedel och deras metaboliter i förhöjda halter, vilket indikerar att utvecklingen rör sig åt fel håll.

De viktigaste åtgärderna för att förbättra förutsättningarna att nå målet är att reducera utsläpp från industrier, införa integrerat växtskydd, öka antalet vattenskyddsområden med tillräckliga skyddsföreskrifter, minska slamspridningen, öka arealen ekologiskt odlad mark och efterbehandla fler förorenade områden.

[53] Vatteninformationssystem Sverige, viss.lansstyrelsen.se.

6.4.1. Den sammanlagda exponeringen för kemiska ämnen

Kunskapen om de kemiska ämnena har ökat men är fortfarande otillräcklig. Målet om att minska den sammanlagda exponeringen för kemiska ämnen är beroende av fortsatta miljötekniska innovationer, en ökad ambitionsnivå i samhället med ändrade konsumtionsvanor och minskade utsläpp från industrin, minskad förekomst av långväga transporter och minskat användande av fordon med dieseldrivna motorer.

6.4.2. Användningen av särskilt farliga ämnen

Tack vare skarpare lagstiftning kan användningen av särskilt farliga ämnen förväntas minska framöver. Nya farliga ämnen kan i framtiden identifieras till följd av nytt dataunderlag som resulterar i nya bedömningar, men processen är långsam. Regionalt pågår mycket arbete beträffande utfasning av farliga ämnen samt hantering av kemiska produkter, och det arbetet behöver aktivt upprätthållas inom tillsynen av miljöfarlig verksamhet. Lagstiftningen behöver också skärpas ytterligare om utfasningsarbetet ska komma igång i tillräcklig utsträckning för att miljömålet ska kunna nås. Även verksamhetsutövare behöver i högre utsträckning ta initiativ till ytterligare utfasning. Farliga ämnen är vanligt förekommande i växtskyddsmedel, och tillämpning av integrerat växtskydd är en viktig del av att minska användningen av särskilt farliga ämnen.

6.4.3. Oavsiktligt bildade ämnen med farliga egenskaper

Det saknas regionalt underlag för att bedöma preciseringen.

6.4.4. Förorenade områden

Enligt preciseringen ska förorenade områden vara åtgärdade i så stor utsträckning att de inte utgör något hot mot människors hälsa eller miljön. För att uppnå detta behöver saneringstakten öka[54]. Enligt nya miljödomar är verksamhetsutövarens ansvar mindre än i tidigare praxis, och bidragsmedel kan därför komma att krävas i större omfattning än tidigare. Det statliga bidraget behöver därför öka. Även resurserna för regionalt och lokalt tillsynsarbete behöver stärkas för att öka antalet privatfinansierade saneringar.

[54] Miljömålsindikatorn *Förorenade områden*, Sveriges miljömål

6.4.5. Kunskap och information om miljö- och hälsofarliga ämnen

Det genomförs i dagsläget många insatser för att öka informationsflödet och höja kunskapsnivån beträffande miljö- och hälsofarliga ämnen, exempelvis omfattande arbete med behörighetsutbildningar för hantering och användning av växtskyddsmedel och information om kemikalier i skolmiljöer. Trots det är bedömningen att den generella kunskapen om miljö- och hälsofarliga ämnen fortfarande är alltför låg, sett till hela kemikaliekedjan från kemiska produkter till kemiska ämnen i varor. Det saknas också än så länge regionalt underlag för att bedöma denna precisering i sin helhet.

6.4.6. Information om farliga ämnen i material och produkter

Det sker mycket beträffande information om miljö- och hälsofarliga ämnen, exempelvis information om kemikalier i skolmiljöer och tidigare insatser gällande konsumenters rättigheter att ta del av information om farliga ämnen i varor som inhandlas. Trots det är bedömningen att informationsflödet fortfarande är alltför lågt, inte minst då kunskapsnivån hos de aktörer som borde kunna förmedla uppgifter, främst importörer och distibutörer, om farliga ämnen i material och produkter är alltför låg. Det saknas också än så länge regionalt underlag för att bedöma denna precisering i sin helhet.

7. Skyddande ozonskikt i Skåne

7.1. Sammanfattning för Skyddande ozonskikt i Skåne

Vid mitten av 1900-talet började ämnen som har en nedbrytande effekt på ozonskiktet att tillverkas och släppas ut. Tack vare internationellt arbete och effektiv reglering genom lagstiftning finns tecken på att ozonskiktet börjar återhämta sig. En säkerställd återväxt väntas först under 2030-talet.

7.2. Utveckling i miljön och målbedömning för Skyddande ozonskikt i Skåne

Miljömålet Skyddande ozonskikt bedöms endast på nationell nivå.

7.3. Åtgärdsarbete för Skyddande ozonskikt i Skåne

- Informationsinsatser från Naturvårdsverket och Boverket har liksom tidigare år genomförts med fokus på hantering och omhändertagande av rivningsavfall som innehåller ozonnedbrytande ämnen.

7.3.1. Åtgärder på regional nivå – myndigheter

- Sedan 2011 har tillsynsinsatser riktade mot gränsöverskridande transporter av avfall (GRÖT) genomförts för att hindra illegal transport av avfall, till exempel kylmöbler. Insatserna har skett i samverkan mellan Tullverket, Polisregion Syd, Kustbevakningen, kommunerna, Länsstyrelsen Skåne och Riksenheten för miljö- och arbetsmiljömål. De senaste åren har vi observerat en minskning av antalet transporter av avfall med ozonnedbrytande ämnen. Minskningen beror sannolikt till stor del på variationer inom de kontrollerade flödena. Kontrollerna för att stoppa avfall som innehåller ozonnedbrytande ämnen behöver utökas de kommande åren, både för export ut från EU och vid gränsövergångarna till andra EU-länder, till exempel vid de sydsvenska hamnarna och Öresundsbron. Strävan är att fortsätta med utökade projekt genom de extra resurser som erhållits de senaste åren och där hela den nya tillsynsregionen syd för GRÖT omfattas, det vill säga även Blekinge, Kalmar och Kronobergs län.
- Inom det nationella projektet Greppa Näringen erbjuds rådgivning för att minska påverkan på klimatet i olika tematiska utbildningar

till lantbrukare. Syftet är att lantbrukarna genom bland annat ny kunskap ska bidra till att minska utsläppen av kväveföreningar och lustgas, som också påverkar ozonskiktet. Länsstyrelsen Skåne har medverkat i projektet sedan 2010.

- Vid prövning av miljöfarlig verksamhet vid miljöprövningsdelegationen bedöms frågan om utsläpp av lustgas till luft. Vid behov föreskrivs villkor som begränsar vilka halter utsläppen får ha. Länsstyrelsen följer därefter upp att villkoren följs inom ramen för sin tillsyn och även vid den årliga granskningen av miljörapporteringen.

7.3.2. Åtgärder på kommunal nivå och inom regioner

- Beträffande återvinning av kylmöbler och köldmedia kontrollerar tillsynsmyndigheter såsom Transportstyrelsen, Länsstyrelsen och de kommunala miljöförvaltningarna företagens årliga rapporter så att läckagekontroll har utförts med rätt tidsintervall. Tillsynsmyndigheterna kontrollerar även att certifierad personal och företag utfört service samt tagit hand om avfallet på ett korrekt sätt. Då klorfluorkolväten (HCFC) fick användningsförbud från och med 1 januari 2015 kontrollerar man även särskilt att dessa inte längre används. Dessutom bedrivs tillsyn vid återvinningscentraler och avfallshanterande företag.

7.3.3. Åtgärder inom näringslivet

- Bygg- och rivningsföretag har skyldighet att se till att isolermaterial med ozonnedbrytande ämnen hanteras på rätt sätt och omhändertas på ett ändamålsenligt sätt.

7.4. Tillstånd och målbedömning för Skyddande ozonskikt i Skåne

Målet bedöms inte regionalt, men enligt Naturvårdsverkets bedömning förväntas en säkerställd återhämtning av ozonskiktet ske någon gång under 2030-talet.

Prognosen förutsätter att arbetet inom FN beträffande Montrealprotokollet fortsätter att vara framgångsrikt. Tidigare har utvecklingen bedömts vara positiv men utvecklingen bedöms nu ha en neutral utveckling på grund av osäkerheter i mätningar och klimatförändringar.

På såväl regional som nationell nivå har användningen av ozonnedbrytande ämnen stadigt minskat till följd av lagstiftning och internationella överenskommelser enligt Montrealprotokollet.

Undantaget är lustgas för vilket både utsläpp och halter ökar. Utsläppen av lustgas, som inte regleras i Montrealprotokollet utan i Kyotoprotokollet, är i dag större än för någon annan ozonnedbrytande gas med hänsyn till dess ozonnedbrytande potential.

Länsstyrelsens Miljöprövningsdelegation arbetar kontinuerligt med att så långt som möjligt begränsa utsläppen av lustgas genom villkorsskrivning och teknikkrav. Utsläpp av lustgas kan till exempel uppkomma i de förbränningsanläggningar som använder urea som reduktionsmedel för att minska utsläppen av kväveoxider (NOx). I dessa fall föreslår Länsstyrelsen Skåne/föreskriver Miljöprövningsdelegationen så låga utsläppsvillkor som är tekniskt möjliga och ekonomiskt rimliga. Lustgas uppkommer också vid lagring och spridning av gödsel. För detta sätts normalt inga specifika villkor för att begränsa utsläppen av lustgas, men utsläppen begränsas genom de villkor som föreskrivs för lagringen och spridningen av gödseln.

Det finns en risk att nya ozonnedbrytande ämnen produceras och släpps ut i atmosfären. Ytterligare insatser krävs dessutom för kvarvarande användning och omhändertagande av förbrukade produkter innehållande ozonnedbrytande ämnen. Till exempel har en utvärdering av återvinning ur byggisolering visat att 90 procent av klorflourkarboner (CFC) i byggisolering inte omhändertas. Riktad information till företag i bygg-, rivnings- och avfallsbranschen i Skåne skulle öka medvetenheten om de här problemen på ett tydligare sätt. Naturvårdsverkets vägledning är ett stöd i det arbetet.

Avvecklingen av ozonnedbrytande ämnen i kyl-, klimat- och värmepumpsanläggningar går framåt och ämnena har stadigt minskat sedan användningsförbudet för klorflourkarboner trädde i kraft 1999 och sedan förbud mot påfyllning av mjuka klorflourkolväten började gälla 2002. Endast en mindre andel av anläggningarna innehåller idag klorflourkolväten, och omhändertagandet sker reglerat. De svenska utsläppen av ozonnedbrytande ämnen består i stort sett uteslutande av utsläpp av klorflourkarboner från befintliga och uttjänta produkter. Dessa utsläpp minskar kontinuerligt.

Ozonnedbrytande ämnen kan även finnas i till exempel isoleringsmaterial i byggnader, fjärrvärmerör samt i applikationer inom försvaret. Utbyte av sådant material kan ta lång tid. Kunskap om var och i vilka mängder de ozonnedbrytande ämnena finns är viktiga för att förhindra utsläpp. Korrekt omhändertagande av uttjänta material är också en viktig del i detta arbete, liksom insatser för att undersöka och förhindra illegal handel och införsel/utförsel av ämnena.

För kvarvarande ozonnedbrytande ämnen krävs fortsatt arbete och omhändertagande på ett miljöriktigt sätt. Det är också viktigt att exporterade kylmöbler som innehåller ozonnedbrytande ämnen hindras från att nå länder i Asien och Afrika eftersom avfallet där inte omhändertas på ett miljöriktigt sätt, vilket leder till risk för utsläpp av miljöfarliga ämnen.

8. Säker strålmiljö i Skåne

8.1. Sammanfattning för Säker strålmiljö i Skåne

Antalet hudcancerfall i Skåne fortsätter att öka. En olycka i ett kärnkraftverk i annat län eller land skulle medföra risk för omfattande exponering av joniserande strålning. Länsstyrelsen arbetar med beredskap avseende utsläpp av radioaktiva ämnen och Lunds kommun arbetar tillsammans med Räddningstjänsten Syd med beredskapen för en olycka vid European Spallation Source. Uppmätta värden från magnetfält klarar aktuella gränser. Den dagliga exponeringen från UV-strålning kan minskas via information till allmänheten, främst barn.

8.2. Utveckling i miljön och målbedömning för Säker strålmiljö i Skåne

Miljömålet Säker strålmiljö bedöms endast på nationell nivå.

8.3. Åtgärdsarbete för Säker strålmiljö i Skåne

Miljömålsarbetet inom Säker strålmiljö bedöms ha störst påverkan på Mål 3 Hälsa och välbefinnande, i Agenda 2030. Kopplingar kan även göras till de globala målen 6, 8, 9, 11, 12 och 14.

8.3.1. Åtgärder på regional nivå – myndigheter

På regional nivå arbetar Länsstyrelsen Skåne med beredskap avseende utsläpp av radioaktiva ämnen. Det är ett ständigt pågående arbete. Beredskapen är inriktad dels på att hantera större utsläpp av radioaktiva ämnen som är av sådan omfattning att det behövs skyddsåtgärder för allmänheten, dels situationer då överhängande fara för ett sådant utsläpp föreligger.

- På senare tid har Länsstyrelsen bland annat arbetat med de nya beredskapszoner som införts i och med en förändring i 4 kap 24-28§§ Förordning (2003:789) och skydd mot olyckor[55], där en planeringszon nu omfattar Båstads kommun. Länsstyrelsens roll är att förbereda för att kunna vidta vissa skyddsåtgärder så att allmänheten kan skyddas vid ett utsläpp av radioaktiva ämnen från en kärnteknisk anläggning. Finansiering görs genom ordinarie

[55] Förordning om skydd mot olyckor, Svensk författningssamling, riksdagen.se

rambudget. Arbetet är påbörjat tillsammans med Båstads kommun och Länsstyrelsen i Hallands län. Effekten förväntas vara en höjd säkerhet för invånare i Båstads kommun.
- Det är i dagsläget svårt att bedöma riskbilden för terror eller olyckor med herrelösa strålkällor[56]. Länsstyrelsen Skåne samarbetar regionalt med polis, räddningstjänst och Region Skåne inom området farliga ämnen som även omfattar olyckor med strålkällor då ansvaret för händelser med dessa strålkällor ligger på polisen vid terrorhändelser och kommunal räddningstjänst vid andra olyckor.

8.3.2. Åtgärder på kommunal nivå och inom regioner

- Lunds kommun har tagit fram en beredskapszon för European Spallation Source (ESS) i Lund, eftersom Strålsäkerhetsmyndigheten beslutat placera anläggningen i beredskapskategori 2.
- En kontinuerligt pågående åtgärd för att minska människors exponering för UV-strålning från solen är att redan i planeringsstadiet planlägga för skuggiga platser på skolgårdar och offentliga platser.

8.3.3. Övriga åtgärder

- Räddningstjänsten Syd har börjat bygga upp förmågan att hantera ett utsläpp av radioaktiva ämnen från European Spallation Source (ESS) i Lund, och Länsstyrelsen Skåne följer arbetet.

8.4. Tillstånd och målbedömning för Säker strålmiljö i Skåne

Det finns inget som tyder på att miljökvalitetsmålets precisering om hudcancer kommer att nås till år 2030. Trots att medvetenheten om solvanor ökat något och att det finns forskning som visar att hudcancer bland unga vuxna verkar minska så fortsätter antalet fall av hudcancer att öka i hela landet. Miljökvalitetsmålets komplexitet innebär att det inte går att se en tydlig riktning för utvecklingen i miljön.

[56] Så kallade herrelösa strålkällor handlar om radioaktivt avfall som inte omfattas av tillsynen. Det kan till exempel vara strålkällor som är så gamla att de inte finns registrerade i systemet för reglering, eller har stulits, övergivits eller förlorats.

8.4.1. Individers exponering för skadlig strålning och utsläpp av radioaktiva ämnen

För strålning från kärnkraft, transporter av farligt gods och arbetsmiljöer där strålande material hanteras kan Länsstyrelsen Skåne sätta in förebyggande och skyddande åtgärder med stöd av lagstiftning.

Risken för utsläpp av radioaktiva ämnen har minskat sedan kärnkraftverket i Barsebäck stängdes ned. För närvarande körs enbart servicedrift på verket, och allt högradioaktivt avfall är borta. Det mellanradioaktiva avfallet monteras ned, mellanlagras i slutna behållare, och ska i framtiden föras bort till slutförvaring. Strålsäkerhetsmyndigheten har bedömt att riskerna av nedmonteringen är hanterbara. Den 1 juli 2016 invigde Barsebäck Kraft AB (BKAB) sitt temporära interndelslager där reaktordelarna från Barsebäck 1 och Barsebäck 2 ska förvaras i väntan på att anläggningen *Slutförvaret för kortlivat radioaktivt avfall* (SFR) står färdig vid Forsmark. Nedmontering av mellanradioaktivt material, såsom delar från reaktorerna, sker nu när det nya mellanlagret blivit färdigställt.

På lokal nivå har kommunerna en viss beredskap att hantera mindre utsläpp av radioaktiva ämnen inom kommunen.

8.4.2. Hudcancer orsakad av UV-strålning

Antalet hudcancerfall i Skåne fortsätter öka[57], och antalet nya fall årligen i Skåne ligger över riksgenomsnittet. Den allvarligaste formen, malignt melanom, är en elakartad tumörsjukdom som lätt bildar metastaser, vilket medför att sjukdomen sprider sig i kroppen.

Sjukdomsstatistiken beskrivs genom så kallad åldersstandardiserad incidens, det vill säga antal diagnosticerade fall av hudtumörer per 100 000 invånare och år ålderskorrigerat till befolkningen år 2000. I Skåne var antalet nya fall under 2022 för malignt melanom 53 för kvinnor och 68 för män. Trenden är ökande. Se figur 1.

Solens UV-strålning är den främsta orsaken till hudcancer. Upprepade brännskador av solen, särskilt under barn- och ungdomsåren, ökar risken för malignt melanom. Det finns en fördröjning mellan exponering för UV-strålning och insjuknande i hudcancer vilket innebär att dagens insjuknande i hudcancer kan återspegla en exponering för UV-strålning som har inträffat tiotals år tidigare. Att ändra människors attityd och beteende gentemot sol och UV-strålning tar tid men är grundläggande för

[57] Hudcancerfall - malignt melanom och Hudcancerfall - tumör i huden, ej malignt melanom i Skåne län, Sveriges miljömål

att uppnå preciseringen. Information och råd om solning finns bland annat på Strålsäkerhetsmyndighetens webbplats.[58]

I barnmiljöhälsorapporten Skåne 2021[59] är den övergripande bilden att medvetenheten om solens risker ökar bland vårdnadshavare. 31 procent av vårdnadshavarna uppgav i en enkät 2019 att deras barn bränt sig i solen minst en gång de senaste 12 månaderna. I miljöhälsoenkäten för barn 2011 svarade 36 procent av de skånska vårdnadshavarna att deras barn bränt sig i solen minst en gång de senaste 12 månaderna, se figur 2. Resultaten tyder ändåpå en riskfylld solexponering för barnen, främst vid vistelse i länder med starkare sol men även på hemmaplan. Det är viktigt att tänka på att vår solexponering kan komma att öka med ökad klimatpåverkan och att en betydande andel barn fortfarande bränner sig i solen varje år. Solskydd är därför en fortsatt aktuell fråga och man bör informera barn från tidig ålder, till exempel via förskolan, om solens risker för att grundlägga bra solvanor.

8.4.3. Exponering för elektromagnetiska fält

Allmänhetens exponering för elektromagnetisk strålning är inom de flesta användningsområden mycket låg jämfört med gällande referensvärden.[60] Undersökningen gäller Sverige som helhet; för Skåne ingår kommunerna Helsingborg och Malmö. Sammanfattningsvis visar rapporten tydligt att exponeringen för radiovågor generellt är högre i tätorter än i glesbygden men att samtliga mätvärden ligger under gällande referensvärden (SSMFS 2008:18).

Dagens samhällsutveckling kommer att generera mer elektromagnetisk strålning; i vissa fall kan dock ny förbättrad teknik innebära att exponeringen istället minskar. Utvecklingen och utbyggnaden av femte generationens mobiltelefonisystem 5G använder, liksom tidigare generationers system, radiovågor för att överföra informationen trådlöst.

Strålsäkerhetsmyndigheten samlade bedömning är att det inte finns någon strålskyddsmässig grund för att avstå från införandet av 5G. Detta gäller förutsatt att mobiloperatörerna säkerställer att referensvärdena inte överskrids på platser där människor vistas och att miljöbalken i övrigt beaktas.

[58] Informationsmaterial om solen, Strålsäkerhetsmyndigheten

[59] Barnhälsomiljörapport Skåne 2021, Södra sjukvårdsregionens webbplats

[60] Strålsäkerhetsmyndighetens mobila mätningar av radiovågor under åren 2012-2020, rapport 2021:18, Strålsäkerhetsmyndigheten

Figur 1: Antal diagnosticerade fall av malignt melanom per 100 000 invånare i Skåne 1970-2022 (ålderskorrigerat till befolkningen år 2000). Antalet fall i Skåne ligger över genomsnittet för Sverige. Målet är att antalet fall inte ska vara fler än vad som diagnosticerades år 2000. Källa: Socialstyrelsens statistikdatabas 2024-02-01

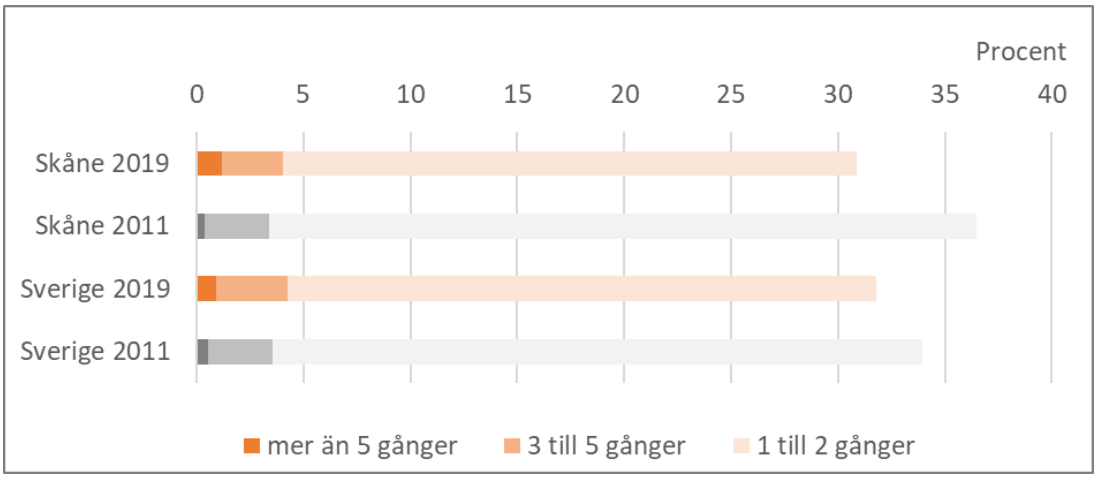

Figur 2. Andel 4- och 12-åringar i Skåne respektive hela Sverige som bränt sig i solen så att huden blev både röd och sved de senaste 12 månaderna vid förfrågan år 2019. Andel 2011 i gråskala. Källa Barnmiljöhälsorapport 2021, Region Skåne och Länsstyrelsen Skåne.

9. Ingen övergödning i Skåne

9.1. Sammanfattning för Ingen övergödning i Skåne

I Skåne pågår ett mycket aktivt arbete mot övergödning som är ett av länets största miljöproblem. Ökad tillsyn av avloppsreningsverk och små avlopp, anläggande av våtmarker, tvåstegsdiken, strukturkalkning och reduktionsfiske är åtgärder som genomförts. Inom jordbruket har bättre anpassad gödsling och utfodring samt odling av fånggrödor bidragit till minskat näringsämnesläckage. Åtgärderna har lett till att halterna i sjöar och vattendrag överlag minskar, men tyvärr ses inte samma trend i havet.

9.2. Utveckling i miljön och målbedömning för Ingen övergödning i Skåne

- Trenden för utvecklingen i miljön är NEUTRAL
- Nås miljökvalitetsmålet till 2030? NEJ

9.3. Åtgärdsarbete för Ingen övergödning

9.3.1. Åtgärder på regional nivå – myndigheter

- Vattenmyndigheternas åtgärdsprogram för vatten[61] riktar sig till myndigheter och kommuner och anger de åtgärder som behöver genomföras för att miljökvalitetsnormerna för vatten ska följas. Länsstyrelsen Skåne ställer *krav vid tillsyn* och prövning av miljöfarliga verksamheter, samt prioriterar åtgärder och rådgivning inom lantbruket. Länsstyrelsen Skåne *vägleder och stöttar* kommunerna inom olika områden, till exempel deras tillsynsarbete och i översikts- och detaljplanering.
- Länsstyrelsen Skåne är aktiv i *tillståndsprövningar* vid Miljöprövningsdelegationen och Mark- och miljödomstolen för att minimera utsläpp och nedfall av ammoniak och kväve från tillståndspliktiga verksamheter. Vi ställer krav på att verksamhetsutövare ska utreda och redovisa tekniska lösningar för att minska utsläppen, bland annat:
    - förse flytgödselbrunnar med fasta tak och stallbyggnader med system för reduktion av ammoniak i ventilationsluften. Vid samråd inför tillståndsprövningar och yttrande till

[61] Distriktens åtgärdsprogram, Vattenmyndigheterna

Miljöprövningsdelegationen och Mark- och miljödomstolen tas dessa frågor upp.
    - att röta gödsel för att framställa biogas och därmed minska ammoniakavgången vid spridning av gödsel på åkermark.
    - installation av kollektorslangar i gödselkulvertar som kyler gödseln och reducerar ammoniakavgången med 30–50 procent.
    - arbeta aktivt med anpassade skyddszoner utifrån ekologisk status i recipienten vid tillståndsprövningar av djurhållande verksamheter med egen växtodling. Till exempel har ogödslade skyddszoner vid starkt näringspåverkade vattendrag utökats från 6 till 10 meter i ett par tillståndsprövningar.
- Vattenvårdsprojekt kan nu sökas inom den Strategiska Planen 2023–2027 och 33 ansökningar har kommit in hittills. Det finns tre olika stöd att söka varav ett har fokus på näringsrening. Totalt finns en budget på 80,9 miljoner kronor för alla tre investeringsstöden för vattenvårdsåtgärder. Det ger en viktig kontinuitet i finansieringen fram till 2027.
- Totalt har 47,3 hektar *våtmarker* anlagts eller restaurerats i Skåne sedan 2023 års uppföljning. Finansieringen kommer främst från Strategiska planen, LOVA-medel (lokala vattenvårdsprojekt) och våtmarkssatsningen.
- Länsstyrelsen Skåne deltar i utvecklingen av en svensk version av modelleringsverktyget SCAIL som sjösätts i november 2024. Verktyget kan användas av verksamhetsutövare, konsulter och prövningsmyndigheter för att bedöma påverkan av djurhållande verksamheters luftutsläpp på värdefull och skyddad natur.

9.3.2. Åtgärder på kommunal nivå och inom regioner

- Inom LOVA har under 2024 totalt 17,1 miljoner kronor beviljats till olika projekt för att minska övergödningen, till exempel anläggande av våtmarker, tvåstegsdiken och återställning av naturliga svämplan.[62]
- Greppa Näringen arbetar bland annat med planering av våtmarker och strategier för att minska näringsläckage. Omfattningen av rådgivningen har tenderat att minska de senaste åren men under 2023 har utvecklingen vänt. Mellan juli 2023 och juni 2024 genomfördes 428 enskilda rådgivningar, 46 kurser med 659 deltagare och 22 fältvandringar med 320 deltagare. Under perioden genomfördes till exempel 56 våtmarksrådgivningar i länet.

[62] Mer än 22 miljoner kronor till skånsk vattenvård | Länsstyrelsen Skåne (lansstyrelsen.se)

- Inom Landsbygdsprogrammets målområden *Ekologisk produktion* och *Ett rikt odlingslandskap* har Länsstyrelsen Skåne bland annat jobbat med rådgivning för att öka jordens hälsa och därmed minska övergödning.
- 1868 lantbrukare sökte stöd för kolinlagring och minskat kväveläckage.[63]
- Under 2024 finansierades fem åtgärdssamordnare i sex vattenråd och en kommun med LOVA-medel i Skåne län. Åtgärdssamordnare arbetar aktivt med vattenåtgärder, huvudsakligen restaurering och anläggning av våtmarker och svämplan i syfte att minska övergödning eller uppnå god ekologisk status enligt miljökvalitetsnormen. Genom att söka upp och identifiera lämpliga platser, ta emot intresseanmälningar och föra dialog med markägare, delta i framtagning av förslag och utformning samt projektleda följer åtgärdssamordnaren hela processen från idé till färdig åtgärd.

9.4. Tillstånd och målbedömning för Ingen övergödning i Skåne

Det är inte möjligt att nå miljökvalitetsmålet till 2030 med befintliga och beslutade styrmedel och åtgärder. Utsläppen ökar inte längre men trots att halterna i sjöar och vattendrag över lag minskar[64] så ses inte samma trend i havet. Problemet är komplext, det krävs betydligt fler och mer kraftfulla åtgärder och styrmedel både på nationell och internationell nivå.

9.4.1. Påverkan på havs- och landmiljö

Skåne har störst andel jordbruksmark i landet och övergödning är ett av länets största miljöproblem vilket påverkar en stor del av Skånes vatten kraftigt. Jordbruket står för den största delen av näringstillförseln, men även avloppsreningsverk och enskilda avlopp bidrar. Prioriterade åtgärder är att få in näringsämnena i ett kretslopp och att minska läckaget till våra vatten. Många åtgärder genomförs för att minska läckaget men det är omöjligt att odla mark helt utan utsläpp.

Övergödningen är även starkt knuten till den fysiska påverkan på våra vatten. Historiska åtgärder som sänkta sjöar, uträtade vattendrag och dikade våtmarker har försämrat naturens förmåga att fånga upp näring

[63] Ersättning för kolinlagring och minskat kväveläckage - Jordbruksverket.se
[64] Transporter av fosfor och kväve från skånska vattendrag. Tillstånd och trender till och med 2016, Länsstyrelsen Skåne

innan den når havet. Åtgärder för att fördröja vattnets väg ut mot havet och att skapa större vattenmagasin i landskapet är viktiga.

Trots att utsläpp av oorganiskt kväve till luft och via nederbörden har minskat de senaste 20 åren är belastningen fortfarande högre än vad skogen tål. Lokal påverkan från djurhållande verksamheter på kvävekänsliga naturmarker kan vara betydande. Den svenska versionen av modelleringsverktyget SCAIL kan hjälpa till att bedöma påverkan. (Se åtgärdsavsnittet.)

9.4.2. Tillstånd i sjöar, vattendrag, kustvatten och grundvatten

Sedan 2001 har påverkan från övergödande ämnen minskat i flera sjöar och vattendrag. I vissa avrinningsområden har fosforhalterna minskat med så mycket som 30 mikrogram totalfosfor per liter mellan 2001 och 2019 (se figur 1). I andra avrinningsområden har halterna dock ökat. I de avrinningsområden där koncentrationen har minskat har det ofta funnits aktörer (vattenråd, kommuner, föreningar) som aktivt arbetat med åtgärder.

Den långa uppehållstiden för vattnet i Östersjön, upp till 30 år, gör att näringsämnen som belastar havet stannar kvar under lång tid. Ett annat problem i Östersjön, och även i många sjöar, är att fosforutsläpp lagrats på bottnarna som nu läcker fosfor, så kallad interngödning. Goda bestånd av stora rovfiskar är viktiga för att balansera ekosystemen och motverka övergödningseffekter.[65] Dessvärre är dessa bestånd utarmade i såväl västra som östra Östersjön[66] [67].

Även det skånska grundvattnet är påverkat av mänsklig aktivitet såsom jordbruk och avlopp. Kvalitetsproblemen i grundvatten hänger ihop med en stor näringsbelastning men även stor sårbarhet med delvis genomsläppliga jordar och otillfredsställande vattenskydd.

Kontinuitet är viktigt i åtgärdsarbetet och det positiva är att anslag 1:11 varit varaktigt under lång tid. En organisation för åtgärder har hunnit byggas upp i länet med flera åtgärdssamordnare och en erfarenhet av att genomföra åtgärder. För att åtgärdstakten inte ska minska krävs fortsatt anslag inom 1:11. Önskvärt är ett långsiktigt stöd för våtmarker. Det är

[65] Rovfiskar kan motverka övergödning, Forskning.se
[66] Cod (Gadus morhua) in subdivisions 24–32, eastern Baltic stock (eastern Baltic Sea), ICES 2023
[67] Cod (Gadus morhua) in subdivisions 22–24, western Baltic stock (western Baltic Sea), ICES 2023

positivt att *Strategiska Planen* 2023[68] har kunnat börja i tid. Glapp i programmet har historiskt visat sig ha negativa effekter på åtgärdstakten (se figur 2).

Det är viktigt att Länsstyrelsen fortsätter samarbetet med åtgärdssamordnarna och vattenvårdsorganisationerna i länet för att systematiskt arbeta med åtgärderna i vattenförvaltningens åtgärdsprogram.

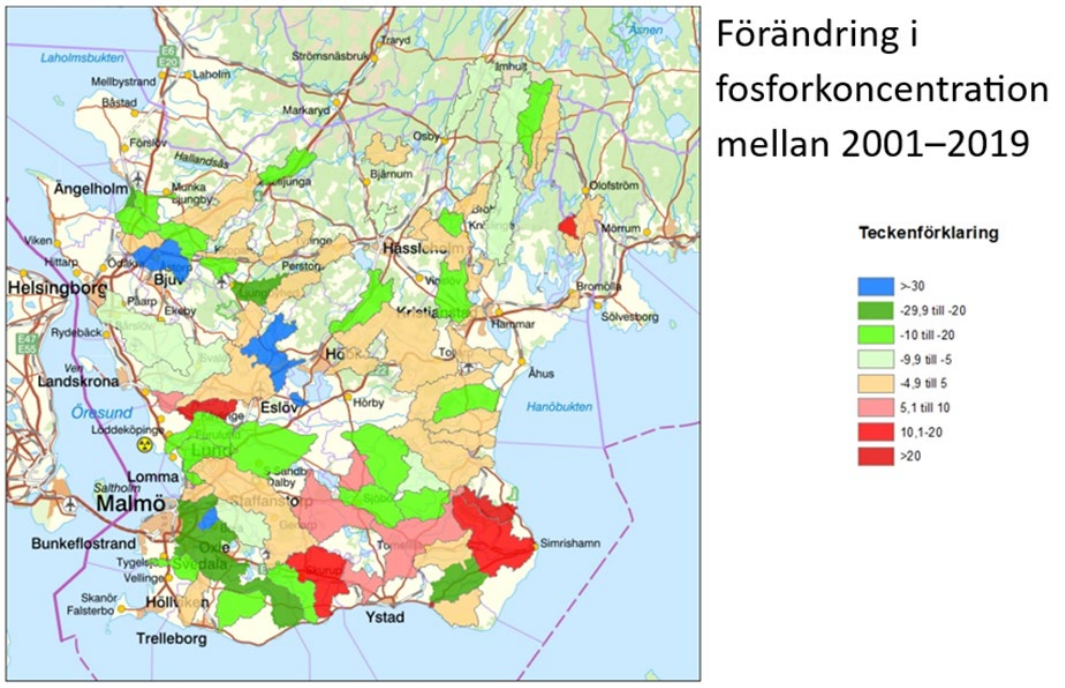

Figur 1. Karta som visar förändringen i totalfosforkoncentrationen (µg/l) mellan 2001 och 2019 på delavrinningsområdesnivå. De delavrinningsområde där ingen skillnad fanns har uteslutits. © Lantmäteriet, © SMHI

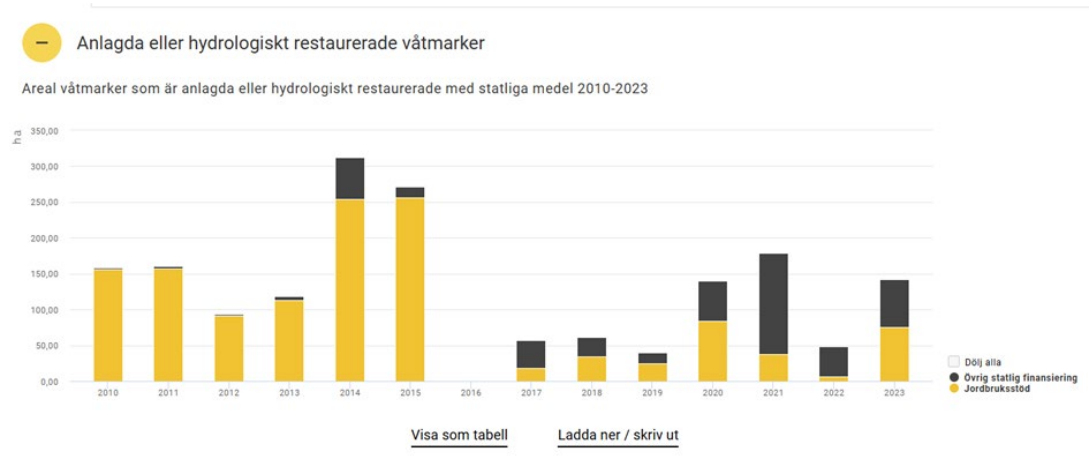

[68] Strategiska planen för EU:s jordbrukspolitik 2023-2027, Jordbruksverket

Figur 2 Diagram som visar mängden anlagda eller hydrologiskt restaurerade våtmarker 2010–2021 i Skåne. 2013 stängdes förra landsbygdsprogrammet för nya ansökningar och det nuvarande landsbygdsprogrammet öppnade inte för ansökningar förrän 2016. Under 2014 och 2015 slutfördes flera stora projekt och åtgärdstakten låg på över 250 hektar våtmarker per år. 2016 anlades inga våtmarker alls och först under 2020 var åtgärdsarbetet åter i närheten av tidigare års anläggningstakt med 140 hektar nyanlagda eller hydrologiskt restaurerade våtmarker. Källa: https://www.sverigesmiljomal.se/miljomalen/myllrande-vatmarker/anlagda-eller-hydrologiskt-restaurerade-vatmarker/skane-lan/

10. Levande sjöar och vattendrag i Skåne

10.1. Sammanfattning för Levande sjöar och vattendrag i Skåne

Livsmiljöer och arter har förstörts eller skadats av exploatering, rensningar, vattenuttag, övergödning och bekämpningsmedel. Bara 16 procent av de bedömda skånska sötvattenförekomsterna uppnår god status. Åtgärdsarbetet har intensifierats för att återskapa mer naturliga flöden och vattenmiljöer, med möjlighet för fisk och andra organismer att vandra fritt i vattensystemen (Foto 1). Skydd av sjöar och vattendrag har prioriterats, men arbetet går för långsamt. Det strandnära byggandet är fortsatt mycket omfattande.

10.2. Utveckling i miljön och målbedömning för Levande sjöar och vattendrag i Skåne

- Trenden för utvecklingen i miljön är NEUTRAL
- Nås miljökvalitetsmålet till 2030? NEJ

10.3. Åtgärdsarbete för Levande sjöar och vattendrag i Skåne

10.3.1. Åtgärder på regional nivå – myndigheter

- Skydd av sötvattensmiljöer har prioriterats men går fortsatt trögt i Skåne. 9 procent av Skånes ytvattenareal omfattas av områdesskydd. Mindre än 2 procent av Skånes totala skyddade areal består av ytvatten, varav endast en bråkdel utgörs av de mest skyddsvärda vattnen. Det senaste året har fyra naturreservat om 253 hektar vunnit laga kraft, där 27 hektar mer eller mindre triviala vattenmiljöer ingår, bland annat har Svaneholmssjön och Dalköpingeån skyddats i sin helhet.
- Länsstyrelsen Skåne har i samarbete med Kalmar län genomfört en provtagning för DNA-analys på id i Ståstorpsån, inom åtgärdsprogrammet för vimma och id[69] [70]. Syftet är att få en bättre kunskap om artens biologi och bevarandestatus genom att genetiskt klarlägga bestånd från olika delar av Sverige.
- Länsstyrelsen Skåne har under året arbetat med att ta fram nya policyer, en för åtgärder i svämplan och en för bevattningsuttag.

[69] Vimma och id - Arter och livsmiljöer, Havs- och vattenmyndigheten
[70] Åtgärdsprogram för vimma och id, Havs- och vattenmyndigheten

- Länsstyrelsen Skåne arbetar vidare med förstärkt vattenskyddsarbete, tillsyn av vattenuttag och framtagande av en ny regional vattenförsörjningsplan.
- LIFE-projektet LIFE CONNECTS är ett vattenrestaureringsprojekt där konnektivitets[71]- och biotopvårdande åtgärder ska ge en bättre vattenkvalitet, fria vandringsvägar och förbättrade livsmiljöer för utpekade och hotade arter.[72] Åtgärderna, som ska stärka bestånden av lax, ål, flodpärlmussla och tjockskalig målarmussla genomförs i Skåne, Blekinge och Kalmar län. I projektet är uppföljning av åtgärderna en viktig del. I alla projektvattendrag genomförs elfisken och andra undersökningar. I Rönne å pågår forskning kring laxens vandring. I Rönne å, Verkeån och Vramsån pågår även försök med att infestera värdfiskar med larver av flodpärlmussla och tjockskalig målarmussla för att stärka populationerna av dessa hotade musselarter.[73]
- LIFE-projektet Improve Aquatic LIFE är ett nytt vattenrestaureringsprojekt som syftar till att förbättra vattenmiljöer, minska klimatförändringars effekter och stärka bestånd av hotade och utpekade arter i södra Sverige, med särskilt fokus på lax, havsnejonöga, ål, flodpärlmussla och tjockskalig målarmussla. Detta genom att åtgärda vandringshinder, återskapa svämplan, återskapa våtmarker, och återställa livsmiljöer för fisk och annan fauna i vattendrag, sjöar och kustvatten. Projektet startade hösten 2024 och kommer att pågå under sju år.[74]
- Länsstyrelsen Skåne har åtgärdat två vandringshinder (i Verkeån Foto 2a och 2b respektive Julebodaån) och låtit genomföra sex restaureringsåtgärder (i Julebodaån, Vege å, Bäljane å respektive Skärån), främst genom återförsel av block, sten och grus till vattendragsfårorna. Åtgärderna har finansierats med medel från anslag 1:11 som tilldelats specifikt för restaureringsåtgärder som redovisats i Havs- och vattenmyndighetens ”Projektlista”. Två av åtgärderna ingår i LIFE CONNECTS som medfinansiering (se ovan).
- Under 2024 har Länsstyrelsen Skåne beviljat 23,7 miljoner kronor i bidrag till lokala vattenvårdsprojekt (LOVA) och lokala naturvårdsprojekt med fokus på våtmarkssatsning (LONA) som bidrar till att förbättra vattenkvaliteten i sjöar och vattendrag. LOVA-bidraget går i år främst till projekt som satsar på anläggning

[71] Konnektivitet handlar om fri passage och spridning av djur, växter och sediment i vattensystemen.
[72] LIFE CONNECTS
[73] LIFE CONNECTS
[74] I höst startar ett av Europas största vattenvårdsprojekt, Havs- och vattenmyndigheten

och restaurering av våtmarker och svämplan i till exempel Höje å och Saxån.[75]

- Länsstyrelsen Skånes arbete med NAP (nationella planen för omprövning av vattenkraft) harfortsatt, efter att två gånger ha pausats och två gånger fått ny tidplan beslutad av regeringen, med syfte att uppnå de nationella energi- och miljömålen. Verksamhetsutövare som är anmälda till NAP får i den nya tidplanen ytterligare ett år på sig att lämnat in sin ansökan om prövning till Mark- och miljödomstolen. Två års paus försenar genomförandet av de miljöanpassningar som krävs för att anläggningarna ska få moderna miljövillkor. Detta gäller totalt 23 vattenkraftverk i Helge å, Vege å, Skräbeån och Verkeån. För prövningsgruppen i Rönne å pågår huvudförhandlingar i Mark-och miljödomstolen. Prövningsgruppen omfattar totalt 18 kraftverk, där såväl utrivningar som anläggande av faunapassager och andra miljöanpassningar ska prövas. Fyra anläggningar, där verksamhetsutövaren ansökt om avveckling, har fått domar, vilket kommer att förbättra konnektivitet och återskapa strömvattenmiljöer i Bäljane å och Rössjöholmsån. Länsstyrelsen Skåne har i samband med NAP-arbetet:
    - uppdaterat bevarandeplaner med avseende på miljökvalitetsnormer och bevarandemål för berörda Natura 2000-områden, under 2024 fastställs bevarandeplaner för Rövarekulan och Verkeån.
    - tagit fram nya kunskapsunderlag för kraftverken i prövningsgruppen för Helge å.
    - tagit fram kunskapsunderlag avseende kulturmiljön för samtliga NAP-miljöer och arbetar kontinuerligt för kulturmiljöhänsyn i prövningsprocesserna.
    - arbetat med frivilliga restaureringsinsatser och tillsyn på vattenkraftsanläggningar och dämmen som inte omfattas av NAP.

10.3.2. Åtgärder på kommunal nivå och inom regioner

- Kävlingeåns vattenråd har under 2023 utfört vattenvårdsåtgärder i Torpsbäcken och Lilla Torpsbäcken, bland annat åtgärdande av vandringshinder[76] samt under 2024 åtgärdat ett vandringshinder i Björkaån, med hjälp av medfinansiering i form av fiskevårdsbidrag.

[75] Mer än 22 miljoner kronor till skånsk vattenvård | Länsstyrelsen Skåne (lansstyrelsen.se)
[76] Åtgärdsinsats: Åtgärda VH, nedre del, Lilla Torpsbäcken, Åtgärder i vatten, lansstyrelsen.se

- Skräbeåns fiskevårdsförening har under 2024 åtgärdat ett vandringshinder i Skräbeån, med hjälp av bidrag från bland annat Sportfiskarna Sverige.[77]
- I Region Skåne pågår projektet Vattenbalans för ytvatten i Skåne under perioden 2023-2024.[78] Region Skåne vill få en förståelse och överblick över hur mycket vatten som finns tillgängligt i Skåne, eftersom detta kan komma att bli en bristvara som en följd av klimatförändringar, befolkningsökning etcetera. Målet är att på sikt kunna ta fram en fullständig vattenbalans, där ytvatten, grundvatten och vattenanvändning ingår, för alla Skånes avrinningsområden. I detta projekt utvecklar Region Skåne, i samarbete med Sydvatten, en metodik som baseras på vattenstånds- och satellitdata, där ett första steg är att kartlägga hur vattenståndet varierar över tid i Skånes fem större sjöar.

10.3.3. Övriga åtgärder

- Under 2024 avvecklades Ebbarps vattenkraftverk i Bäljane å som en del av nationella planen (NAP) med hjälp av medfinansiering från Vattenkraftens miljöfond.
- Den invasiva arten solabborre (foto 3) fångades för första gången 2022 och även 2023 i ett stenbrott i Skåne.[79] Inför ett utrotande av arten i stenbrottet har Länsstyrelsen Skåne under 2024 genomfört ett provfiske, då arten fångades igen. Fisket syftade till att kartlägga om eventuell reproduktion skett samt om det fortsatt förekommer några individer av arten.
- Under 2023/2024 koncentrerade Länsstyrelsen alla tillgängliga resurser för bekämpning av limniska invasiva arter på att effektivisera bekämpningen av sjögull. Bekämpningen har genomförts av berörda kommuner, vattenråd och fiskevårdsföreningar i Vita sjö, Svenstorpssjön, Osbysjön, Råbelövssjön och Svalövssjön.

10.4. Tillstånd och målbedömning för Levande sjöar och vattendrag i Skåne

Målet är inte möjligt att nå till 2030 med befintliga och beslutade styrmedel och åtgärder. Det går inte att se en tydlig riktning för utvecklingen i miljön. I Skåne är de flesta sjöar och vattendrag påverkade. 39 av 241 bedömda skånska vattenförekomster uppnår *god ekologisk status*, övriga har fått

[77] Botten på Skräbeån höjs – gör det lättare för fisken att ta sig uppströms, Kristianstadsbladet
[78] Genomförande och uppföljning: Vattenbalans för ytvatten i Skåne, Region Skåne
[79] Anton Lindberg, Lindberg A. (2024). Provfiske Solabborre 2024 – Invasiv art i Åvarps stenbrott Calluna AB

tidsfrist till 2027 respektive 2033 för att nå *god ekologisk status*. Många åtgärder genomförs och har intensifierats inom ramen för vattenförvaltningsarbetet.

Skånes ytvatten är mycket hårt påverkade av markanvändningen. Trycket på vattennära boende är fortsatt högt och strandområden exploateras. Detta tillsammans med att andelen hårdgjorda ytor ökar i Skåne, gör att förutsättningarna för översvämningskontroll försämras. Rensning, bevattningsuttag, brist på funktionella skyddszoner, vattenkraft, övergödning och bekämpningsmedel är tillsammans med etablering och spridning av invasiva främmande arter de största hoten mot vattenmiljöerna och den biologiska mångfalden. Sammantaget bidrar dessa faktorer till att målet är svårt att nå. Även om åtgärder genomförs tar det lång tid för vattenmiljön att återhämta sig.

Bildandet av nya och uppdaterade vattenskyddsområden för skånska ytvattentäkter går alltför långsamt.

Bevarandestatusen är *inte gynnsam* för ål, havsnejonöga, flodkräfta och flera bottenlevande arter. Flodpärlmusslan saknar föryngring och riskerar att dö ut i Skåne.

Skydd av värdefulla vatten behöver prioriteras högre då det tenderar att dra ut på tiden och är resurskrävande, eftersom det ofta innefattar många sakägare. Behovet av både ekonomiska och personella resurser för att bygga upp kunskapen om värdefulla vatten och kulturmiljöer är fortsatt stort. Även för kulturmiljöåtgärder brister finansieringen. Positivt är att den nya nationella strategin för skydd av limniska miljöer[80] trycker på att skyddsarbetet ska intensifieras, och regeringen har dessutom avsatt ökade anslag för perioden 2024-2026 till akvatiskt skydd.

Arbetet med moderna miljövillkor för vattenkraften och restaurering av vattendrag har lett till en stark kunskapsuppbyggnad på kulturmiljöområdet. Klassificering och normsättning av vatten behöver uppdateras utifrån den kunskap om kulturmiljön som byggts upp.

Det blir allt viktigare att stärka den vattenhållande förmågan som skydd mot torka, men också den vattenutjämnande förmågan vid skyfall. För att kunna bevara och stärka den biologiska mångfalden krävs att även hydromorfologiska hänsyn tas och att åtgärder genomförs för till exempel mer naturlika flöden och strukturer. I det här sammanhanget kommer det

[80] Nationell strategi för skydd av sjö- och vattendragsmiljöer med höga natur- och kulturvärden, Havs- och vattenmyndigheten

även att bli viktigt att arbeta med att återställa de sjöar som har sänkts i Skåne.

Funktionella skyddszoner behöver kunna bevaras och/eller etableras utmed vattendrag och sjöar. Det är önskvärt att Sverige inför ett generellt krav på skyddszoner med gräs, buskar och träd längs vattendrag. Dessa behöver behovsanpassas utifrån topografi och vattnets värden. Även områden, där vatten tillåts svämma och flöda fritt utan markbearbetning, behöver kunna avsättas.

Det är hög tid att de lagar som reglerar dikningsföretag ses över och miljöanpassas. För motsvarigheten till dikningsföretag i Danmark har ”regulative” setts över och förändrats på ett sätt som skulle kunna tillämpas i Sverige, om lagstiftningen anpassas.

Under perioden 2023-2027 ges ett nytt investeringsstöd till bevattningsdammar med syfte att anpassa jordbruket till ett förändrat klimat för att behålla eller öka produktionen, spara grundvatten och undvika uttag från vattendrag under perioder med lågt vattenflöde. Dammarna kan riskera att ge negativa effekter för vattenmiljöer och den biologiska mångfalden om de anläggs i befintliga svämplan.

Foto 1. Kövlebäcken är ett litet biflöde till Råån som ingår i naturreservatet tillika N2000-området Fjärestad-Gantofta. I bäckens nedre del strömmar den genom en ravin. Här har den en hög grad av naturlighet, utan synbar mänsklig påverkan på hydromorfologin. Denna del av Kävlebäcken kan ses som en målbild i samband med restaureringar av strömmande vattendragssträckor. Här finns främst strömmande partier med naturliga strukturer såsom block, sten, grus och död ved i vattendraget samt kontakt med omgivande kantzoner. Foto: Kim Berndt, Länsstyrelsen Skåne.

Foto 2 (a och b). I N2000-området Verkeåns dalgång vid Stampen i Verkeån fanns ett partiellt vandringshinder, i form av ett stendämme, som har åtgärdats som en del i LIFE-projektet LIFE CONNECTS. Översta fotot visar hur det såg ut före åtgärd. Nedersta fotot visar hur det såg ut efter åtgärd. Vandringshindret åtgärdades genom upptröskling (så kallat överlöp) nedströms en partiellt avsänkt del av dämmet. Upptrösklingen anlades på en sträcka om ca 15 meter, med en genomsnittlig lutning om cirka 2 procent. Foton: Kim Berndt, Länsstyrelsen Skåne.

Foto 3. Solabborre (Lepomis gibbosus) en invasiv art som påträffades i ett stenbrott i Skåne för första gången 2022. Fotograf: Anton Lindberg, Calluna AB.

11. Grundvatten av god kvalitet i Skåne

11.1. Sammanfattning för Grundvatten av god kvalitet i Skåne

Tillgången till grundvatten är generellt sett god i Skåne, men vattnets kvalitet påverkas negativt av en rad olika verksamheter och i vissa områden råder konkurrens om vattnet. Regeringens dricksvattensatsning under 2018–2024, har lett till ett förstärkt åtgärdsarbete för att skydda de allmänna dricksvattentillgångarna, få bättre kunskap om vattenanvändningen, förbättra vattenhushållningen och trygga dricksvattentillgången. Åtgärderna behöver fortsätta och förstärkas om målet ska nås till 2030.

11.2. Utveckling i miljön och målbedömning för Grundvatten av god kvalitet

- Trenden för utvecklingen i miljön är NEUTRAL
- Nås miljökvalitetsmålet till 2030? NEJ

11.3. Åtgärdsarbete för Grundvatten av god kvalitet i Skåne

11.3.1. Åtgärder på regional nivå – myndigheter

- Länsstyrelsen Skåne har till följd av de extra medlen i dricksvattensatsningen under 2018–2021, med förlängning 2022–2024, förstärkt arbetet med att skydda dricksvattenresurser. Arbetet omfattar länsstyrelsernas åtgärd 5 i Vattenmyndigheternas åtgärdsprogram.
- Länsstyrelsen Skåne har fortsatt arbetet med att inrätta vattenskyddsområden, genom samtal med och information till kommuner. Länsstyrelsen Skåne har beslutat om ett nytt vattenskyddsområde. Tre ansökningar om inrättande eller revidering av befintliga skyddsområden och skyddsföreskrifter handläggs för närvarande, och arbete med ytterligare tio områden pågår (samråd/dialogfas).
- Länsstyrelsen Skåne har besökt Ystad-Österlens miljöförbund i Tomelilla för att ge tillsynsvägledning om tillsyn av vattenskyddsområden.
- Länsstyrelsen Skåne deltar i Miljösamverkan Sveriges projekt ”Tillsyn av vattenskyddsområden” som syftar till att ta fram

vägledning, arbetssätt och kunskapsunderlag för att bedriva effektiv tillsyn för alla länsstyrelser i Sverige. Projektet slutredovisas 2025.

- Länsstyrelsen Skåne har fortsatt arbetet med att uppdatera den regionala vattenförsörjningsplanen. Vi har presenterat delar av innehållet för kommuner vid utbildningsdagar, i samband med regleringsbrevsuppdrag om *dricksvattenförsörjning under höjd beredskap*. Den regionala vattenförsörjningsplanen planeras att skickas ut externt på remiss hösten 2024.
- Länsstyrelsen Skåne har, utifrån den tidigare framtagna strategiska planen för tillsyn av länets vattenuttag, fortsatt eller påbörjat följande aktiviteter:
    - Deltagande i ett nationellt länsstyrelseövergripande projekt för att utveckla rutiner och praktiska arbetssätt för ett effektivare tillsynsarbete.
    - Uppföljning av att verksamheter som fått nytt tillstånd för bortledande av vatten har lämnat in kontrollprogram.
    - Tillsyn av grundvattenuttag på Bjärehalvön med målet att kartlägga vattenuttag i området.
    - Framtagande av en vägledning om bevattningsdammar.
- Länsstyrelsen Skåne har inom ramen för den regionala miljöövervakningen av grundvatten provtagit 32 vattentäkter i 19 olika grundvattenförekomster med avseende på PFAS, bekämpningsmedel, metaller och basparametrar för att höja kunskapen om föroreningar i dessa förekomster. Resultaten rapporteras till nationell datavärd för grundvatten.[81]
- Länsstyrelsen Skåne har med medel från vattenmyndigheten Södra Östersjön genomfört en screening av fyra allmänna dricksvattentäkter med avseende på läkemedel, PFAS och bekämningsmedel för att höja kunskapen om dessa föroreningar.
- Länsstyrelsen Skåne har bevakat grundvattenintresset vid ett flertal ärenden där ansökan om tillstånd till naturgrustäkt har prövats av Mark- och miljödomstolen, och har yrkat att tillstånd inte ska beviljas i de fall där täkt av naturgrus riskerar att medföra påverkan på grundvattnet och en försämrad dricksvattenförsörjning.
- Länsstyrelsen Skåne har påbörjat en kartläggning av PFAS i förorenade och potentiellt förorenade områden som del i regeringsuppdraget RUPFO[82] för att kunna prioritera inventering av objekt som ligger inom eller i närheten av vattenskyddsområden.

[81] Sveriges geologiska undersökning (SGU) är nationell datavärd för grundvattendata. Läs mer om datavärdskap för grundvatten på SGUs webbplats.

[82] Regeringsuppdraget RUPFO, läs mer om stärkt samordning och vägledning om PFAS-förorenade områden och själva PFAS-inventeringsarbetet i PFAS-förorenade områden på Naturvårdsverkets webbplats.

- Länsstyrelsen Skåne genomför med medel från Naturvårdsverket provtagning av PFAS i förorenade och potentiellt förorenade områden för att se var PFAS finns i mark, grundvatten eller ytvatten.[83] Syftet är att bidra till bättre underlag gällande PFAS-risk i branscher där kunskapen om PFAS-användning i dagsläget är begränsad.

11.3.2. Åtgärder på kommunal nivå och inom regioner

- Region Skåne har tillsammans med RISE (Research Institutes of Sweden) spridit resultaten från sin genomförda studie om hur skånska företag kan arbeta med vatteneffektivisering.[84]
- Kommunerna arbetar vidare med att säkerställa att de har erforderliga tillstånd för att tillgodogöra sig grundvatten vid sina kommunala vattentäkter. Under det senaste året har kommunerna genomfört samråd eller genomgått prövning i Mark- och miljödomstolen för åtta av dessa grundvattenuttag. Underlagen för ansökningarna ger viktig kunskap om de geografiska förutsättningarna, såväl som vattenbehovet.

11.4. Tillstånd och målbedömning för Grundvatten av god kvalitet i Skåne

Målet bedöms inte nås till 2030 med befintliga och beslutade styrmedel och åtgärder. Nya fynd av bekämpningsmedel som analyseras sedan 2021 och som har hittats i halter över SGU:s tröskelvärde för bekämpningsmedel i många skånska vattentäkter gör det svårt att uppnå miljömålet. Gifter i grundvattnet är tillsammans med påverkad kvantitet de största hindren för att målet ska nås, och fler åtgärder behöver genomföras. Det går inte att se någon tydlig riktning för utvecklingen i miljön ännu. Åtgärdsarbete pågår enligt vattenförvaltningen, där målet är att god kemisk och kvantitativ status ska nås till 2027.

11.4.1. Åtgärdsarbete behöver fortsätta

Det pågår mycket bra åtgärdsarbete som kommer att leda till bättre kvalitet och kvantitet, och på sikt kommer troligen målet att kunna uppnås om detta arbete fortsätter. Extrasatsningen under 2018–2024 har lett till ett förstärkt arbete med skydd av allmänna vattentäkter, tillsyn i vattenskyddsområden och tillsyn av vattenuttag. Satsningen behöver fortsätta även efter 2024 om arbetet ska kunna bedrivas på samma nivå.

[83] Högfluorerade ämnen, PFAS, Länsstyrelsen Skåne
[84] Vatteneffektivisering i skånska företag, Region Skåne

Arbetet med att inrätta vattenskyddsområden behöver påskyndas ännu mer.

Det behövs fortsatt åtgärder för att minska påverkan från pågående verksamhet, till exempel läckage av bekämpningsmedel och näringsämnen från jordbruket samt klorid från vägsalt. Det krävs även fortsatt kartläggning och åtgärdsarbete i förorenade områden som läcker farliga ämnen (exempelvis PFAS) till grundvattnet.

11.4.2. Kvantitativ status

I Skåne låg grundvattennivåerna i små magasin mycket över det normala i början av året men sedan under det normala i stora delar av länet i maj och juni. I de stora magasinen låg grundvattennivåerna i stora delar av länet mycket över det normala i början av året. Grundvattennivåerna i stora magasin sjönk sedan som lägst till det normala.

Skåne är ett tätbefolkat och jordbruksintensivt län och mycket grundvatten används för dricksvattenproduktion, bevattning och industriändamål, vilket i vissa områden leder till konkurrens om vattnet.
Grundvattenanvändningen i områden med risk för överuttag behöver minska till exempel genom bättre bevattningsteknik, anläggning av bevattningsdammar, effektivare vattenanvändning i industriprocesser, återanvändning av avloppsvatten och minskat läckage i ledningsnätet, för att säkerställa en hållbar grundvattenanvändning.

Nya och bättre ekonomiska styrmedel behövs för att öka åtgärdstakten för att minska förbrukningen av grundvatten på kommunal och regional nivå. Exempelvis vore det bra med ett nytt stöd liknande det tidigare statliga stödet till åtgärder för en tryggad tillgång till dricksvatten och ett investeringsstöd för bevattningsdammar som täcker hela investeringskostnaden. Det kan även behövas andra incitament för att investera i teknik som sparar på vatten, framförallt inom jordbruket och industrin.

Klimatförändringarna innebär en risk för både grundvattnets kvalitet och kvantitet. Länsstyrelsen Skåne kommer därför inom ramen för tillståndsansökningarna om vattenuttag fortsätta att yrka på att tillstånden tidsbegränsas. Större vikt behöver läggas på vattenbalansberäkningar och inteckningsgrad vid tillståndsansökningarna.

11.4.3. Bevarande av naturgrusavlagringar

I stort sett går nu allt naturgrus som används vid betongtillverkning att ersätta med krossat berg, vilket innebär ett mindre behov av naturgrus.

Restriktiv lagstiftning och praxis kring nya tillstånd för naturgrustäkter är förutsättningar för att säkerställa ett mindre uttag av naturgrus och därmed skydd av grundvattnet.

11.4.4. Behov av utökad övervakning

I den senaste statusklassningen har 13 av de 205 bedömda grundvattenförekomsterna i Skåne bedömts ha otillfredsställande kemisk status och en förekomst otillfredsställande kvantitativ status. Vid otillräckligt underlag betraktas statusen som god. Tillförlitligheten har i de flesta fall klassats som låg eller medel, vilket innebär stora osäkerheter kopplade till statusklassningen. Kunskapsluckorna om påverkan på grundvattenberoende ekosystem är fortfarande stora. Övervakningen av både grundvattennivåer och grundvattenkemi behöver utökas och resultaten rapporteras in till SGU, som är nationell datavärd för grundvatten.

12. Hav i balans samt levande kust och skärgård i Skåne

12.1. Sammanfattning för Hav i balans samt levande kust och skärgård i Skåne

Skånes havsmiljö har problem med bland annat övergödning, svaga fiskbestånd, obalans i ekosystem, gifter, skräp och exploatering. Mer kunskap om natur- och kulturvärden och om lämpliga åtgärder, behövs för en effektivare havsmiljöförvaltning. Fisket och verksamheter som påverkar fiskbestånd behöver miljöanpassas och fler och bättre områdesskydd behövs. Uttag, utsläpp och fysisk påverkan måste styras av vad havsmiljön faktiskt tål, och åtgärder och övervakning måste prioriteras högre.

12.2. Utveckling i miljön och målbedömning för Hav i balans samt levande kust och skärgård i Skåne

- Trenden för utvecklingen i miljön är NEGATIV
- Nås miljökvalitetsmålet till 2030? NEJ

12.3. Åtgärdsarbete för Hav i balans samt levande kust och skärgård i Skåne

12.3.1. Åtgärder på regional nivå – myndigheter

- Fiskar som vandrar mellan hav och vattendrag är viktiga för havsmiljön. Under 2024 har åtta biotopvårdande och tre vandringsfrämjande åtgärder utförts i Skånes vattendrag[85], till största del statligt finansierade.
- Länsstyrelsen Skåne har under 2024 yttrat sig över granskningen av Havs- och Vattenmyndighetens förslag till reviderade havsplaner[86], och har bland annat förespråkat att flera skånska områden ska ha natur som utpekat användningsområde.
- Länsstyrelsen Skåne har under 2024 yttrat sig i ESBO[87]-samråd för Danmarks förslag till reviderade havsplaner[88]. Eftersom strandnära

[85] Personlig referens, Lukas Österling, Fiske- och Restaureringsenheten, Länsstyrelsen Skåne (2024)
[86] Länsstyrelsen Skåne (2024), Dnr: 538-16652-2024-2
[87] Esbokonventionen är en miljöskyddskonvention för Europa, Kanada och USA om samarbete för att förebygga gränsöverskridande miljöeffekter. Esbo-konventionen, Naturvårdsverket
[88] Länsstyrelsen Skåne (2024), Dnr: 538-16376-2024-2

områden historiskt har exploaterats i stor utsträckning, förtydligade Länsstyrelsen vikten av att bevara de strandnära områden som finns kvar.

- Länsstyrelserna har färdigställt ett planeringsunderlag för kulturmiljövärden kopplade till havet[89]. I underlaget har sex områden med mycket höga kulturvärden pekats ut längs Skånes kust.
- Delar av nordvästra Skåne ingår i projektet *Förlorade fiskeredskap – hållbar hantering och bärgning*.[90] I projektet ska relevanta områden undersökas med Sidescan sonar[91] och eventuellt med en Remotly Operated Vehicle (ROV)[92]. De fiskeredskap som hittas ska tas upp genom draggning, ROV eller dykning. Projektet finansieras genom Europeiska havs-, fiskeri- och vattenbruksfonden.
- En grupp yrkesfiskare i Lomma fiskareförening genomför även under 2024, draggningar längs Skånes västkust, för att avlägsna spökgarn från havsmiljön.[93] Projektet finansieras genom Europeiska havs-, fiskeri- och vattenbruksfonden samt Havs- och Vattenmyndighetens anslag 1:4 som omfattar arbete med sanering och återställning av förorenade områden.
- Den förste oktober 2024 infördes pingerskrav[94] vid nätfiske längs Skånes sydkust, för att stärka skyddet för tumlare i Östersjön.[95]
- I september 2024 startade Improve Aquatic LIFE, ett av Europas största vattenvårdsprojekt, som ska pågå över sju år, i Skåne och åtta andra sydsvenska län.[96] Inom projektet ska ett stort antal åtgärder utföras, i vattendrag och kustmiljöer, som har en direkt eller indirekt positiv påverkan på havsmiljön och dess arter. I Skåne ska stenrevsmiljöer restaureras på två platser, en i centrala Öresund och en i Skälderviken.
- Tidigare har rena muddringsmassor från inseglingsrännor främst dumpats tillbaka i havet, men i takt med att efterfrågan på ren sand

[89] Planeringsunderlag för marina kulturmiljövärden i den nationella havsplaneringen - Nationell sammanställning av regleringsbrevsuppdrag RB2021:3B4, Länsstyrelserna

[90] Personlig referens, Anne Udd, Kattegatts Kustvattenråd (2024)

[91] En sidescan sonar är ett sidotittande ekolod som bogseras ovanför botten och som används för att detektera material- och strukturvariationer på havsbotten, eller för att lokalisera riskföremål.

[92] En Remotely operated vehicle är en fjärrstyrd ”undervattensrobot” eller undervattensdrönare som används vid inspektioner och arbete under vatten.

[93] Personlig referens, Linus Larliander, länsfiskekonsulent, Fiske- och restaureringsenheten, Länsstyrelsen Skåne (2024)

[94] Pingers är ljudskrämmare som gör att den hotade tumlaren kan undvika fiskenät.

[95] Nya krav på användning av pingers i höst, Havs- och vattenmyndigheten

[96] EU-stöd till Europas största vattenvårdsprojekt, Länsstyrelsen Skåne

har ökat, har också användningen av rena muddringsmassor som strandfodringsmaterial ökat i Skåne.[97]

12.3.2. Åtgärder på kommunal nivå och inom regioner

- Lokala vattenvårdsbidrag (LOVA) och medel från Landsbygdsprogrammet, har under perioden november 2023 till september 2024, medfinansierat anläggning eller restaurering av 47,3 hektar näringsminskande våtmarker i Skåne[98].
- I Helsingborgs kommun har bottenmiljöerna längs gångstråk vid hamnar städats i syfte att avlägsna skräp, samt för att studera hur mycket nytt skräp som tillkommer.[99]
- Under 2024 testar Helsingborgs kommun att imitera hällkar i stenskoningar[100], för att efterlikna naturliga miljöer och genom dessa små strandnära vattensamlingar, skapa nytta för flera olika arter.
- Helsingborgs kommun utökar under 2024 sina undersökningar av funktioner och nyttor från så kallade levande havsväggar, där strukturer sätts fast på kajkanter för att öka organismernas möjligheter att nyttja annars svårnyttjade lodräta kajkanter.

12.3.3. Åtgärder inom näringslivet

- Ålgräset som planterades utanför Åhus under maj till juni 2023, överlevde stormen Babet och har spridit sig[101]. Ålgräsplanteringarna finansierades av Postkodlotteriet och genomfördes inom projektet ”Återskapa Östersjöns livskraft”.

12.3.4. Övriga åtgärder

- EU förlade säsongens ålfiskestopp mellan 15 september 2024 och 15 mars 2025[102], detta eftersom medlemsländerna ej kunde enas om förbudsperioder i Skagerack, Kattegatt och Östersjön. Jämfört med Sveriges och Danmarks egna val av fiskeförbudsperioder de senaste åren, skyddar EUs förbudsperiod ålen bättre, då den täcker större delar av ålens vandringsperiod i havet.
- I Öresund pågår forskningsprojektet POSEIDON (Porpoises in the Sound – Environmental drivers of distribution) som undersöker

[97] Personlig referens, Charlott Stenberg, Vattenenheten, Länsstyrelsen Skåne (2024)
[98] Personlig referens, Anna Ejserholm, Fiske- och Restaureringsenheten, Länsstyrelsen Skåne (2024)
[99] Stina Bertilsson Vuksan, miljöstrateg, Helsingborgs stad (2024) – Dykarna städar Helsingborgs hamn: ”Vi har ett ansvar för vår marina miljö”, SVT.se
[100] Personlig referens, Stina Bertilsson Vuksan, miljöstrateg, Helsingborgs stad (2024)
[101] Personlig referens, Ulrika Hedlund, kommunekolog, Kristianstads kommun (2024)
[102] Förbudsperiod för ålfiske i havet, Havs- och vattenmyndigheten

vilka faktorer som påverkar tumlarnas fördelning och beteende i tid och rum.[103]

- Från och med 1 januari 2024 förbjöds allt fritidsfiske efter torsk under hela året inom Östersjöns delområden 22-26, det vill säga, i hela Skåne, förutom norr om Kullaberg.[104]

12.4. Tillstånd och målbedömning för Hav i balans samt levande kust och skärgård i Skåne

Miljökvalitetsmålet kommer inte att nås. Flera åtgärder genomförs, men ambitionsnivån är för låg i jämförelse med historisk och pågående miljöpåverkan, nuvarande tillstånd och återhämtningstider.

Trenden bedöms som negativ bland annat baserat på att allt fler fiskbestånd har det svårt, utsläppsökningar fortsätter att tillåtas, effekter av ett varmare klimat observeras, fler främmande arter hittas, och då exploateringen och den fysiska påverkan är mer omfattande än restaureringsarbetet och fysiska återställningar av havsmiljön.

Skånes hav har för höga halter av näringsämnen[105] och övergödningseffekterna förstärks av svaga rovfiskbestånd[106]. Relativt stora havsområden har ett visst skydd, men skyddsnätverket är varken representativt eller sammanhängande och saknar god uppföljning.

Flera skånska havsområden saknar övervakning eller har inte inventerats tillräckligt. Detta ökar osäkerheten i vattendirektivets statusklassningar, i prioriteringar för områdesskydd och vid bedömningar kopplade till miljöprövningar.

Få fiskbestånd mår bra.[107] Östersjöns östra torskbestånd är nära en kollaps[108] och det västra har historiskt låg lekbiomassa[109]. Det kraschade torskbeståndet i Kattegatt har fortfarande inte återhämtat sig[110]. Sillbestånden runt Skåne har olika utvecklingstrender, men både det

---

[103] Personlig referens, Johanna Stedt, doktorand vid Lunds Universitet (2023)

[104] Förbud för fritidsfiske efter torsk i delar av Östersjön, Havs- och vattenmyndigheten

[105] Vatteninformationssystem Sverige (VISS)

[106] Östman et al (2016), Journal of applied ecology: Top-down control as important as nutrient enrichment for eutrophication effects in North Atlantic coastal ecosystems, British Ecological Society

[107] Marin strategi för Nordsjön och Östersjön 2024-2029. Bedömning av miljötillstånd och socioekonomisk analys. Havs- och vattenmyndigheten

[108] Cod (Gadus morhua) in subdivisions 24–32, eastern Baltic stock (eastern Baltic Sea), ICES

[109] Cod (Gadus morhua) in subdivisions 22–24, western Baltic stock (western Baltic Sea), ICES

[110] Cod (Gadus morhua) in Subdivision 21 (Kattegat), ICES

vårlekande beståndet på västkusten och i västra Östersjön[111], och beståndet i centrala Östersjön[112] har minskat kraftigt under många år.

Även torsken i Öresund tycks nu minska kraftigt[113] och uppvisar liknande fysiska symptom som torsken i södra Östersjön (mager och liten lever)[114] [115]. Obalansen som finns i Östersjön[116], mellan stora viktiga populationer och mellan trofinivåer, förstärker övergödningens negativa effekter och missgynnar rovfisk och viktiga fleråriga alger och växter.

EU och Sverige har sedan år 2000 överträtt havsforskningsrådets (ICES) råd för den akut hotade ålen[117]. Under många år förlade Sverige det årliga ålfiskestopp som EU krävt, på perioder som inte maximerade åtgärdens nytta för ålen[118]. Gällande sillen i egentliga Östersjön, har forskare på Stockholms Universitet[119] och SLU[120], uttryckt att ICES råd för 2025 är för högt.

Bara spillror återstår av det skånska Östersjöfisket. Orsakerna är framför allt svaga fiskbestånd, men även sälskador, parasiter och låga försäljningspriser. Gråsälsbeståndet har ökat i Östersjön sedan 2003[121]. Livskraftiga sälbestånd är positivt men medför konflikter som behöver hanteras. För beståndsåterhämtning är det viktigt att tänka på förhållandet mellan säl och bytesfisk.

För nionde året i rad observerades gott om blåfenad tonfisk i Öresund. Sundet utgör en naturlig flaskhals där vandrande fiskstim trängs ihop och gör dem till enklare byten för predatorer. Tonfiskarnas besök i Öresund säger dock ingenting om utvecklingen i Skånes havsmiljöer. Beståndet av blåfenad tonfisk, som rör sig över otroligt stora ytor, har ökat de senaste åren, men det är fortfarande oklart varför tonfisken knappt observerades i

---

[111] Herring (Clupea harengus) in subdivisions 20–24, spring spawners (Skagerrak, Kattegat, and western Baltic), ICES

[112] Herring (Clupea harengus) in subdivisions 25-29 and 32, exckluding the Guld of Riga (Central Baltic), ICES

[113] Linus Larliander, länsfiskekonsulent, Fiske- & Restaureringsenheten, Länsstyrelsen Skåne (2024), Torskbeståndet i Öresund kollapsar: ”Riktigt illa”, SVT.se

[114] Personlig referens, Thorbjörn Pålsson, fiskare i Lomma (2023)

[115] Personlig referens, Förädlingsföretaget Fiskimpex i Simrishhamn (2023)

[116][116] Olin et al. (2024), Predation and spatial connectivity interact to shape ecosystem resilience to an ongoing regime shift, Nature

[117] European eel (Anguilla anguilla) throughout its natural range, ICES

[118] Kritik mot svensk förläggning av förlängda ålfiskestoppet, Stockholms universitets Östersjöcentrum

[119] Sara Söderström och Henrik Svedäng, Stockholms Universitet (2024), Forskare om ICES senaste rådgivning för sillen i centrala Östersjön: ”Oansvarigt”, Stockholms universitet

[120] Mikael Bergenius Nord, SLU (2024), Forskare på SLU kommenterar ICES råd för fisket i Östersjön, SLU

[121] Carlsson, Ahola & Eriksson, Naturhistoriska Riksmuseet (2024), ”Områdesskydd för Gråsäl i Östersjön”.

svenska vatten under en längre period, förrän de åter sågs i större antal i för några sedan.[122]

De senaste studierna anger att antalet tumlare i bälthavspopulationen har halverats på 18 år. Över 900 individer tros dö i fiskenät varje år. För att bälthavspopulationen ska vara långsiktigt livskraftig, har forskarna beräknat att inte fler än 24 individer får dödas varje år. Av Östersjöpopulationen återstår idag bara en spillra på cirka 500 djur och den löper stor risk att utrotas.[123]

Det kustnära byggandet i Skåne tycks ha stabiliserat sig runt cirka 200 byggnader på år.[124] Det totala påverkanstrycket på kust och hav bedöms fortfarande vara stort. Efterfrågan på kustnära boende ger högt förändringstryck i kustsamhällen som ofta har höga kulturhistoriska värden. Dessa värden riskerar att urholkas då många kommuner saknar antikvarisk kompetens och strategiskt kulturmiljöarbete.

Det finns en stor kunskapsbrist om undervattenslämningar. Erfarenhet visar att lämningar under vatten löpande skadas av trålning och spökgarn. De riskerar också att skadas av verksamheter som hamnutveckling, vindkraftsetablering och sandtäkter. Kulturhistoriskt värdefulla lämningar, landskap och bebyggelse kan även skadas av stranderosion och stigande havsnivåer.[125]

Flera ansökningar finns för att uppföra havsbaserade vindkraftparker i eller nära Skåne. Havsbaserad vindkraft kan ge stora klimatvinster då det är en viktig källa till förnybar energi. Samtidigt kan vindkraftparker i havet ha en negativ påverkan på vissa natur- och kulturvärden.[126]

Flera av Skånes havsområden drabbas periodvis av syrebrist. Ofta gäller det djupare bottnar, till exempel norr om Ven[127], men även grundområden kan drabbas.

Årligen rensas stränder, muddras hamnar och dumpas muddermassor i Skånes havsmiljö. Detta är normal påverkan kopplad till nyttjande av stränder och hamnmiljöer.

---

[122] Andreas Sundelöf, forskare på Sveriges Lantbruksuniversitet (2024): Filmen om den blåfenade tonfiskens återkomst! youtube.com
[123] Kylie Owen och Julia Carlström, forskare vid Naturhistoriska riksmuseet (2024), Forskare varnar: Antalet tumlare minskar kraftigt i Bälthavet, Naturhistoriska riksmuseet
[124] Indikator: Kustnära byggande vid havet, Sveriges miljömål
[125] Personlig referens, Britta Roos, Kulturmiljöenheten, Länsstyrelsen Skåne (2023)
[126] Personlig referens, Britta Roos, Kulturmiljöenheten, Länsstyrelsen Skåne (2024)
[127] Personlig referens, Adam Bahr, kommunekolog, Landskrona (2022)

Bräddningar är en relativt liten påverkanskälla, men bättre hantering av vatten och avlopp, i landskapet, i samhällen och vid reningsverk, skulle ändå kunna minska riskerna för badande, och ytterligare begränsa denna miljöpåverkan.

Skånes kustvatten är spridningsområden både för limniska arter som kan anpassa sig till marina förhållande och för marina arter som kan anpassa sig till mer limniska förhållanden. De senaste åren har flera arter påträffats i Skåne med hög eller allvarlig risk att inom de närmaste 50 åren påverka den biologiska mångfalden negativt[128]. Avsaknaden av strategier för att hantera upptäckta främmande marina arter, gör havsmiljön sårbar för effekterna av arter med potential att bli invasiva.

När man räknar in alla typer av påverkan på havsmiljön, från land, luft och omkringliggande vattenmiljöer, är det mycket svårt att överblicka och kvantifiera de kumulativa effekterna. Kumulativ påverkan får också mycket liten påverkan i planering och miljöprövning. Mer hänsynstagande och bättre förebyggande arbete, krävs för att undvika skador på natur- och kulturmiljöer. Särskilt oroväckande är situationen i Öresund.

Länsstyrelsen Skåne anser att överfiskade bestånd måste få återhämta sig genom tillräckligt långa fiskestopp. Mer rovfisk bör lämnas kvar i havet, fysisk påverkan på kust och hav bör minimeras och utsläpp bör begränsas utifrån vad recipienter tål för att nå miljömål och vattendirektivets miljökvalitetsnormer.

[128] Personlig referens, Lena Svensson, Art- och Naturenheten, Länsstyrelsen Skåne (2024)

13. Myllrande våtmarker i Skåne

13.1. Sammanfattning för Myllrande våtmarker i Skåne

Samtidigt som många insatser görs både för att anlägga nya våtmarker och för att skydda, restaurera och sköta de våtmarker vi har, fortsätter våtmarker att påverkas negativt av dikesrensningar, övergödning och utebliven hävd. Klimatförändringarna medför ytterligare utmaningar såsom sänkta grundvattennivåer, snabbare igenväxning och etablering av nya invasiva arter. Att våtmarkssatsningen har blivit permanent är mycket positivt men det är oroande att vi tvingas dra ner på löpande skötsel.

13.2. Utveckling i miljön och målbedömning för Myllrande våtmarker i Skåne

- Trenden för utvecklingen i miljön är POSITIV
- Nås miljökvalitetsmålet till 2030? NEJ

13.3. Åtgärdsarbete för Myllrande våtmarker i Skåne

13.3.1. Åtgärder på regional nivå – myndigheter

- Ett flertal av de områden som har skyddats som naturreservat under året innefattar våtmarker. Det område som särskilt bör nämnas är Karlaby mosse[129], ett större våtmarkskomplex med kalkfuktängar och flera större ytor med extremrikkärr med framför allt artrik kärlväxtflora.
- Med medel från Våtmarkssatsningen har Länsstyrelsen Skåne arbetat på 19 lokaler (59 hektar) i syfte att återställa och restaurera naturligheten i våtmarksmiljöerna. Vi har bland annat restaurerat hydrologin på myr- och mossmarker samt återställt hydromorfologiska processer i vattendrag genom att återställa basnivåer i rätade och fördjupade vattendrag, se foto 1. En hög tröskel för att få till stånd åtgärder är de juridiskt reglerade markavvattnings-anläggningarna i kombination med problemet med att få till hävd av blöta marker.
- Restaurerings- och skötselåtgärder har utförts i 21 rikkärr (drygt 10 hektar) med medel från Åtgärdsprogram för hotade arter (ÅGP) och Våtmarkssatsningen.

[129] Karlaby mosse, Länsstyrelsen Skåne

- Länsstyrelsen Skåne har under perioden restaurerat åtta och anlagt ett lekvatten för lökgroda med medel från våtmarkssatsningen med syftet att bidra till gynnsam bevarandestatus för arten. Vid uppföljningen av åtgärdsprogrammet för lökgroda för perioden 2017–2023 visade det sig att antalet hanar inte har förändrats sen förra programredovisningen. Det innebär att restaureringar och anläggande av lekvatten hittills endast har hindrat en populationsminskning.
- Inom EU-projektet LIFE RestoRED[130] har Länsstyrelsen Skåne schaktat bort jord på cirka 0,5 hektar åkermark för att blottlägga kalken inom naturreservatet Dagstorps mosse[131]. Syftet är att utöka det extremrikkärr som finns i området. För att påskynda processen har Länsstyrelsen Skåne även transplanterat mossor och spritt hö från närliggande rikkärrsyta.
- Inom ramarna för EU-projektet LIFE Connect[132] har Länsstyrelsen Skåne återställt naturliga strukturer, basnivå och översvämningsfrekvens i en svämlövskog längs Vramsån genom att tillföra rikligt med död ved till vattendragsfåran och punktvis avlägsna invallningen.
- Skogsstyrelsens Skånedistrikt har tecknat en handfull avtal om återvätning som ska genomföras under året som kommer. När åtgärderna är genomförda kommer de resultera i omkring 25 hektar återvätad skog. Enligt Skogsstyrelsen är arbetet i en uppbyggnadsprocess med fortsatt utvecklingsbehov. Att sälja in satsningen som enbart en klimatåtgärd har känts svårt. Snarare ser många skogsägare med försiktigt intresse på åtgärden när man nämner biologiskt positiva effekter, mer vatten i landskapet, rening av vatten och indirekt ökad tillväxt på kringliggande skogsbestånd då vatten hålls kvar i landskapet över tid och därmed kan fungera som en reserv vid torrperioder. Initialt verkar framförallt stora markägare, såsom kommuner och stiftelser, vara intresserade. Ett visst inflöde av intressenter förekommer, tyvärr ofta med lågproducerande torvmarker där åtgärden återvätning ger låg effekt ur ett klimatperspektiv.
- Under året har Länsstyrelsen Skåne, med finansiering från Naturvårdsverket, påbörjat ett pilotprojekt som syftar till att hitta möjliga återvätningsobjekt på åkermark. I projektet har vi valt ut ett antal lokaler på utdikad torvmark som idag aktivt brukas som åkermark. Därefter har Länsstyrelsen intervjuat markägarna om vilka hinder som finns och vilka förutsättningar som krävs för att de

[130] LIFE RestoRED
[131] Dagstorps mosse, LIFE RestoRED
[132] LIFE Connect

ska kunna tänka sig att återväta marken. En första delrapport kommer att skrivas i slutet av 2024. Om finansiering finns även kommande år är planen att 3-4 objekt ska återvätas, med provtagning före och efter för att mäta klimateffekten. En stödmöjlighet för denna typ av objekt verkar komma från nationellt håll inom de närmaste åren, vilket Länsstyrelsen Skåne ser mycket positivt på. Det finns redan i nuläget flera intresserade markägare i Skåne.

- Skåne har en generellt hög förekomst av invasiva arter i landskapet och Länsstyrelsen Skåne har börjat lägga om arbetet så att fokus läggs på att ta bort invasiva arter baserat på växtplats snarare än artens status i lagen. Flertalet av våra rikkärr har inventerats för samtliga 120 invasiva kärlväxter som finns på Artdatabankens riskklassificering av främmande arter[133]. Själva rikkärren har varit fria från invasiva arter men ett flertal arter har återfunnits i nära anslutning till området. Jättebalsamin, blekbalsamin och blomsterlupin har åtgärdats och syren, snöbär, hästkastanj och häckberberis har kartlagts. Länsstyrelsen Skåne fortsätter jobba mot gul skunkkalla både genom samordning av markägare, egna insatser (i områden med höga naturvärden) och genom frivilliginsatser, och vi ser en kraftig minskning av förekomsten.

13.3.2. Åtgärder på kommunal nivå och inom regioner

- Kommuner, vattenråd och privata initiativtagare har anlagt 103 hektar våtmark helt eller delvis finansierade med Lokala vattenvårdsprojekt (LOVA), Lokala naturvårdssatsningen (LONA) Landsbygdsprogrammet (LBP) eller Strategiska planen (SP).
- Med stöd av LONA-medel har flera kommuner utvecklat möjligheterna för friluftsliv i anslutning till våtmarker. Svalövs kommun har anlagt en 750 meter lång gångslinga runt ett våtmarksområde vid Kågeröd, därtill fågeltorn och vindskydd med grillplats.[134] Helsingborgs kommun har utvecklat området vid våtmarken Bulls måse.[135]
- I Natura 2000-områdena Åsumallet[136] och Gamlegården vid Hammarsjön har Länsstyrelsen Skåne och Kristianstad kommun påbörjat restaurering av rikkärr och strandängar. Åtgärderna finasieras dels av Kristianstads kommun, dels med medel från LIFE RestoRED.

---

[133] Sammanställning av Artdatabankens riskklassificering av främmande arter på Länsstyrelsen Skånes webbplats

[134] Kågeröds Vattenrike, LONA, Naturvårdsverket

[135] Renovering Bulls Måse, LONA, Naturvårdsverket

[136] Åsumallet, LIFE RestoRED

- Vattenriket i Kristianstad har tillsammans med 16 andra aktörer i Skåne, Halland och Själland beviljats projektmedel från Interreg för projektet Land 4 Climate[137]. Projektetet pågår mellan 2024 och 2027. Målsättningen är att återväta mer torvmark genom att öka kunskap och kompetens bland deltagarna, skapa multifunktionella lösningar som är bra för klimatanpassning, minska utsläppen växthusgaser och gynna biologisk mångfald. Det kommer även att undersökas om solceller kan placeras på återvätt torvmark.

13.4. Tillstånd och målbedömning för Myllrande våtmarker i Skåne

Länsstyrelsen Skåne bedömer att målet inte kommer nås till år 2030.

Länsstyrelsen bedömer att trenden för miljömålet i nuläget är uppåtgående – men att det står och väger. Betydelsefulla insatser har skett som på sikt bedöms gynna miljötillståndet; framför allt de satsningar som görs när det gäller anläggning och återskapande. Flera parametrar går dock i motsatt riktning; statusen för hotade arter försämras och igenväxningen ökar. Detta måste hanteras för en fortsatt positiv riktning.

13.4.1. Anläggning och återskapande av våtmarker

Att våtmarkssatsningen nu har blivit permanent är mycket positivt och borgar för en effektivitet i det fortsatta arbetet. Samtidigt har möjligheten att söka medel genom den Strategiska Planen för EU:s jordbrukspolitik (SP) nu kommit igång efter det glapp som varit sedan förra programperioden av Landsbygsprogrammet tog slut. Detta gör att det ser mycket positivt ut för kommande års anläggande, återskapande och restaurering av våtmarker.

Det nya urvalssystemet i SP innebär att även våtmarker med höga anläggningskostnader och låg näringsreningsnytta kvalificerar sig för bidrag. Länsstyrelsen Skåne bedömer att det därmed finns en risk att färre projekt kan genomföras och en lägre miljönytta uppnås jämfört med tidigare urvalssystem.

Arbetet med återvätning av torvmark i skog går för långsamt. Det finns en ovilja mot att återväta mark som tidigare generationer har dikat ut och även tvivel på att återvätning är den bästa lösningen för att minska klimatutsläppen. För att kunna öka takten på återvätning i skog krävs tydligare besked om hur man ska hantera till exempel grannsamverkan, bättre handläggarstöd, mer informationskampanjer (som tydliggör och svarar på flera komplexa frågor), tillräcklig ersättning för den

[137] Land4Climate, Biosfärområde Kristianstads Vattenrike

värdeminskning åtgärden innebär, samt enklare processer för att lägga ner dikningsföretag.

13.4.2. Igenväxning, bevarandestatus och hotade arter

Satellitbaserad övervakning av våtmarker visar att länets öppna myrar växer igen och att förändringen är större än för landet som helhet. Länets relativt höga kvävenedfall, dikesrensningar, upphörande av hävd och klimatförändringar är bidragande faktorer. Det är därför ytterst oroande att medel för löpande skötsel har sänkts, både till förvaltning av skyddade områden och till arbetet med hotade arter (ÅGP). Kontinuerlig hävd i form av bete eller slåtter är en förutsättning för många öppna våtmarker i Skåne, inte minst rikkärren. Minskad finansiering av löpande skötsel kan mycket snabbt ge negativa effekter på dessa våtmarkers status och arter knutna till dessa.

Preliminära analyser av de senaste årtiondets grodinventeringar (inom biogeografisk uppföljning) i Skåne visar tydliga negativa trender för lövgroda och långbensgroda. För grönfläckig padda är det en oroväckande minskning med 75 procent mellan 2010 och 2022.

I projektet Miljö- och floraövervakning i Skåne (Millora) har kärlväxter inventerats 2007–2015 och jämförts med inventeringar från 1987–2005. Våtmarker är en av de vegetationstyper vars arter minskat mest.

13.4.3. Skydd

Skydd av våtmarker går för långsamt och under väntetiden försämras statusen för många lokaler. Länsstyrelsen ser gärna att skydd av våtmarker lyfts i regleringsbrevet och att det avsätts särskilda medel för genomförandearbetet.

13.4.4. Invasiva arter

Skånes problem med invasiva, främmande arter är ett stort potentiellt hot mot den inhemska floran och faunan, inte minst i våtmarker som ofta hyser rödlistade, inhemska arter. I och runt våtmarker är det framför allt skunkkalla, jätteloka och jättebalsamin som är ett problem i dagsläget. Ett stort antal invasiva främmande arter har hög eller allvarlig risk att inom de närmaste 50 åren ha en negativ påverkan på den biologiska mångfalden. För endast ett fåtal av dessa arter är regional utrotning realistisk och administrativt genomförbar.

13.4.5. Näringar

Befintliga styrmedel räcker inte för att säkerställa tillräcklig hänsyn inom jord- och skogsbruket. Skyddszoner kring våtmarker behövs i större utsträckning både inom jord- och skogsbruket, och rensning av befintliga diken försvårar åtgärder för att skydda och restaurera våtmarker.

I dagsläget finns det tio aktiva torvtäkter i Skåne, totalt på en area av 1 222 hektar (tillstånd om uttag på upp till 617 000 m^3 om året).

Foto 1. Återmeandrad bäckfåra i Holmabäcken, restaurerad inom våtmarkssatsningen. Fotograf Alice Nicolle.

Foto 2. Blottläggning av kalk vid Dagstorps mosse inom ramarna för EU-projektet LIFE RestoRED, i syfte att utöka rikkärrsytan i området. Fotograf Sebastian Ivarsson.

14. Levande skogar i Skåne

14.1. Sammanfattning för Levande skogar i Skåne

Miljöarbetet för de skånska skogarna går i positiv riktning, men inte fullt så snabbt som det vore önskvärt. För att trygga den biologiska mångfalden behöver mer skog skyddas formellt. Målet för Levande skogar kommer inte att nås till 2030 om inte kvaliteten på miljöhänsynen blir bättre samtidigt som ökade bevarandeinsatser görs.

14.2. Utveckling i miljön och målbedömning för Levande skogar i Skåne

- Trenden för utvecklingen i miljön är NEGATIV
- Nås miljökvalitetsmålet till 2030? NEJ

14.3. Åtgärdsarbete för Levande skogar i Skåne

14.3.1. Åtgärder på regional nivå – myndigheter

- Det senaste året har Länsstyrelsen Skåne skyddat 420 hektar produktiv skogsmark med höga naturvärden genom att bilda eller ombilda 11 naturreservat.
- Skogsstyrelsen bildade 11 biotopskyddsområden som totalt omfattar 46 hektar produktiv skog.
- Naturvårdande skötsel genomfördes i 41[138] av Skogsstyrelsens skyddade områden.
- Länsstyrelsen har inom skyddade områden genomfört naturvårdande åtgärder som att bekämpa invasiva växtarter, satt igen diken, friställt grova träd och skapat flerskiktning[139].
- Länsstyrelsen och markägare har bekämpat gul skunkkalla i sumpskogar inom arbete med åtgärder mot invasiva främmande arter (IAS). Länsstyrelsen har också påbörjat arbetet med att bekämpa trädslaget *Robinia* i ett naturreservat.
- Länsstyrelsen har under 2024 fått medel för ett 6-årigt EU-projekt (Life's a beech) som ska arbeta med restaurering av bokdominerad ädellövskog, som tidigare brukats för virkesproduktion, till att kunna utvecklas till naturskog, men även utveckla kostnadseffektiva

[138] Enligt uppgift. Skogsstyrelsen 2024
[139] Enligt uppgift. Länsstyrelsen 2024

metoder för naturvårdsåtgärder och inventering av *Phytophthora* i bokdominerad skog.
- Inom stödet Natur- och kulturmiljöer i skog har cirka 408 000 kronor betalats ut och inom stödet för ädellövskogsbruk har cirka 12,9 miljoner kronor utbetalats i Skåne under 2023[140].
- Inom stödet *Skogens miljövärden* har 231 000 kronor utbetalats i Skåne för naturvårdande åtgärder i skog[141].

14.3.2. Åtgärder på kommunal nivå och inom regioner

- Det senaste året har två kommunala naturreservat bildats där 48 hektar skog ingår[142].

14.3.3. Åtgärder inom näringslivet

- Arealen frivilliga avsättningar av produktiv skogsmark i Skåne år 2023 var cirka 21 400 hektar, vilket motsvarar cirka 6 procent av den produktiva skogen.[143]
- Inom skogsbruket fortgår utbildning av tjänstemän och entreprenörer rörande målbilder för god miljöhänsyn.[144]

14.3.4. Övriga åtgärder

- *Ett mer variationsrikt skogsbruk* och *En nationell strategi för natur- och kulturvårdande skötsel av trädbärande marker som brukas med naturvårdsmål* är två miljömålsåtgärder inom programområdet Grön infrastruktur som genomförs i samverkan med skogsbrukets aktörer.
- Länsstyrelsen har under 2024 tillsammans med Friluftsfrämjandet tagit fram skogsmullekartor för några reservat för att lyfta fram skyddade områden, allemansrätten och reservatsregler samt om tips aktiveter.

14.4. Tillstånd och målbedömning för Levande skogar i Skåne

Målet för Levande skogar kommer inte att nås till 2030. Det finns brister i miljöhänsyn vid skogsbruksåtgärder samtidigt som nuvarande

[140] Enligt uppgift. Skogsstyrelsen 2024
[141] Enligt uppgift. Länsstyrelsen 2024
[142] Enligt uppgift. Länsstyrelsen Skåne 2024
[143] Frivilliga avsättningar och certifierad areal 2021. PxWeb -Skogsstyrelsens statistikdatabas. Skogsstyrelsen 2024
[144] Målbilder för god miljöhänsyn, Skogsstyrelsen

bevarandeinsatser inte är tillräckliga. Skogsområden med höga naturvärden gallras eller avverkas fortfarande.

Arealen skyddad skog i Skåne behöver öka och det krävs ökad naturvårdande skötsel i såväl skyddade som oskyddade skogar med höga naturvärden. Arbetet med att långsiktigt skydda skog i Skåne fortgår. Dock skadas fortfarande värdefulla natur- och kulturmiljöer i samband med skogsbruksåtgärder. Många skogliga värdekärnor är för små och isolerade för att kunna behålla den biologiska mångfalden. Kunskapsbrist råder om var värdekärnor och hänsynskrävande biotoper finns. Inventeringar behöver identifiera värdekärnor för att länka samman dem i ett större landskapsperspektiv och skapa grön infrastruktur.

14.4.1. Generationsmålet

För att klara generationsmålet[145] behöver stora arealer trädbärande marker skyddas, vilket kräver långsiktiga medel. Detsamma gäller medel till skötsel av skyddade områden. Osäker och minskad medeltillgång medför att satsningar för friluftsliv och skötsel/restaureringar i nya naturreservat inte genomförs.

14.4.2. Ekosystemtjänster

Större variation i skogsproduktionen behövs för att klara den biologiska mångfalden och kunna möta hot från brand, storm, skadedjur och sjukdomar.

Vi bedömer att skogens ekosystemtjänster inte har en tillräckligt god status för att kunna möta dessa hot.[146]

14.4.3. Askåterföring, biobränsle och försurning

Trots minskning av svavelnedfall till skog är markvattnet fortfarande försurat i norra Skåne.[147] Ett intensivt skogsbruk med stort uttag av biobränsle bidrar till försurning och förtar effekten av minskat nedfall. De senaste fem åren har det i Götaland tagits ut biobränsle på cirka 65 procent av den avverkningsanmälda arealen.[148] Genom askåterföringen kan effekten av försurningen minskas. Askåterföring utfördes på ca 2000 ha i Skåne under 2023. Nationellt genomförs askåterföring på ungefär 5 procent av den areal som slutavverkas per år.[149]

---

[145] Generationsmålet. Sveriges miljömål
[146] Skogens ekosystemtjänster – status och påverkan Rapport 2017/13, Skogsstyrelsen
[147] Försurning och övergödning i Skåne län. IVL Svenska Miljöinstitutet 2020
[148] PxWeb -Skogsstyrelsens statistikdatabas. Skogsstyrelsen 2024
[149] PxWeb -Skogsstyrelsens statistikdatabas. Skogsstyrelsen 2024

14.4.4. Biotoper och kulturmiljöer

Den nationella hänsynsinventeringen[150] av forn- och kulturlämningar som årligen genomförs av Skogsstyrelsen visar att skador orsakade av skogsbruksåtgärder är på en fortsatt hög nivå. Resultatet för Götaland år 2023 visar att 10 procent[151] av forn- och kulturlämningarna är skadade varav en del är grovt skadade, vilket är bättre än 2022 men i paritet med de senaste åren. Ringa skador finns på ytterligare 16 procent. I Götaland är andelen skador från markberedning 10 procent[152], vilket är högre än i övriga landsdelar. Det är också markberedning som orsakar de svåraste skadorna.

I uppföljningen kontrolleras även en del av fornlämningsområden[153]. 27 procent av dessa är skadade varav en del grovt[154] och även här är den vanligaste skadeorsaken markberedning. Antagligen är skadenivån annorlunda i verkligheten eftersom Länsstyrelserna får in mycket färre avverkningsanmälningar sedan förändrad ärenderutin hos Skogsstyrelsen 2019. Förändringen innebär att markägare och skogsbolag själva ska ansöka om tillstånd hos Länsstyrelsen.

En GIS-analys av förhållandet mellan skrivna beslut och meddelanden från 14 av landets länsstyrelser i relation till inkomna avverkningsanmälningar hos Skogsstyrelsen, visar att endast 37 procent av alla avverkningar inom 30 meter från en registrerad fornlämning inkom till Länsstyrelserna år 2023. Motsvarande siffra för år 2015 var 93 procent.

14.4.5. Biologisk mångfald

Arealen gammal skog (äldre än 120 år) och äldre lövrik skog (äldre än 60 år) ökar något i Götaland. Volymen död ved (hård och nedbruten) i Skåne ligger i stort sett på samma nivå som under tidigare år.[155] Antalet häckande fåglar i skogen har i södra Götaland minskat något under 2023 jämfört med 2022.

---

[150] ”Hänsynsuppföljning kulturmiljö” genomförs 3 år efter avverkning, som en stickprovsundersökning av avverkningsanmälningar där det finns en känd och registrerad kulturlämning.

[151] Statistik om kulturmiljöhänsyn vid föryngringsavverkning, Skogsstyrelsen

[152] 06. Andel kända kulturlämningar som påverkats vid föryngringsavverkning med markberedning efter Landsdel, Typ av objekt, Skadegrad, procent och År. PxWeb – Skogsstyrelsens statistikdatabas

[153] Fornlämningsområdet har samma lagskydd som fornlämningen, i uppföljningen bedöms den del av fornlämningsområdet som Länsstyrelsen fattat beslut om där särskilda villkor gäller (t.ex. planteringsavstånd, ej tillåtet att markbereda osv.).

[154] 11. Andel av villkorsområden till kända kulturlämningar som påverkats vid föryngringsavverkning med skada eller grov skada efter Landsdel, Skadegrad, procent och År. PxWeb – Skogsstyrelsens statistikdatabas

[155] PxWeb -Skogsstyrelsens statistikdatabas. Skogsstyrelsen 2024

På grund av viltbete på tall, med påföljande skador har det tidigare ofta planterats gran på torra och magra marker som är lämpligare för tall. Det kan leda till negativ utveckling för biologisk mångfald och påtaglig förändring av landskapet. Gran på tallmark kommer troligtvis också att drabbas hårdare av barkborreskador än gran på granmark[156]. 2022 beslutade Skogsstyrelsen om nya föreskrifter som innebär ett förbud mot plantering av gran på marker där tall passar bättre. Effekten av detta är ännu inte tydlig men förväntas ge mer tall i landskapet. Även ädellövskogen i Skåne påverkas av viltbete eftersom föryngringen betas ner om den inte skyddas.

Grenar och toppar av ädellöv, som lagras under vår och försommar i väntan på flisning, innehåller stora mängder insekter. Flisning vid fel tidpunkt är ett allvarligt hot mot många insektsarter.[157]

Skogarna i den kontinentala regionen, där Skåne ligger, har inte gynnsam bevarandestatus.[158] Avverkning har stor negativ påverkan på arter som kräver eller gynnas av skoglig kontinuitet.[159] En stor del av Sveriges rödlistade arter är knutna till skogar med lång kontinuitet av ädla lövträd.[160] Viktiga livsmiljöer är små och ofta fragmenterade. Den gröna infrastrukturen behöver bli bättre för att naturvärden ska kunna bevaras. Övergripande landskapsperspektiv och helhetssyn behövs för att bevara och förstärka mångfalden i skogen.

[156] Enligt uppgift. Skogsstyrelsen 2024
[157] Enligt uppgift. Skogsstyrelsen 2024
[158] Sveriges arter och naturtyper i EU:s art- och habitatdirektiv. Naturvårdsverket 2020
[159] SLU Artdatabanken (2020). Rödlistade arter i Sverige 2020. SLU, Uppsala
[160] Att sköta ädellövskog, Skogsstyrelsen

15. Ett rikt odlingslandskap i Skåne

15.1. Sammanfattning för Ett rikt odlingslandskap i Skåne

Skånes livsmedelsproduktion är viktig för vår framtida beredskap. Hållbart nyttjande av vår jordbruksmark ger ökade ekosystemtjänster, mer biologisk mångfald och mer lönsamma företag på landsbygden. Problem med vilda djur samt invasiva och expansiva arter kan leda till att livsmedelsproduktionen blir olönsam och att hävden på värdefulla betesmarker upphör. Minskade anslag till skötsel av värdefull natur ökar risken för att viktiga livsmiljöer försvinner och att den biologiska mångfalden minskar.

15.2. Utveckling i miljön och målbedömning för Ett rikt odlingslandskap i Skåne

- Trenden för utvecklingen i miljön är NEGATIV
- Nås miljökvalitetsmålet till 2030? NEJ

15.3. Åtgärdsarbete för Ett rikt odlingslandskap i Skåne

15.3.1. Åtgärder på regional nivå – myndigheter

- Genom behörighetsutbildningarna har Länsstyrelsen Skåne nått 970 personer under 2023–2024. Risker för pollinerande insekter och vikten av att praktisera integrerat växtskydd är områden som lyfts fram som särskilt viktiga.[161]
- Länsstyrelsen Skåne har under 2023–2024, inom kompetensutveckling för Ett rikt odlingslandskap, anordnat 25 kurser och cirka 120 rådgivningar inom bland annat jordhälsa, signalarter, regenerativt lantbruk och skötsel av betesmarker och slåtterängar.[162]
- Länsstyrelsen Skåne har anordnat två webbinarier om betesdjurens roll i hållbar svensk nötköttsproduktion. Projektet finansieras av Regional utveckling och samverkan i miljömålssystemet (RUS) och Länsstyrelsernas energi- och klimatsamordning (LEKS).[163]

[161] Växtnäring och växtskydd | Länsstyrelsen Skåne (lansstyrelsen.se)
[162] Kompetensutveckling och rådgivning | Länsstyrelsen Skåne (lansstyrelsen.se)
[163] Information från projektledare Mia Davidsson, Länsstyrelsen Skåne 2024-10-10

- Under 2024 utlyser Länsstyrelsen Skåne, med medel från Strategiska planen för EU:s jordbrukspolitik, 4,5 miljoner kronor för samarbetsprojekt, som syftar till att förstärka förutsättningarna för biologisk mångfald genom att anlägga blommande ytor och andra småbiotoper i odlingslandskapet.[164] [165]
- Under 2024 utlyser Länsstyrelsen Skåne, med medel från Strategiska planen för EU:s jordbrukspolitik, 3 miljoner kronor för samarbetsprojekt, med målet att gynna lokal livsmedelsförsörjning och småskalig livsmedelsförsörjning kopplat till betande djur.[166] [167]
- Vargpopulationen i Skåne består idag av tre vargrevir, vilket motsvarar ungefär 30 vargar. Länsstyrelsen Skåne gör löpande informationsinsatser för djurhållare och har sedan 2022 genomfört över 100 träffar.[168]

  Länsstyrelsen Skåne ser en fortsatt hög förekomst av invasiva arter i odlingslandskapet.[169] Länet har även en ökad förekomst av expansiva arter såsom ståndsvinbär och renkavle. Länsstyrelsen Skåne och LRF Skåne har startat en arbetsgrupp med inriktning på problematiken med expansiva arter.
- Länsstyrelsen Skåne har under 2024 fått minskade anslag för vård och förvaltning av skyddad natur. Insatser som har prioriterats är skötsel av naturreservatet Kungsmarken där arealen efterbete efter slåtter har utvidgats.[170]
- Inom projektet LIFE RestoRED har Länsstyrelsen arbetat med att restaurera buskrika och trädklädda betesmarker. Stora områden har röjts i Natura2000-området Bjärekusten.[171]
- Länsstyrelsen Skåne har beslutat om 249 hektar naturreservat i odlingslandskapet.7
- Länsstyrelsen Skåne har med medel från våtmarkssatsningen arbetat på 19 lokaler på 59 hektar i syfte att återställa och restaurera naturligheten i våtmarksmiljöerna.[172]
- Länsstyrelsen Skåne har med medel från Åtgärdsprogram för hotade arter (ÅGP) och våtmarkssatsningen utfört restaurerings- och skötselåtgärder i 21 rikkärr på cirka 10 hektar. Några av skötselåtgärderna har gjorts i syfte att gynna gulyxne, stor ögontröst och kalkkärrsgrynsnäcka.

---

[164] Stöd för samarbeten | Länsstyrelsen Skåne (lansstyrelsen.se)
[165] Strategiska planen för EU:s jordbrukspolitik - Jordbruksverket.se
[166] Stöd för samarbeten | Länsstyrelsen Skåne (lansstyrelsen.se)
[167] Strategiska planen för EU:s jordbrukspolitik - Jordbruksverket.se
[168] Stora rovdjur | Länsstyrelsen Skåne (lansstyrelsen.se)
[169] Invasiva främmande arter | Länsstyrelsen Skåne
[170] Åtgärdswebben.se
[171] Åtgärdswebben.se
[172] 130 miljoner till våtmarker i hela landet, Naturvårdsverket

- Länsstyrelsen Skåne har genom restaureringsstöd från Naturvårdsverket hamlat 224 träd i Östra Göinge och Osby kommuner. Hamling och nyhamling har utförts på bland annat ask, lind och avenbok.[173]
- Restaureringsförordningen trädde i kraft i augusti 2024. Den innebär att skadad natur ska restaureras och innehåller bindande mål för restaurering av ekosystem, naturtyper och arter.[174]
- Jordbruksverket har påbörjat en utredning av effekter av förändrade villkor för skötsel av betesmarker och slåtterängar.[175]

15.3.2. Åtgärder på kommunal nivå och inom regioner

- Kristianstad Vattenrike har testat nya maskiner och metoder och har restaurerat 6,5 hektar slåtteräng och 4 hektar betesmark. Med hjälp av LONA-medel har 8 diken på Fjällmossen pluggats igen vilket gynnar klimatet samt skapar miljöer för fladdermöss, fåglar och arter som trivs i fuktiga skogsmiljöer.[176]
- Svalövs kommun har antagit riktlinjer för biologisk mångfald och ekosystemtjänster som blir ett stöd i utvecklingen av kommunens arbete med att spara och utveckla biologisk mångfald.[177]
- Lomma kommun har med medel från Region Skåne startat ett pollinatörsprojekt.[178]
- Ängelholms kommun har genom LONA färdigställt ett våtmarksområde i Spannarp på 11 hektar.[179]
- Vellinge kommun har påbörjat ett LEADER-projekt för att skapa ett stråk längs med Gessiebäcken som bland annat syftar till att främja rekreation, biologisk mångfald och hållbarhet.[180]
- Trelleborgs kommun har med hjälp av LONA-medel bildat Dalköpingeåns naturreservat på 25 hektar.[181]

15.3.3. Åtgärder inom näringslivet

- Livsmedelsakademin har inom samarbetsinitiativet Skånebönan bland annat anordnat en fältvandring på Körslätts gård.[182] Arbetet

[173] Ersättningar till åtgärder i odlingslandskapet, Naturvårdsverket
[174] Restaureringsförordning (EU) 2024/1991
[175] Information från Simon Jakobsson Jordbruksverket 2024-10-11
[176] Igenlagda diken på Fjällmossen ska gynna klimatet – Biosfärområde Kristianstads Vattenrike
[177] Riktlinjer för biologisk mångfald och ekosystemtjänster, Svalövs kommun
[178] Projekt för att främja livsmiljöer för pollinatörer - Lomma kommun
[179] Vatten, Viktiga förhållanden för resultat och ekonomisk ställning, Ängelholms kommun
[180] Vattenkvalitet och ekologisk status i fokus — Vellinge kommun
[181] Dalköpingeåns naturreservat - Trelleborgs kommun
[182] Småskalig lösning för beredning av proteingrödor - Livsmedelsakademin

finansieras av Europeiska jordbruksfonden för landsbygdsutveckling genom projektet Skånska bönor.[183]

- Göingebygdens Biologiska Förening, Länsstyrelsen Skåne och Hässleholms kommun har beviljats medel från Strategiska planen för EU:s jordbrukspolitik för ett samarbetsprojekt för att anlägga småbiotoper i Hässleholm för att gynna sandödla och vildbin under 2024–2025.[184] [185]

15.4. Tillstånd och målbedömning för Ett rikt odlingslandskap i Skåne

Målet Ett rikt odlingslandskap bedöms inte nås till 2030 och trenden för utvecklingen i miljön är fortsatt negativ.

Livsmedelsproduktionen i Skåne är av stor betydelse för vår framtida beredskap. För en stabil livsmedelsproduktion behövs lönsamhet samtidigt som jordbruksmarken nyttjas på ett hållbart sätt.[186] [187] Större andel inhemskt odlad mat, användning av integrerat växtskydd och fler hävdade naturbetesmarker kan ge ökade ekosystemtjänster och mer biologisk mångfald.

Problem med vilda djur samt invasiva och expansiva arter kan leda till att betesmarker och ängar slutar hävdas och åkermark inte längre brukas.[188] Utebliven hävd är ett hot mot många arter då deras livsmiljöer försämras och försvinner utan betande djur.

Restaureringsförordningen innehåller bindande mål för restaurering av ekosystem, naturtyper och arter. Åtgärderna som följer ska bidra till att EU ska uppnå sina mål för klimat och biologisk mångfald och förbättra livsmedelstryggheten.[189]

15.4.1. Jordbruksmarkens halt av föroreningar (precisering 2)

Det finns ett stort intresse hos lantbrukare för att värna om miljön genom att arbeta med integrerat växtskydd. Genom att förebygga, anpassa och följa upp åtgärderna blir produktionen mer hållbar och detta kan leda till en ökning av den biologiska mångfalden i odlingslandskapet. Trenden är trots

[183] Om oss - Skånebönan (skanebonan.se)
[184] Stöd för samarbeten | Länsstyrelsen Skåne (lansstyrelsen.se)
[185] Göingebygdens Biologiska Förening
[186] Livsmedelsstrategi | Länsstyrelsen Skåne (lansstyrelsen.se)
[187] En livsmedelsstrategi för jobb och hållbar tillväxt i hela landet - Regeringen.se
[188] Invasiva och expansiva arter, Länsstyrelsen Skåne
[189] Restaureringsförordning (EU) 2024/1991

detta att försäljningen av växtskyddsmedel till jordbruket fortsätter att öka, framför allt inom kategorin ogräsmedel. Försäljningen av insektsmedel minskade mellan 2022 och 2023.[190]

15.4.2. Ekosystemtjänster (precisering 3), Variationsrikt odlingslandskap (precisering 4)

Det finns en risk att den ökade vargpopulationen, tillsammans med en dålig lönsamhet inom främst får- och lammproduktion, kan leda till färre betande djur inom vargreviren och i förlängningen till att fler betesmarker inte hävdas. Invasiva och expansiva arter är ett allt större problem för lantbrukare och hästägare då vissa arter, till exempel stånds, är giftiga för djuren. Arter som hönshirs och renkavle sprider sig kraftigt och kan konkurrera ut den växande grödan. Dessa arter blir ofta, på grund av det sydliga läget, ett problem i Skåne tidigare än i resten av landet. Arterna behöver bekämpas innan de blir ett nationellt problem.[191]

Vi behöver öka vår inhemska livsmedelsproduktion för att ha en god beredskap. Det behövs fler betande djur på naturbetesmarker så att vi bibehåller ett variationsrikt odlingslandskap och ökar den biologiska mångfalden. De nya samarbetsprojekten som syftar till att stärka beredskapsförmågan och trygga försörjningen av inhemska livsmedel har som mål att gynna lokal livsmedelsförsörjning och småskalig livsmedelsförsörjning kopplat till betande djur.[192]

15.4.3. Gynnsam bevarandestatus och genetisk variation (precisering 5), Hotade arter och naturmiljöer (precisering 7), Bevarade natur- och kulturmiljövärden (precisering 10)

Det är i odlingslandskapets gräsmarker som flest hotade arter och naturtyper finns. När ängar och naturbetesmarker slutar hävdas försvinner viktiga livsmiljöer och den biologiska mångfalden minskar.[193] [194] [195] På grund av neddragningar på anslaget för vård och förvaltning av skyddad natur har Länsstyrelsen Skåne fått prioritera hårt gällande åtgärder för skapande och bevarande av biologisk mångfald.

---

[190] Försålda kvantiteter av bekämpningsmedel 2022, Kemikalieinspektionen

[191] Invasiva arter, Länsstyrelsen Skåne

[192] Stöd för samarbeten | Länsstyrelsen Skåne (lansstyrelsen.se)

[193] Sveriges arter och naturtyper i Eu:s art- och habitatdirektiv. Resultat från rapportering 2019. ISBN 978-91-620-6914-8

[194] Rödlistade arter i Sverige 2020 – SLU Artdatabanken

[195] Jordbrukets utveckling, Sveriges miljömål

Det ökade anslaget för våtmarksrestaurering har gjort stor nytta. Stora ytor i landskapet har kunnat återvätas till förmån för miljön, vattenhushållningen i jordbrukslandskapet och den biologiska mångfalden.[196]

Enskilda åtagandeplaner med specificerade skötselvillkor har i den Strategiska planen 2023–2027 ersatts med generella skötselvillkor och frivillig rådgivning. Den utökade satsningen på kompetensutveckling till verksamma inom lantbruksföretag har som mål att bidra till att stoppa och vända förlust av biologisk mångfald, stärka ekosystemtjänster samt bevara livsmiljöer och landskap.[197] [198]

[196] Bidrag för att anlägga, återväta eller restaurera våtmarker (naturvardsverket.se)
[197] Strategiska planen för EU:s jordbrukspolitik - Jordbruksverket.se
[198] Kompetensutveckling och rådgivning | Länsstyrelsen Skåne (lansstyrelsen.se)

16. God bebyggd miljö i Skåne

16.1. Sammanfattning för God bebyggd miljö i Skåne

Kommunernas fysiska planering spelar en mycket viktig roll för att skapa bra förutsättningar för en god bebyggd miljö. De skånska kommunerna arbetar med att hålla kommunala översiktsplaner aktuella och Länsstyrelsen har en viktig rådgivande roll. Trots att trenden för utvecklingen är positiv bedöms inte de nuvarande resurserna vara tillräckliga för att nå miljömålet till 2030.

16.2. Utveckling i miljön och målbedömning för God bebyggd miljö i Skåne

- Trenden för utvecklingen i miljön är POSITIV
- Nås miljökvalitetsmålet till 2030? NEJ

16.3. Åtgärdsarbete för God bebyggd miljö i Skåne

16.3.1. Åtgärder på regional nivå – myndigheter

- Från och med hösten 2024 sker viss samordning mellan Länstyrelsen Skånes samhällsbyggnadschefsnätverk och Region Skånes motsvarande nybildade chefsnätverk. Detta ökar möjligheten att lyfta frågor av regional karaktär inom fysisk planering i dialog med de skånska kommunerna.
- Länsstyrelsen Skåne I arbetet med EU-finansierade projekt, såsom Life Coast Adapt[199] (slutkonferens 2024) och pågående Interreg projekt Manabas[200] (pågår 2023 – 2027), arbetar Länsstyrelsen Skåne för att minska förekomsten av invasiva arter och se till att den skånska kusten kan säkras.
- Länsstyrelsen Skåne En uppdatering av den regionala handlingsplanen för klimatanpassning (2020-2024) pågår. Länsstyrelsen Skåne har under 2024 sökt och fått beviljat medel från HORIZON, inom ramen för Pathway2resilience, till ett projekt som innebär att vi ska tillämpa det verktyg EU tagit fram för att på bästa sätt uppdatera den regionala handlingsplanen för Skåne för åren 2025 – 2029.

[199] Life Coast adapt: Klimatanpassning | Länsstyrelsen Skåne (lansstyrelsen.se)
[200] Manabas Coast: MANABAS COAST | Interreg North Sea

- Länsstyrelsen Skåne kommer under 2024 att ha fördelat 12,8 miljoner kronor i bidrag till kulturhistoriskt värdefull bebyggelse.[201] Stödet går både till fastighetsägarens (föreningar, företag, kommuner, privatpersoner med flera) direkta kostnader och till värdefull antikvarisk rådgivning som leder till långsiktig förvaltning. Utöver detta har 260 000 kronor avsatts till underlag inför åtgärder på kulturhistorisk värdefull bebyggelse. Länsstyrelsen ser att kulturmiljövårdsanslaget är angeläget i arbetet med kulturhistorisk värdefull bebyggelse och för att nå fastighetsägare. Efterfrågan är stor, med långt fler ansökningar än det finns medel att tilldela.
- Länsstyrelsen Skåne har med hjälp av kulturmiljövårdanslaget tagit fram fördjupade kunskapsunderlag för samtliga 100 områden av riksintresse för kulturmiljövården, varav de sista 32 under 2024. Länsstyrelsen har i dagsläget skickat begäran om ändring av 65 anspråk till Riksantikvarieämbetet. Det har hittills resulterat i 45 aktualiserade riksintresseanspråk. Arbetet görs i dialog med berörda kommuner. Syftet är att få tydliga och uppdaterade riksintresseanspråk samt aktuella kunskapsunderlag som kan underlätta kommunernas hantering av riksintressena.[202]
- Länsstyrelsen Skåne har tagit fram rapporten *Riskutsatta byggnadsminnen och kyrkor vid stigande vattennivåer - ett kunskapsunderlag för Skåne*[203], som belyser effekter av översvämning och stigande havsnivåer på kulturhistoriskt värdefull bebyggelse i Skåne. Underlaget ska fungera som ett stöd för statliga och andra aktörers vidare arbete avseende åtgärder med syfte att skydda och bevara kulturarvet, exempelvis för diskussioner kring utformning av förebyggande åtgärder och skyddsåtgärder.

16.3.2. Åtgärder på kommunal nivå och inom regioner

- Länsstyrelsen Skåne bjuder sedan fler år in kommunala planarkitekter och översiktsplanerare till Plan 33 – ett tematiskt forum för planfrågor i dialog mellan stat och Skånes 33 kommuner. Målsättningen är 2 - 3 möten (fysiskt och/eller digitalt) per år och att dessa genomförs i olika konstellationer (sammansättning av deltagare) utifrån aktuella behov. Inga ärendespecifika frågor lyfts vid dessa tillfällen. Fokus ligger i stället på bred rådgivning i aktuella sakfrågor eller när Länsstyrelsen Skåne ser tendenser till bristande tillämpning av PBL. Finansieringen av dialogmötena sker inom Länsstyrelsens ordinarie verksamhet. Den 19 mars 2024 genomfördes ett digitalt Plan 33-möte på tema Art- och

[201] Kulturmiljövårdsanslaget, 7:2
[202] Översyn av riksintressen för kulturmiljövården, Länsstyrelsen Skåne
[203] Riskutsatta byggnadsminnen och kyrkor vid stigande vattennivåer, Länsstyrelsen Skåne

biotopskydd i detaljplan. Träffarna har haft god uppslutning och har resulterat i en ökad förståelse för frågorna hos både kommunerna och Länsstyrelsen.

- Länsstyrelsen Skåne bjuder, inom ramen för Samhällschefsforum, in till dialog med samhällsbyggnadscheferna i länets 33 kommuner. Syftet med mötena är att etablera ett forum för dialog på chefsnivå mellan kommuner och Länsstyrelsen om aktuella samhällsbyggnadsfrågor, för att lära känna varandra och utbyta information över organisatoriska gränser och därigenom stödja och hantera gemensamma utmaningar i Skåne. Målgruppen är samhällsbyggnadschefer, eller motsvarade roll, i Skånes kommuner samt länsarkitekt och chefer inom samhällsbyggnadsområdet vid Länsstyrelsen Skåne.
- Under 2024 har projektet ”Vägen till klimatanpassningsplan” avslutats. Totalt deltog 9 kommuner från Skåne och 2 kommuner från Hallands län. Syftet med studiecirklarna har varit att underlätta samverkan och rådgivning kring kommunernas klimatanpassningsplaner. Slutkonferens genomfördes den 13 mars 2024 och en slutrapport kommer att publiceras i slutet av 2024.
- Länsstyrelsen Skåne genomför inom ramen för Regional Kustsamverkan kommunmöten där runt 20 tjänstepersoner och politiska representanter deltar från varje kommun. Totalt har 10 kommuner visat intresse. Det är Statens geologiska institut (SGI) och Länsstyrelsen som på mötena informerar och för dialog angående problematiken med havsnivåhöjningen kopplat till fysisk planering.
- Länsstyrelsen Skåne och nätverket Kulturmiljö Skåne har tillsammans med Eslövs kommun genomfört seminariet ”PBL och kulturvärden”, i syfte att öka kunskapsnivån i länet hos bland andra planarkitekter, bygglovshandläggare och byggnadsinspektörer. Seminariet var fullsatt med strax över 50 deltagare. Enligt utvärderingen upplevdes utbildningstillfället som relevant.

16.4. Tillstånd och målbedömning för God bebyggd miljö i Skåne

Bedömningen är att målet inte är möjligt att nå till 2030 utifrån idag beslutade styrmedel och åtgärder. Medvetenheten om och ansvarstagandet för att hantera olika miljöutmaningar i samband med den fysiska planeringen har dock ökat. Däremot behöver samordningen mellan kommuner öka. Det behövs även mer resurser både hos kommunerna och hos staten för att kunna fortsätta arbetet med att klimatanpassa den bebyggda miljön. I regeringens budgetförslag för 2025 saknas fortsatt

anslag till länsstyrelserna för klimatanpassning. Detta begränsar starkt myndighetens möjlighet till vägledning och åtgärdsförlsag för att hantera kommande klimatförändringar som påverkar förutsättningar för god bebyggd miljö i Skånes kommuner.

16.4.1. Hållbar samhällsplanering och bebyggelsestruktur

Hur den kommunala översiktsplaneringen bedrivs och vilka ställningstaganden som görs i den har stor betydelse för möjligheterna att skapa en långsiktigt hållbar samhällsplanering. Ungefär två tredjedelar av Skånes kommuner har pågående översiktsplaneprocesser. Flertalet kommuner har under 2024 beslutat om planeringsstrategier som bland annat beskriver kommunernas fokusområden framöver i översiktsplaneringen. Arbetet med att ta fram en översiktsplan är resurskrävande vilket gör det angeläget att det finns tillräckliga medel och kompetenser för att bedriva arbetet hos kommunerna. Särskilt utmanande kan det vara i mindre kommuner. Länsstyrelsen Skåne ser att regionplaneverktyget har potential att kunna ge vägledning i svåra markanvändningskonflikter, och att detta då blir ett viktigt och samlande stöd för kommunernas översiktsplanering.

16.4.2. Hushållning med energi och naturresurser

Den kommunala översiktsplaneringen har stor betydelse för hushållningen med energi och naturresurser. Länsstyrelsen Skåne verkar i alla planeringsskeden för att förståelsen för vikten av hushållning också ska ge utslag i kommunernas ställningstaganden för mark- och vattenanvändningen. Det finns en ökande förståelse för frågorna, där vissa kommuner vågar fatta beslut som stärker hushållningen med energi och naturresurser, men det görs inte på bred front ännu.

Havs- och vattenmyndigheten har påbörjat arbetet med revidering av de statliga havsplanerna, med syftet att öka antalet områden som bedöms lämpliga för energiutvinning.[204] Bakgrunden är behovet av ökad elproduktion för att möta de av riksdagen beslutade klimat- och energimålen samt för att stödja den elektrifiering som krävs för att möjliggöra klimatomställningen.

[204] Ändring av havsplanerna för att möta behovet av ökad energiutvinning - Havsplanering - Havs- och vattenmyndigheten (havochvatten.se)

16.4.3. Kulturvärden i bebyggd miljö

Sannolikhet för att värdefulla kulturmiljöer i Skåne ska vara bevarade till år 2030 är låg. Arbetet med att säkerställa miljöerna i detaljplaner/områdesbestämmelser går långsamt. Särskilt drabbar detta landsbygdens kulturmiljöer då rivningslov inte krävs utanför planlagt område. Flera av Skånes kommuner saknar samtidigt kulturmiljöunderlag. Även i de kommuner där det finns kulturmiljöunderlag ökar behovet av att uppdatera dessa, då inventeringarna gjorts för lång tid sedan. En positiv utveckling är att flera av de mindre kommunerna i Skåne har tagit fram kulturmiljöprogram de senaste åren.

Färre kommuner i Skåne har egen antikvarisk kompetens idag än år 2015 och i stället köps tjänsten in vid punktinsatser[205]. Det gör att kulturmiljöfrågorna kan ha svårt att hävda sig i långsiktliga planeringsprocesser. För att Länsstyrelsen ska kunna stötta kommunerna krävs att kulturmiljöanslaget för vård, information och tillgänglighetsinsatser markant ökar fram till 2030.

Länsstyrelsen Skånes pågående aktualisering av riksintressen för kulturmiljövården, som kommer vara färdigställd år 2030, kommer att ge tydligare och bättre beskrivna riksintressen som stöd till kommunernas planering. Samtidigt finns ett behov av att stärka kulturlandskapets roll i lagstiftningen för att övriga värdefulla landskap ska kunna utvecklas och bevaras.

[205] 2015 års miljömålsindikator i jämförelse med 2021 års miljömålsenkät. Bedömningen har tidigare förankrats med samverkansforumet Kulturmiljö Skåne samt i år kompletterats med enstaka kommunkontakter.

17. Ett rikt växt- och djurliv i Skåne

17.1. Sammanfattning för Ett rikt växt- och djurliv i Skåne

Bristen på ekologisk funktionell infrastruktur i det skånska landskapet är stor och hindrar spridning av växter och djur. Habitaten saknar viktiga strukturer och funktioner, antalet hotade arter är stort och invasiva arter sprider sig. Tillståndet för naturtyper och arter är inte gynnsamt och resurserna för skydd och skötsel av naturmiljöer behöver öka. Markanvändningens negativa påverkan på ekosystemen behöver minska genom ökad hänsyn och styrmedel behöver anpassas för att gynna växt- och djurlivet.

17.2. Utveckling i miljön och målbedömning för Ett rikt växt- och djurliv

- Trenden för utvecklingen i miljön är NEGATIV
- Nås miljökvalitetsmålet till 2030? NEJ

17.3. Åtgärdsarbete för Ett rikt växt- och djurliv

17.3.1. Åtgärder på regional nivå – myndigheter

- Länsstyrelsen Skåne har sedan hösten 2023 beslutat om 13 nya statliga naturreservat på totalt 1 694 hektar med fokus på skogsmark. Exempel: 185 hektar lövskog på Fulltofta gård i Hörby kommun och 137 hektar granplantering som bland annat ska restaureras till öppen ljunghed i Severtorp i Båstads kommun.
- Under 2024 har Länsstyrelsen Skåne fortsatt att uppdatera handlingsplanen för Grön Infrastruktur[206] som innehåller 67 åtgärder för 8 olika insatsområden under perioden 2024-2030.
- Budget till förvaltning av skyddade områden var fortsatt låg, Länsstyrelsen Skånes skötsel av naturmiljöer minskade markant under året och fokuserade framförallt på skötsel av betes- och slåttermarker medan restaureringar uteblev helt.
- Anslaget för Åtgärdsprogram för hotade arter och naturtyper (ÅGP)[207] minskade med drygt en tredjedel jämfört med anslaget 2022. Under 2024 har Länsstyrelsen Skåne framförallt skött 21 rikkärr (även finansierat av våtmarkssatsningen), anlagt vinterfält

[206] Grön infrastruktur | Länsstyrelsen Skåne (lansstyrelsen.se)
[207] Åtgärdsprogram för hotade arter och naturtyper (naturvardsverket.se)

för kornsparv, samt markstört för att gynna vildbin och sandödla inom 5 områden samt övervakat mal och inventerat havsnejonöga. Cirka 225 träd har hamlats och friställts finansierat av ÅGP, Jordbruksverket och EU.

- Länsstyrelsen Skåne beviljades 11,5 miljoner kronor för våtmarksinsatser, 17 nya våtmarksytor har anlagts och restaurerats inom skyddade områden och ÅGP. Exempel: röjning av sly och förna på drygt 3 600 kvadratmeter av den sällsynta naturtypen dynvåtmark vid Mälarhusen i Simrishamns kommun samt återställning av 5,5 hektar betad våtmark genom fräsning av sly vid Rinkaby/Horna i Kristianstads kommun.
- Länsstyrelsen Skåne har restaurerat vattendrag samt ängs- och betesmarker inom EU-projekten LIFE CONNECTS[208] och LIFE RestoRED[209], samt beviljats medel för att restaurera ytterligare vattendrag i Improve aquatic LIFE[210] och bokskog i LIFEs a Beech[211]. Exempel: i RestoRED har 0,8 hektar matjord avbanats för att återställa rikkärr i Dagstorps mosse i Kävlinge kommun, och 5,8 hektar buskar har röjts längs Tostebergakusten i Kristianstads kommun.
- Länsstyrelsen Skåne[212] har åtgärdat två vandringshinder i Verkeån och Julebodaån, samt återfört block, stenar och grus till vattendragsfårorna i Klammersbäck, Skärån, Hallabäcken, Råån, Vege å, Lilla Torpsbäcken och Bäljane å.
- Länsstyrelsen Skåne har pågående insatser med positiva resultat mot invasiva arter[213], såsom jätteloka, jättebalsamin, gul skunkkalla, sjögull och solabborre. I värdefulla naturområden har även praktkungsljus, robinia, armeniskt björnbär och blomsterlupin bekämpats. Ytterligare 11 arter har noterats vid inventeringar och insatser planeras efter behov och resurser. I limniska miljöer har fokus legat på bekämpning av sjögull i 5 av de 10 sjöar som har känd förekomst. Eftersom Skåne har en hög förekomst av invasiva arter ligger fokus på att begränsa skadorna.
- Inom kompetensutveckling för ett rikt odlingslandskap har Länsstyrelsen Skåne under året erbjudit kurser och rådgivningar[214] inom bland annat jordhälsa, lieslåtter och att skapa biologisk mångfald med hjälp av betesdjur. Cirka 50 rådgivningar har getts till

[208] LIFE CONNECTS
[209] LIFE restoRED
[210] EU-stöd till Europas största vattenvårdsprojekt | Länsstyrelsen Skåne (lansstyrelsen.se)
[211] EU beviljar miljoner till ädellövsprojekt i södra Sverige | Länsstyrelsen Kronoberg (lansstyrelsen.se)
[212] Skriftligen från Max van Meeningen, Fiske- och restaureringsenheten, Länsstyrelsen Skåne
[213] Invasiva främmande arter | Länsstyrelsen Skåne (lansstyrelsen.se)
[214] Kompetensutveckling och rådgivning | Länsstyrelsen Skåne (lansstyrelsen.se)

intresserade lantbrukare som ersättning för slopade åtagandeplaner.

- Länsstyrelsen Skåne har utvecklat länets två kulturreservat med värdefulla agrara miljöer, biologiskt kulturarv och hävdgynnade naturvärden. Under året har bland annat vildbin inventerats på Kulturens Östarp.[215]
- Trafikverket arbetar löpande med att bekämpa invasiva arter längs de statliga vägarna.

17.3.2. Åtgärder på kommunal nivå och inom regioner

- De tre kommunerna Helsingborg, Trelleborg och Ängelholm har bildat vardera ett kommunalt naturreservat för friluftsliv (Björka skog)[216], betesmark (Dalköpingeån)[217] respektive ädlelövskog (Hjärnarps prästaskog)[218].
- Länsstyrelsen Skåne, Hässleholms kommun och Göingebygdens Biologiska Förening har beviljats medel från Jordbruksverket/EU för att anlägga småbiotoper i Hässleholmstrakten för att gynna sandödla och vildbin under 2024-2025.[219]
- Lomma kommun bekämpar invasiva växtarter i hela kommunen och har sett en tydlig förbättring under det senaste året.[220]
- Kristianstads kommun har gjort sandblottor, hak, sandbäddar, jordhögar och veteranisering av tall inom naturreservatet Horna sandar.[221] En inventering från 2022[222] visar att strukturerna är helt avgörande för sandmarkernas insekter.
- Svalövs kommun har i samarbete med Saxån-Braåns vattenråd anlagt våtmark, svackdike[223] och groddamm i anslutning till tätorten för flödesreglering, näringsreduktion och för att öka biologisk mångfald[224]. Finansiering LONA.
- Tomelilla kommun har i samarbete med Österlens vattenråd restaurerat Holmabäcken. Stora ytor svämplan återskapades vilket ger ökad näringsretention, ökad biologisk mångfald, större plats för åvattnet vilket förhindrar nedströms översvämningar. Finansiering LONA.

---

[215] Dnr 33286-23, Vildbiinventering.

[216] Björka skog | Länsstyrelsen Skåne (lansstyrelsen.se)

[217] Dalköpingeåns naturreservat - Trelleborgs kommun

[218] Hjärnarps prästaskog Skyddad natur | Ängelholms kommun (engelholm.se)

[219] Göingebygdens biologiska förening (GBF) | # **Projekt "Småbiotoper för vildbin och sandödla i Hässleholms kommun".** | Facebook

[220] Invasiva växtarter - Lomma kommun

[221] Åhus sandmarker behöver kontinuerlig störning – Biosfärområde Kristianstads Vattenrike

[222] Unik insektsfauna i naturreservatet Horna Sandar gynnas av olika åtgärder – resultat från uppföljning 2022. Vattenriket Kristianstad

[223] Svackdiken | VA-guiden

[224] Tvåstegsdike Braån, LONA, Naturvårdsverket

- Trelleborgs kommun restaurerar Ståstorpsån, i samverkan med Ståstorps ekonomiska förening, och har under året färdigställt Lysedammen som ska fördröja upp till 70 000 kubikmeter vatten och ge bäcken en ny sträckning.[225] Finansiering LONA.

17.3.3. Åtgärder inom näringslivet

- Lantbrukarnas arbete med årliga röjningsinsatser som håller betesmarker och slåtterängar öppna är en viktig insats för den biologiska mångfalden i odlingslandskapet. Finansiering miljöersättning, Jordbruksverket[226].

17.3.4. Övriga åtgärder

- Naturskyddsföreningen Skåne har tillsammans med Länsstyrelsen Skåne, Nordgen, Hushållningssällskapet och Helsingborgs kommun beviljats medel från Jordbruksverket/EU för projektet SwedeSeed[227] som syftar till att öka kunskapen om odling av vilda växter under 2024-2027.

17.4. Tillstånd och målbedömning för Ett rikt växt- och djurliv i Skåne

Länsstyrelsen Skåne bedömer att målet inte kommer att nås till år 2030. Tillståndet för den biologiska mångfalden i länet är inte gynnsam och brukandet av landskapet har en negativ påverkan. Det råder brist på lämpliga livsmiljöer och spridningsmöjligheterna för arter är begränsade. Klimatförändringarna blir alltmer påtagliga och invasiva arter fortsätter att sprida sig. Beslutade eller planerade styrmedel räcker inte.

17.4.1. Gynnsam bevarandestatus och grön infrastruktur

Viktiga livsmiljöer för arter är fragmenterade i det skånska landskapet, samtidigt som kvaliteten försämras och spridningsmöjligheter för arter saknas. Antalet rödlistade arter i Skåne är stort[228], gräsmarker och skogar i kontinental region har inte gynnsam bevarandestatus[229] samtidigt som främmande arter sprider sig i landskapet. I Skåne är endast 4,3 procent av

[225] Ståstorpsåprojektet fas 3, LONA, Naturvårdsverket
[226] Skötsel av betesmarker och slåtterängar inklusive komplement - Jordbruksverket.se
[227] Swede seed – Naturskyddsföreningen i Skåne (naturskyddsforeningen.se)
[228] Rödlista 2020 (artdatabanken.se)
[229] Sveriges arter och naturtyper i EU:s art- och habitatdirektiv (naturvardsverket.se)

landytan inklusive sötvatten skyddad medan 21 procent av de marina miljöerna har någon form av områdesskydd.

Skydd av skånsk ädellövskog är prioriterad, men går långsamt och är dessutom kostsam med anledning av att det är förhållandevis dyrt att köpa in skånsk ädellövskog jämfört med ersättning till annan skogsmark i Sverige. Behov av skydd för äldre träd är stort och mindre än 5 procent av träden i skogslandskapet är äldre än 120 år vilket dessutom är under genomsnittet för Götaland[230].

Odlingslandskapets arter och naturtyper har sämst status, skyddet av dessa naturtyper är eftersatt och resurser till det gröna kulturarvet och traditionell hävd är bristfällig. En sammanställning av tillståndet för Europas fjärilar pekar ut intensivt jordbruk som det största hotet mot gräsmarkernas fjärilar i nordvästra Europa[231], samtidigt som ekologisk produktion och antalet jordbruksföretag har minskat[232]. I den strategiska planen för jordbrukspolitiken 2023–2027[233] ersätts alla åtagandeplaner med ett fåtal frivilliga rådgivningar. Hur dessa förändringar kommer att påverka naturtyper och arter är fortfarande oklart.

Kunskapen om havsmiljöerna är fortsatt dålig och den mänskliga påverkan på de marina ekosystemen stor. Belastningen av näringsämnen är hög[234] och effekterna förstärks av svaga rovfiskbestånd[235], trycket efter kustnära boende är högt[236] och rensning av alger, som utgör viktiga livsmiljöer för småkryp, på sandstränder är utbredd.

Restaurering av habitat fortsätter genom EU:s LIFE-program och den nationella våtmarkssatsningen, men de kraftigt minskade anslagen till restaurering och skötsel av natur och arter samt för bekämpning av invasiva arter under 2024 har lett till markant minskad skötsel av natur. Medel från LONA, LOVA och ÅGP är viktiga för anläggning av dammar, restaurering av vattendrag, våtmarker, ängs- och betesmarker, sandmarker och röjning av skyddsvärda träd och dessa bidrag behöver öka.

---

[230] Skogsdata 2024. Aktuella uppgifter om de svenska skogarna från SLU. Sveriges officiella statistik Institutionen för skoglig resurshushållning, SLU

[231] European Grassland Butterfly Indicator 1990-2020 (vlinderstichting.nl)

[232] Förändring av ekologisk produktion från 42 102 hektar till 37 380 hektar och antal företag från 374 till 322 mellan 2022 och 2023, skriftligen Anna Stenberg, Länsstyrelsen Skåne

[233] Strategisk plan inom den gemensamma jordbrukspolitiken, regeringen.se

[234] Vatteninformationssystem Sverige, VISS

[235] Östman et al (2016), Journal of applied ecology: Top-down control as important as nutrient enrichment for eutrophication effects in North Atlantic coastal ecosystems, British Ecological Society

[236] Indikator: Kustnära byggande vid havet, Sveriges miljömål

17.4.2. Klimatförändringar, ekosystemtjänster och resiliens

Klimatförändringar med torra somrar och kraftiga skyfall[237], tillsammans med fortsatt dikning av skogs- och jordbruksmark, har långtgående effekter i många skånska våtmarker och vattendrag samt för länets vilda pollinatörer[238] och planering av livsmedelsproduktion[239] samtidigt som dessa effekter förstärks av fortsatt påverkan från pågående markanvändning.

17.4.3. Sammanfattningsvis

Utöver behov av nya styrmedel, kraftigt ökade anslag till skydd, skötsel och återskapande av naturmiljöer och åtgärder som gynnar hotade arter, samt förändring av lagar som till exempel reglerar dikningsföretagen, är det nödvändigt att verksamheter som påverkar den biologiska mångfalden negativt (jordbruks-, skogs- och fiskenäringarna samt exploateringar) påtagligt ökar sin generella hänsyn. Det är positivt att EU-parlamentet och rådet beslutat om en förordning om restaurering av natur under 2024 med bindande mål för restaurering av ekosystem, naturtyper och arter, med etappmål för 2030, 2040 och 2050[240].

[237] Klimatförändringarnas effekter i Sverige (naturvardsverket.se)
[238] Vilda bin i Skåne, Länsstyrelsen Skåne
[239] Klimatförändringarnas påverkan på de regioner Sverige är beroende av för sin livsmedelsförsörjning, Livsmedelsverket
[240] Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2024/1991 av den 24 juni 2024 om restaurering av natur och om ändring av förordning (EU) 2022/869 (Text av betydelse för EES)